

Kronijken

Emiel Fleerackers

bron

Emiel Fleerackers, *Kronijken*. Bode van het H. Hart, Alken 1930

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/flee001kron01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Keizer Karel en de muzikanten

In 't najaar 1552, was Keizer Karel, uitgeput van krachten en met de jicht in al zijn gewrichten, van den veldtocht in Lorreinen, te Brussel weergekeerd. En bij al dit lijden en die vermoeyenis, woog nog de zware moedeloosheid, omdat de belegering van Metz zoo bitter slecht was uitgevallen. - 'Ik word oud' zuchtte de man, 'en de Fortuin keert me den rug toe.'

Zijn arts, meester Mathijs van Brugge, onderzocht den zieke, citeerde een recetje wijsheid uit de school van Salerna:

- 'Silvosae defessa dabis tua membra quieti,
Atque, juvante Deo, speciali pace frueris.'⁽¹⁾

(1) Zijt ge moede en afgeslommerd,
rust een beetje in den lommerd.

en lei den Keizer een sezoentje rust op, - rust in de bosschen. Zoodat Karel, met een klein gevolg, naar zijn heerengoed trok, in de groote groene wouden van Tervueren... En daar moest hij nu maar zitten, liggen, zonder zorg of imperiale bezigheid, - hij, soeverein, prins, koning, keizer - net als een rentenier op den buiten.

Op een stillen zonnigen vooravond nu, zat Karel in zijn leunstoel op het terras vóór 't kasteel, te kijken, over de balustrade heen, naar de witte zwanen, die zeilden op 't glanzende vijvervlak, te kijken naar die andere zwanen, de witte wolken namelijk hoog in den blauwen hemel, te kijken verder-op naar de beuken, hoe ze breed en prachtig ruischten op den lichten wind... Te kijken zoo maar...

Naast dert Keizer stond ouwe Mathijs, zwijgend in zijn bedaarde geleerdheid en gedresseerden eerbied; en op drie stappen achteruit stond generaal Mendez de Guijada, schoon op schildwacht, met langen sabel stijf langs stijven flank; en al even stijf, langs zijn lange gezicht, hingen lange snorpinnen. Lang en stijf. Protokool...

- 'Reik me wat staatspapieren' - zei Karel plots.
- 'Ach, neen, Sire!' smeekte Mathijs, 'rusten! rusten!'
- 'Maar kan ik hier zoo mijn tijd verzitten!'
- 'Sire toch!...

Si renuis, nullum crescit medicamen in hortis!'⁽¹⁾

- 'Laat me dan een deuntje muziek hooren... een nieuw deuntje van Orlando.'
- 'De kapelmeester is te Brussel, Sire... U zelf...'

Plots, - dat wilde nu zoo juist treffen, - plots, daar klonk muziek, dicht bij; de Keizer keek uit, zag in de beukendreef drie mannen, die stapten, en, al stappend, muziek speelden

(1) Geen valling lost, geen koortse luwt
als ge op de medicijnen spuwt.

voor een heele kermis; en 't was een bazuintje dat klaterde, en een viool die kweelde, en een barytonstem die almachtig voer door de kruinen van de boomen...

- 'Gaan daar al zingend drie vriendekes trouw
 spassieren, te avonture;
 ze moeten barvoets door den dauw;
 och! arme creaturen!
 Maar ei jochei!
 Wie zijn die vriendekes alle drij?
 Wel wij wij wij!
 Bazuineke Pijpe, overal bij!
 Violeken Top, breng maar op!
 Schaleke Schol, schenk me vol!
 Ei! jochei!
 We leven jolijtig, op zijn baron's!
 De wereld is van ons!'

Met al zijn ooren zat Karel te luisteren, en blij was Mathijs dat zijn meester zoo onverwacht zijn deuntje thuis kreeg; en stijf mekaniem stond Guijada op schildwacht. En nu zag Karel dat, na dit eerste stroofje, een van de drie gasten, de kleinste, langs de dreef ging, met uitgestoken arm bij elken beuk staan bleef, om een almoes; wijl trompet en viool er lustig op doorspeelden. De Keizer lachte om 't zot spel; en nu klonk de tweede strofe:

- 'We stappen, we klappen, we maken muziek;
 we spelen laag en hooge;
 van honger en dorst we zijn wel ziek;
 ons keeltje staat altie droge!
 Maar ei jochei!
 We zijn zoo blij onder ons gedrijf!
 Ja wij wij wij!
 Bazuineke Pijpe, overal bij!
 Violeken Top, breng maar op!
 Schaleke Schol, schenk me vol!
 Ei! jochei!
 We leven jolijtig, op zijn baron's!
 De wereld is van ons!'

- 'Guijada!' - zei de Keizer.

't Stijf mekaniëkske sloeg aan: 'Sire!'

- 'Roep die muzikanten hier!'

Twee minuten later stonden daar, vóór den Keizer op het terras, drie kerels, ruwe, havelooze zwervers, met kleederen die uit den naad vielen en een ros versleten kaproentje in de hand; en nummer één was lang en graatmager, en hield een bazuintje onder den arm; en nummer twee was kort en dik en had een zinken viooltje bij; en nummer drie was klein en gebocheld en had niets dan een koperen schaalte. En daar was een poosje stilzwijgen; want de Keizer, met de kin op de hand geleund, bekeek en bekeurde den onzaligen trits met oogjes bijna toegeknepen van nieuwsgierigheid. Meester Mathijs voelde zich geboeid, geboeid als een kind. En Guijada stond erbij, stijf en lang in zijn protokool... Maar zeker wel had Guijada de zwervers reeds ingelicht nopens de indentiteit van den zieken man in den leunstoel; want zooveel klaps ze daareven voerden in de vrije bosschen, evenzoo bludde-bedeesd stonden ze hier nu, draaiende met hun kaproentjes. Hoewel ze toch hun best deden om beleefd te zijn.

Toen vroeg de Keizer, simpel en gemoedelijk:

- 'Gij zijt muzikanten?'

De Bazuin knikte met een schuinsch hoofd; de Viool glimlachte dom; 't Schaalte riskeerde, zachtekes:

- 'Ja, Mijnheer... Mijnheer de Keizer.'

- 'Komt wat naderbij.'

Meester Mathijs illustreerde 't woord met een teeken om vooruit; en ze kwamen naderbij; twee sleftredjes.

- 'En vanwaar zijt ge?' - vroeg Karel en bekeek het Schaalte.

- 'Aigenlijk gebortig van Ree'hy, Mijnheer de Kaizer' zei het Schaalte, 'maar 'k woon faitelijk in Turnhout.'

- 'Ha!' lachte Karel, 'gebortig van Ree'hy!... Ree'hy de macht; Postel de pracht!... En Turnhout!...' En hij lapte

er zot bij, wat hoegenaamd niet keizerlijk was: ‘Oe iest mi-aauw?’

Zóó verlegen stond me daar het Schaaltje! En indien het antwoordde: ‘Goed... Goed, Mijnheer!’ - dan antwoordde 't zoo maar omdat er zoo nu zijn lippen naar stonden; uit gewoonte.

- ‘En van waar komt gij?’

- ‘Van Gent, Mijnhier de Kazer’ - zei de Bazuin.

De Keizer fleurde... ‘Ha! Gent!... Mijn moederstad!’

- Maar ernstig stiet hij er aan toe: ‘Kwaai volk! Harde koppen!’

- ‘Ja, Mijnheer’ - was 't antwoord, zoo lam als pap.

- ‘En gij daar met uw viool?’

- ‘Van Antwaarpe, Mijnhier de Kazer’ - zei de Viool.

- ‘Natuurlijk,’ zei Karel, ‘Sinjoren moeten er ook zijn... Zoodus heb ik hier een soort drie zustersteden...’

- ‘Ja, Mijnheer’ zei 't Schaaltje.

- ‘Maar een beetje aan den vervallen kant.’

- ‘Ja, Mijnheer.’

- ‘En hoe heet ge?’ - vroeg Karel.

- ‘Schol,’ - zei 't Schaleke.

- ‘Top,’ - zei 't Violeke.

- ‘Pijpke,’ - zei 't Bazuineke.

- ‘Welnu, Schaleke Schol, Violeke Top, Bazuineke Pijpe’ beval de Keizer leutig, ‘ge gaat me zoo dadelijk een en ander liedeke spelen... Maar vooreerst, hebt ge geen honger?’

Zij hadden honger, alle drie; grooten honger, al zeiden ze 't bedeesd. En Pijpe had dorst ook. En ze hadden alle drie dorst.

En toen zei de Keizer tot Guijada, in 't Spaansch, dat hij de gasten naar de keuken leiden zou, en hun huid eens volvoeden en vooral volgieten; en stijf in zijn mekaniemiek protokool, deed de generaal teeken tot hen, dat ze volgen zouden...

* * *

Een uurtje later, bracht Guijada de vrienden terug op het terras, en ze waren nu teenemaal anders. Zóó blij! Heel hun gelaat stond blank, en de ziel lag er boven op te blinken van voldaan plezier. Pijpe smakte nog de lippen, vaagde ze af met den rug van zijn hand. Schol lachte tegen zijn eigen geluk en schuddebolde; en Topke vloekte maar toe: ‘Podoesj, podoesj!’...

- ‘Podoesj!’ - vloekte Topke maar toe, en als Topke ‘podoesj’ zei, - dat was altijd een lyriek teeken van optimisme honderd-percent.

- ‘Ha! dag vrienden!’ groette Karel luid en gul.

- ‘Da... da...g Keizer...’

- ‘Zóó moet ik ze juist hebben’ - fluisterde Karel met een lachje Mathijs toe. En hij deed den arts en den generaal teeken dat ze heen mochten. Wat ze deden, - Mathijs met een eerbiedige langzame buiging, Guijada met een stijven knak in den ruggraat. Beiden af.

- ‘Zit neer’ - zei de Keizer tot Schol, want Top en Pijpe zaten reeds. ‘En nu kunnen we praten, onder ons.’

- ‘Ja, on...on...der ons.’

- ‘Is 't goed geweest, jongens, daar in de keuken?’

- ‘Héél goed’ zei Schol, met nadruk op ‘héél’, omdat het zóó héél goed was geweest.

- ‘...Podoesj!’ - vloekte Top zoo maar bij zijn eigen, en kon maar niet terug van zijn verre verbazing.

- ‘Enn...’ zei Pijpe, ‘daar lange latte lange...’ en ze verstonden op den duur dat Pijpe wilde zeggen, dat er in de keuken een lange lat lag...

- ‘Een br...braad...sss...speriet’ - zei Schol techniek.

- ‘Pe...persies’ zei Topke, ‘gij, gij zijt er, Sch... Schol... En da... dat's om 'nen os te br...braden, zei de kok.’

- ‘Wel ja’ zei Karel.

- 'Veu... veur 'nen hielen hos?' - haspireerde Topke, en hij kon maar niet gelooven dat dit ss... spe... speriet voor 'nen hos moest dienen, 'want 'nen hos, dat 's geen koei... koeike, zonne S...Schol!'

- 'Ja' zei Karel nog eens, 'als er groot feest is, dan wordt een gansche os gebraden.'

- 'Po...podoesj!' zei Topke.

- 't Es petang ezuu!' - zei Karel op zijn Gentsch.

En zoo nu zaten ze daar gezellig te redekavelen, als kameraden, die altijd hadden saamgeziend, malkander nooit meer gingen verlaten; Karel, gul en zot-weg, maar heimelijk ernstig; de dronken trits stamelend, zeeverend, zooals... Enfin, lieve Lezer, hoe redeneert ge zelf zoal in omstandigheden dusdanig?

En de Keizer vernam van Violeke Top, dat hij een vischwinkeltje hield te Antwerpen, spiering en paling, op den Oever; maar dat hij 't kotje liet staan om ravot en avontuur te loopen met Schol en Pijpe. - 'Dat 's plezanter' zei Topke. En Schol was lijkbidder op zijn parochie. 'Triestig leven' zei Schol; 'altie in den rouw.' En Pijpe was stadsbelleman te Gent; daar leefde zijn moeder nog; 'ze rentenierde' zei Pijpe. 'Van 't armbestuur.'

En of ze Katholiek waren? vroeg Karel.

- 'Kaatelik!... Da' geluuve ik!'... zei Pijpe. 't Es ol fiertig jaor da' me moeder den trottoir bij Menhier de Paaster schuurdegede! En ze es stoeltjeszetteregge.'

- 'En mijn bruur is barbier' zei Schol, 'en hij heeft de kalandizie van al de onderpastoors!'

- 'En dat er podoesj 'ne guis aan 't katholiek geloef daarft te kommen!' - dreigde Topke fanatiek.

- 'Goed!' feliciteerde de Keizer. 'En geeft me nu eens wat muziek te hooren!'

- 'Met plezier!' zei Schaleke Schol, die zoo wat de bestuurder bleek van den trio. 'Van 't zotte? van 't vroede? van 't amoereuse? van 't melancolieke?'

- 'Naar gelieve' - zei Karel.

- 'Dan, van 't zot!' - besliste Schol... 'Jongens, let op... Van 's avonds!'

Ze stonden recht, Pijpe met zijn bazuin, Top met zijn viooltje; en tusschen de twee in stond Schol, stak zijn kin omneer, de borst vooruit, hoestte 'ne keer, en na opslag van bazuin en viool, zette hij zijn lied in:

- 'En 's avonds, en 's avonds, en 's avonds is 't plezant!
 en 's avonds hebben wij geld bij hoopen;
 en 's morgens geen om brood te koopen;
 en 's avonds, en 's avonds, en 's avonds is 't plezant!
 Vastenavond is 'ne zot!
 Paschen is 'ne mijnheere!
 Sinxen is 'nen edelman
 al met zijn schoone kleeren!
 Teute geteute geteut!
 leve de leu leu leut!
 Tiere getiere getier!
 leve 't ple... 't plezier
 en 't veel goei bie...ie...ie...r!!!'

- 'Bravo! bravo!' - juichte Karel toe.

- 'Tweede paske!' - riep Schol... En 't ging opnieuw; en ditmaal (want dit keizerlijk bravo, ziet ge, en die wijn, weet ge), ditmaal ging het met een vaart, met een vaart van zinnelooze geestdrift! en Pijpe blaasdege, en Top streek podoesj, en Schol zong macht-machtig dat het over de bosschen van Tervueren heen klinken moest tot in Brussel! En terwijl ze speelden en zongen, ze dansten en trippelden en klepperden met de voeten op de maat van 't zotte lied:

- 'En 's avonds, en 's avonds, en 's avonds is 't plezant!
 en 's avonds kunnen we de wereld baas;
 en 's morgens zijn we den uil te dwaas,
 en 's avonds, en 's avonds, en 's avonds is 't plezant!
 Vastenavond...

 en 't veel goei bi...ie...ie...ie...r!!!'

En de vierentwintig paskes gingen er door, klaar door:

‘En 's avonds zijn er geen uren genoeg,
en 's morgens kraait de haan te vroeg!...

‘En 's avonds eten we den baljuw op,
en 's morgens hebben we 'ne zwaren kop!...

‘En 's avonds en hebben we schrik of schrok,
en 's morgens groeit er een bezemstok!...

‘En 's avonds doen we de dokters dood,
en 's morgens staan onze oogskes rood!...

‘En 's avonds weten we nie van de kou;
en 's morgens staat ons tongeske blauw!...

‘En 's avonds gaan we den duivel te lijf;
en 's morgens krijgen we slaag van 't wijf!...’

En nu moesten ze toch eens ademen, en rusten! En de Keizer beleefde er zeldzame deugd bij. Ten minste, hij deed zoo - óf! Want, terwijl zijn oogen meelachten en zijn handen klaptten, zijn ziel zat te broeden op ernstige dingen. Maar de trio bemerkte dit niet; en zwierend nu als echte drinkebroers over het terras heen en weer, zongen ze een ander zot nummer uit hun repertorium:

Met het trommeltje gewonnen,
met het bommeltje verteerd!

en waarin te hooren hing dat het leven is een boterhammeke, dikgesmeerd; en een wit lammeke, dat ge scheert; en bloemekes op een stammeke, naar ge begeert; - en telkens sloot het refrein:

Met het trommeltje gewonnen,
met het bommeltje verteerd!...

En daarop een drinkliedje, met de zedeles:

't Is veel gezonder, glazekes te tikken,
dan van dorst bijlo!
dan van dorst helaas!
dan van dorst podoesj!
te stikken!

En 't liedje van den arbeid of 'heel de affaire':

- 'Hier hebt ge den trits met de leuze:
lui maar sterk!
We trekken met langlange neuzen
aan ons werk!
Nie dat we lam zijn! Denkt ge dat?
We können wel werken! Weet ge wat?
Maar we doen 't nie geire! nie geire!
en dat 's heel de affaire!'

Intusschen kwam op haar looze voetekes de schemering na en nader en de bosschen stonden donker. En Karel zei:

- 'Nu is 't genoeg, vrienden!... Gij hebt uw best gedaan en ik dank u van harte... En morgen vroeg zal ik u keizerlijk beloonen. En dezen nacht blijft ge hier, en voor elk van u zal een kamerke beschikt worden...'

Hij klonk een belleke. Guijada verscheen, altijd even stijf. Pijpe, Top en Schol wenschten den Keizer een gul 'slaap-el' toe en volgden op Guijada's mekaniëken stap naar kooi.

* * *

Wie stond er 's anderdaagsmorgens verbaasd en verbouwereerd, omdat de Keizer bij 't eerste woord, streng toeriep: 'Zwijgt!'

Wie voelde zijn hartje eng worden, omdat de Keizer zóó zijn voorhoofd fronste en zóó stuur keek?

Wie voelde zijn moed door de knieën wegzinken, toen de

Keizer een vinger opstak en dien vinger weg-en-weer bewoog als een dreigement?...

Wel, dat was Bazuineke Pijpe, en Violeke Top, en Schaleke Schol.

Ze stonden daar, op een rij, in de groote kamer, vlak vóór den Keizer, deze geflankeerd van Guijada rechts, en Meester Mathijs links. En ze stonden daar, bludde, suf en sul, omdat de ontvangst zóó tegenviel. En ze hielden in de één hand elk zijn smerig kaproentje, en in de ander hand elk zijn instrumentje. En opkijken dierven ze nauw, want ze voelden die twee oogen, zóó stuur kijkend; en dien vinger zoo streng weg-en-weer gaand. Heel de kamer hing vol stilte, zwaar en zwijgend, vol dood en dreigement. Wat hadden ze liever in de bosschen gezeten, bij donder en onweer!

De zwakke, bleeke vinger ging al door, weg-en-weer, - en plots nu, langzaam en diep als bas, en luguber als een pastoor die in donkere kerk over 't laatste oordeel preekt, sprak de Keizer:

- 'Zatte veulens, alle drij!... Schaleke Schol, schenk me vol! 't Menschelijk leven is zoo een schoon, zoo een goddelijk ding, als ge 't vult met menschelijk werk! Maar gij maakt er, uit zot en bot plezier, een vastenavond van, ter eere van den duivel zelf! Is 't niet zoo, Pijpe?... Is 't gelogen, Schol?... Heb ik geen gelijk, Top?

't Leven is een ernstig ding, jongens! 't Leven is geen trommelpartij, geen bommelpartij. En als Paschen een Mijnheere is, 't en is niet alleen een Mijnheere, Pijpe! En Sinxen heeft niet alleen schoone kleeren, Top; Sinxen moet ook een schoone ziel hebben, Schol.

't Leven is plicht, jongens, ernstige plicht, ernstig en heilig. Maar ge hebt het leven naar den brui geholpen. Gij, Pijpe, gij zijt belleman der stede Gent... Een schoone stiel, een nobel ding! De herbergen toebellen, 't werkhuis openbellen, de wetten uitbellen, den Keizer tegenbellen, is dit niet schoon genoeg?... Maar zoomin als gij uw stadsplicht

vervult, vervult ge uw kinderplicht; en ge laat uw moedertje rentenieren!... rentenieren ja, van 't Armbestuur! En ge loopt liever langs de wereld met een dom teutertje!... Kunt ge uzelf niet anders belachelijk maken?...

‘En gij, Top, ge bedelt liever schuimcenten dan uw dagelijksch brood te verdienen met vischhandel... Is vischhandel geen schoon ding genoeg voor een leelijk mensch als gij?...

‘En gij, Schol, gij lijkbidder!... 't Is een werk van barmhartigheid; ge wordt ervoor betaald op aarde; Onze-Lieve-Heer zal er u later speciaal om beloonen, als ge 't ter harte neemt!... En ge loopt liever langs de baan met een schooiersschaaltje!

‘Pijpe verwaarloost zijn kinderplicht en stadsplicht; Top zijn sociale plicht; Schol zijn heilige plicht.

‘En ik nu, uw Keizer, ik zeg: dat zal van heden af anders gaan zijn!

‘Elk van u naar zijn werk terug! Begrepen?

‘En vermits ge beweert katholiek te zijn, zult ge voortaan ook als katholiek leven... 'k Moet daar niet meer over zeggen, nie' waar, Pijpe? - Dat begrijpt ge, nie' waar, Top? - Hebt ge 't vast, Schol?

‘Hebt ge 't vast, alle drrrie?’...

Ze knikten ja, heel zachtekes.

- ‘En muziek moogt ge maken, mààr!... als bijzaak! Plezier mag er zijn! Zeker... Maar met mate, kleine maat, klein maatje. En als de plicht volbracht is; het ernstige werk gedaan... Niet eer; en niet anders...

‘En vooruit nu!... Tot weerziens!... Moge de Heer u zegenen!... Guijada, doe wat ik u gezegd heb...’

Guijada knakte eerbiedig-stijf zijn langen ruggraat, leidde de onthutste muzikanten uit.

En Top, tusschen twee landsknechten, geweed en gewapend, werd op staanden voet naar Antwerpen teruggeleid, waar hij zijn vischwinkeltje... enz.

En Pijpe, tusschen twee landsknechten, geweed en gewapend, werd op staanden voet naar Gent teruggeleid, waar hij zijn stadsbei en zijn moederke... enz.

En Schol, tusschen twee landsknechten, geweed en gewapend, werd op staanden voet naar Turnhout teruggeleid, waar zijn lijkbiddersrouwkostuum... enz.

En de schout van Gent en de schout van Antwerpen en de schout van Turnhout kregen elk, bij verzegelden brief, imperiaal bevel dat ze de drie mannen in kwestie zouden te bewaken en te bewaren hebben, n^r één bij zijn bel, n^r twee bij zijn visch, n^r drie bij zijn lijkbidderij.

En ééns per jaar, mochten de drie kameraadjes saamkomen... en hun liedjes zingen... En dan, maar dan alleen, mocht Pijpe weer eens Bazuineke Pijpe wezen; en Top, Violeke Top; en Schol, Schaleke Schol...

En meester Mathijs feliciteerde den Keizer om de uitspraak, en lei er een latijnsch verzeke bij:

Sit tibi lex: manibus plenis assume laborem;
Delicias contra digito continge modesto!⁽¹⁾

(1) Van ieder ding zijn mate pakken:
Plezier met snuifjes, werk met zakken!

De oogen van Sint Servaas

Toen Hendrik II ten jare 1002 zijn oom Otto III opvolgde, erfde hij een zwaar belaste keizerskroon: Duitschland in woeling en ellende, Italië in opstand. Maar op korte jaren tijds bracht hij over Duitschland welvaart en vrede; en, wat Italië betrof, - hij ondernam er een tocht naartoe; en al keerde hij dan ook weer met een gebroken been, dat levenslang zou kreupel blijven, toch, de opstand lag getemd en gedempt...

En nu, van uit zijn burcht te Gozlar, in Oostfalen, bestuurde hij zijn land, met het bewustzijn van zijn keizersplicht, steeds voor oogen houdend het heerlijke voorbeeld van Karlomanje, en rechtdoor getrouw aan de kroningsformula die de Vorst aller Vorsten, door den mond van Paus Benedictus III, over hem had uitgesproken: ‘Tu de grege

tibi commissio ipsi Deo rationem es redditurus: aan God-zelf zult gij rekenschap geven van de u toevertrouwde kudde.’ - En daarom beschouwde hij zich als niets anders dan simpel leenman van zijn Leenheer-Soeverein, en in de schitterende majesteit van keizerszwaard, keizerskroon, keizersscepter, zag hij niets dan een bleeke afstraling van de goddelijke Majesteit zelf. Zoo leefde, zoo regeerde hij, zoo zal hij sterven; en, staat hij in de leekegeschiedenis genaamd: Hendrik de Kreupele, de Kerk vereert hem met den gloriëtitel: Hendrik de Heilige!⁽¹⁾

Zijn volk had hij toegewijd aan den Apostel van de Duitse landen langs Maas en Rijn: Sint-Servatius. Tot wiens eere hij dan ook, naast zijn burcht te Gozlar, een kerk bouwen liet, die zoowel den heilige als den Keizer waardig moest wezen. En bij gebrek aan den levenden Servaas, zond de Keizer gezanten naar het klooster te Maastricht, waar het lichaam van den heilige bewaard bleef, om de monniken te verzoeken, te smeeken, of zij hem voor zijn kerk den dooden Servaas zouden af staan. En tweemaal keerden de gezanten met ijdele handen te Gozlar terug; want, zeiden de monniken, het lichaam van den heilige bleef beter ongeroerd en ongedeerd. Maar toen Hendrik zelf ter abdij kwam, en zoo met keizerlijke majesteit als christelijken ootmoed smeekte om een relikwie, liet eindelijk de Abt het graf openen, nam van het uiteengevallen geraamte een kinnebak, en schonk ze aan Hendrik... En toen deze met zijn gevolg thuiskwam, en de eerbiedwaardige relikwie aan zijn hovelingen toonde, toen moest de Kanselier Spurzheim, - Spurzheim, die met de oude jaren het beste deel van zijn gehoor, en in de sloeberijen der diplomatie de helft was verloren geraakt van den simplen eenvoud des geloofs, - toen moest die Spurzheim, zeg ik, toch eens eventjes zijn wijsneus optrekken en zoo iets

(1) In 1024 gestorven, werd Hendrik II ten jare 1150 door Paus Eugenius III heilig verklaard.

fluisteren van Samson... maar Pikol, de gebochelde hofnar, snoerde hem lippen en verstand toe en zei:

- 'Inderdaad, Spurz! die kinnebak heeft duizende barbaarsche Filistijnen overwonnen, niet in den bloedigen kamp, maar met de slagen van het levende woord!'

* * *

En nu zou de goudmeester van het Hof, magister faber Bernwald, uit klaar puur goud een hoofd smeden, waarin die kinnebak passend zou gevat; en Hendrik liet uit zijn keizerskroon twee even-groote, even-grootste diamanten lossen, twee diamanten waterwit beide met in 't midden een blauwronde vlek, en die zouden in 't gouden hoofd vastgezet als oogen van den heilige.

En Bernwald trok aan den arbeid in zijn smisse. Ouwe goeie Bernwald, een man zoo simpel van geest! onnoozel, ja!... Hij kon het zelf zoo roerend zeggen: 'Mijn peinzer is weg!...' al strijkende met zijn vinger over 't voorhoofd. - Maar van 't goudgrootmeesterschap, waarvan hij 't diepste geheim had afgeleerd in de school der Byzantijsche kunstenaars, die vijftig jaren vroeger met prinses Theofano, aanstaande echtgenoot van Keizer Otto II, naar Duitschland overkwamen, - van die meesterschap was hij niets vergeten! Hij toog dus aan den arbeid, met heel zijn ziel en al zijn geestdrift; en dagen lang en nachten door, wrocht de man, in zijn eenzame kleine smisse, vijlende en wrijvende, smedende en kloppende, aan het gouden hoofd van Servatius.

En op een avond nu: de kamer, waar de Keizer met Spurzheim en Pikol te keuvelen zat, stond flauw verlicht met de waskaarsen van den kroonluchter, en het breede beukenvuur in de schouw liet alom schimmen en schaduwen dansen, - en plots trad de ouwe Bernwald binnen met

het gouden hoofd. Zwijgend plaatste hij het op de tafel vóór den vorst neer, en murmelde met bange stem:

- ‘Het lukt niet, Heer! Het lukt niet!’

Zij bezagen het hoofd, en een edel werk was het wel. Zoo zuiver en levend stond het heilige gelaat in 't goud gedreven; zoo sprekend straalde er een hooge en ernstige ziel uit voort, maar de oogen...

- ‘Bernwald, waar zijn de oogen?’ - vroeg Hendrik.

- ‘Ach, Heer!...’ kloeg de oude man en legde de twee diamanten naast het hoofd neer.

- ‘Welnu, zet ze in de holten!’

- ‘Ik durf niet, mijn heer!... ik durf niet.’

Nu nam Hendrik zelf een der twee diamanten, plaatste hem juist en gepast in de holte, terwijl Spurzheim en Pikol benieuwd toekeken... Maar Bernwald smeekte bang:

- ‘Ach!... den tweeden niet, Heer!’

Maar de Keizer vestigde nu ook den tweeden diamant in de tweede holte en plots! de twee diamantoogen begonnen langzaam te draaien in de holten, stonden stil... en het hoofd zag scheel!...

De toeschouwers bezagen het hoofd verbaasd, bezagen verbaasd malkander... En Bernwald smeekte opnieuw met vrees in de stem en op het gelaat:

- ‘Ach! Heer! haal er die oogen uit!... - 't Is betooverd.’

Maar Hendrik had eenigszins zijn kalmte herwonnen, en stil, en behoedzaam, vees hij de diamanten vaster, schroefde ze dieper... trok de handen terug... en de oogen stonden scheel!

- ‘Wat mag dat zijn?’ - vroeg de Keizer; maar niemand schonk hem een antwoord; Bernwald, bleek en bang, stond met de handen op de borst saam, de Kanselier tuurde met kleine oogjes naar het hoofd, en Pikol begreep niets...

- ‘Mijn heer, haal ze er uit! haal ze er uit!...’ -

smeekte Bernwald. ‘t Is de duivel! 't is de duivel die ons werk bederven wil!’

- ‘Als 't de duivel is, goeie Bernwald, dan zullen wij het winnen!’ - zei Hendrik beslist; en een derde maal werden, gaaf gewreven en gekuischt, de steenen oogen in de holten vastgezet... en een derde maal schoven de blauwronde vlekjes in de witte diamanten naar elkander toe... keken scheel!

En niemand begreep er iets van; want voorwaar, een natuurlijk ding was het vast niet! En vermits Onze-Lieve-Heer toch onmogelijk zulk een heilig werk bederven kon, zou het dan toch de duivel wezen?...

Scheel staarden de oogen uit het gouden hoofd!... Zóó bespottelijk! maar Keizer, kanselier, nar en smid zaten zóó met het hart vol schroom dat ze geen zier van die bespottelijkheid beseften. En een bang spektakel was het wel, op dit ure van middernacht: die groote stille kamer, vol warende schaduwschimmen langs de muren, en dit flauwe licht van de waskaarsjes, en dat volronde maangezicht, dat stil en stom doorheen het hooge venster binnenkeek... en dat gouden hoofd, ernstig en roerloos, met die betooverde oogen! En aller blikken zaten versteend vast op die twee groote diamanten, zoo potsierlijk-luguber uit hun goudene holten starend. Maar plots joeg een tocht doorheen de kamer, waaide over de hoofden der zittende mannen, sloeg voor een stonde de pimpelvlammetjes der kaarsen wild... En daar stond, recht-op in een witschitterend, breedneerplooiende gewaad, een groot visioen met het kalm en ernstig gelaat in een stralenglorie; en de mannen staarden - en zagen de oogen van 't visioen... dat ze scheel stonden!...

Sprak het visioen:

- ‘Koning! Ik ben St-Servatius!...
Du heves voele goeden sen:
Beseech wie scheel dat ich ben.

Des moet dat houft scheel sijn
 Dat ghemaect is nae thouft mijn.⁽¹⁾

Toen hief het, met een groote plooi van zijn gewaad, den rechterarm op, als zegenend, terwijl het riep:

- 'Beati! Beati!... Zalig zijn ze die!...' brak plots de woorden af, en verdween...

En weer stond de groote kamer stil, de waskaarsjes pinkelden, doorheen het hooge venster keek het volronde maangezicht binnen, - en 't gouden hoofd, op de tafel, staarde ernstig en roerloos met zijn schele oogen. Maar Bernwald was blij, omdat ten minste de duivel niet zijn werk had bedorven; en blij ook waren Keizer, kanselier en hofnar, hoewel ze de bediedenis niet begrepen van de afgebroken woorden: 'Zalig zijn ze die...'

- 'Wat mogen die woorden te bedieden hebben?' - vroeg de Keizer.

Spurzheim zette een spotlipjen op en zei:

- 'Wat kan zoo iets al te bedieden hebben?'

Maar Pikol opeens wist het!

- 'Zalig zijn ze' riep Pikol geestdriftig, 'zalig zijn ze die op aarde niet volmaakt zijn van lijf en leden, want ze zullen volmaakt zijn!'

'Als zij hun leed ten minste dragen met ootmoed en geduld!

Elias was kaal! en zalig weze Elias!

Tobias was blind! en zalig weze Tobias!

Mozes was een stamelaar! en zalig weze Mozes!

Weze dit uw troost, o kreupele Keizer!

Weze dit uw troost, o onnoozele Bernwald!

(1) Heynryck van Veldeken: '*Sinte-Servatius' Legende*': v.v. 2191-2194.

- 'Gij hebt veel gezond verstand:
 Beschouw hoe scheel ik ben.
 Dus moet het hoofd scheel zijn,
 dat gemaakt is naar mijn hoofd!'

Weze dit uw troost, o doove Spurz... als ge tenminste...! begrepen, Spurz?’

Spurzheim knikte...

- ‘En weze dit ook de troost van gebochelden Pikol!’ ging de nar geestdriftig voort.

‘Zalig zijn wij allen, als we ten minste...

Wat deert het dat we kreupel zijn, als we langs den goeden weg voortgaan?

Dat we doof zijn met onze ooren, als onze ziel maar luistert?

Dat we suf en onnoozel zijn, als God zelf ons verstand verlicht?

Dat we gebocheld zijn, als we recht-op staan in den dienst des Heeren?’

* * *

Toen enkele maanden later, de wijding der nieuwe kerk te Gozlar plaats greep, en de feestprocessie door de straten slierde, met de ruiters op de stampende rossen, en de vlaggen die vol geestdrift tuimelden in de zonnelucht, en de muziek die jubelde uit fluiten en klaroenen, stapte achteraan, te midden van een eerewacht abten, prelaten, hoflieden en gezanten, Keizer Hendrik met Keizersmantel en Keizerskroon, en droeg vóór zich uit, op een goudbestikt fluweelen kussen, het gouden Servatiushoofd met de wondere oogen.

De honden van Ahab

A° Dⁱ 1547

En nu, schuift de stoelen naderbij, en laten we vertellen van doode Koningen.

Daar heerschte onrust aan 't koninklijk hof te Westminster. Zoo heimelijk werd er gepraat onder de hofdames, zoo mysterieus gefezeld onder de hovelingen; maar in de nabije buurt van den koning werd van niets gebaard, en elk gelaat lag vol strakken ernst en kalme plecht, zooals het protokool dit eischt binnen den straalkring van gekroonde machten. De koning zelf, Hendrik VIII, zag er gestoord uit, en over zijn volgezet wezen lag de schaduw van een wrevelige ziel.

Een geheim was het niet, en Hendrik zelf stak het niet verborgen: hij wilde scheiden van zijn wettige gemalin

Catharina van Aragonië, en in nieuwen echt treden met een hofdame, Anna Boleyn. Maar op een aanvraag in dien zin naar Rome gezonden, was het antwoord van Paus Clemens VII ingekomen: ‘Non possumus.’ Wat God had gebonden, kon Paus Clemens VII niet losmaken.

Met een schuinschen blik onder hun gestreken wenkbrauwen waren de hovelingen ervan getuigen geweest, hoe de gejuwelierde vingers van den koning het pauselijk perkament frommelden dat het knakte, en menigeen, die Hendrik kende, voorzag dat deze zijn wil door alle wet en verzet drijven zou. En de besten voorspelden, met bevende ziel, dat er, Paus tegen Koning! wee ging komen over Engeland!

En wie dierf het aan, den koning een wijzen raad te geven? hem vóór oogen te houden, dat hij, kind van Paus en Roomsche Kerk, een onderdanig hart zou toonen? dat hij, die eens uit pauselijke handen, den titel ontving ‘defensor fidei’, de eerste wezen zou die de wet van God en Kerk eerbiedigen moest?⁽¹⁾ Integendeel, in de buurt van den koning was meer dan één hoveling of prelaat te vinden, die hem met strijkerij en vleierij in den opstand zou jagen.

Eén toch, een ouwe, arme monnik, een minderbroeder, Pater Peyto, herinnerde zich dat er een tijd is van zwijgen en een tijd van spreken, en dat Gods woord niet gebonden ligt... En Peyto, aangeduid om op Paaschdag 1532 in de koninklijke kapel het feestsermoen vóór den koning en zijn hof te houden, beklom den preekstoel, nam eventjes, uit eerbied voor 't koninklijk gezag, zijn kalotje van 't kale hoofd, sprak den Bijbeltekst uit, waarover zijn sermoen loopen ging en... langs wat voor oratorische wegen Peyto ertoe gekomen was, om ter gelegenheid van Christus' Verrijzenis te prediken over Achab, Achab's leven en misdaden en schromelijk einde,

(1) Hendrik had in een boek ‘Assertio Sacramentorum’ de Roomsche leer der Sacramenten tegen Luther verdedigd, en daarom van Paus Leo X den titel ‘defensor fidei’, ‘verdediger des geloofs’ verkregen. Die titel wordt nog heden op de Engelsche munt geslagen.

dat weet ik niet! Wist Peyto het wel zelf?... Ik meen dat Peyto simpelweg de gelegenheid te baat nam om te zeggen, recht-uit, wat hij zeggen wilde: de ware, klare waarheid, al mocht ze dan ook als donder klinken in de ooren en de zielen van zijn auditorium.

Stil en roerloos zat de koning, één zwaar geweld van majesteit; zat de koning, gekleed in wit satijn, gemanteld in Genuesch floers, onder het donkerroode, goudgestikte baldakijn - en luisterde. En luisterend ook zaten de edellieden en hovelingen...

En opeens, Peyto dierf letterlijk:

- 'De predikers van 't Hof, Sire, prediken zooals sommige profeten in Achab's tijd, in wier hart de geest der leugen leefde en trilde op de lippen. Ze vleien U, Sire, ze vertellen u onwaarheden, en aldus bedriegen zij uw majesteit. Zij spreken van vrede, en daar is geen vrede; van macht, waar God alleen macht heeft; van vrijheid, waar zelfs geen koning vrij is! -'

De hovelingen zaten roerloos, met kloppend hart en ingehouden adem; en lonkten eventjes naar den vorst; en de kapel hing vol stilte, zware schrikvlucht, waardoorheen de ouwe stem van Peyto galmde, onvervaard.

- 'Wat meenden sommigen wel' vroeg hij, 'dat een huwelijk was? Dat was een sacrament' zei Peyto, 'dat, eens gesloten, niet meer dan door den dood kan ontbonden...!'

En hier gaf hij zijn gehoor de gansche, zuivere leer ten beste over het huwelijk en de heilige wetten ervan, waaraan ook de machtigen onder de machtigen onderworpen blijven!

- 'Ik bid U dan, Sire, en ik smeeke U, waak! en wees op uwe hoede! Bewandel de wegen van den Heer! Zooniet, is er vreeze, dat gij eens daar geraken zult, waar Achab geraakte, en dat de honden, zooals bij Achab, ook uw bloed eens zullen likken!... Wat God verhoede! Amen.' -

En Peyto daalde neer uit den preekstoel, zoo stil en

kalmpjes als hij gewoon was, na een simpel sermoentje op een buitenparochie - en ging heen.

Stilzwijgend had het gehoor geluisterd, en stilzwijgend verlieten allen, de vorst voorop, de kapel, maar twee uren later werd vernomen, dat, naar 's konings wil, op eerstkomenden zondag een sermoen gegeven zou, dat Peyto's woorden zou rechtzetten, en de majesteitsschennis, in zooverre mogelijk, weer goed maken. Met dit sermoen werd gelast Hugh Curwen, - en deze hofpredikant wist best op wat manier een koning toegesproken moest.

Curwen had het over valsche profeten, waarvan Peyto niet de minste was... Peyto was een hond, een schaamteloze bedelmonnik, een priester zonder manieren, zonder begrip, zonder geleerdheid. En die Peyto speelde de rol van een Naboth, van een Micha, die niets goeds te profeteeren wist; Peyto sprak profetieen!... Maar was het omdat de Heer hem de gave had geschonken der profecije?... Ei neen!... Maar Peyto voorspelde den koning zooveel kwaads, omdat Peyto den koning zooveel kwaads toewenschte!... Hij toch, Curwen, dierf dit nu zeggen: was Peyto tegenover den Heer der Heeren een heiligschennis, die de hand lei op de kennis van heilig-verborgen dingen, zoo was Peyto tegenover den koning van Engeland een verrader!...

Curwen zweeg een stonde, het gelaat van Hendrik stond helder en verlicht; en ook de hovelingen waren verheugd.

Maar plots, uit de kruisgalerij der kapel, daar viel een stem:

- 'Eerwaarde!' -

En tusschen twee balusters van de galerij verscheen het grijze hoofd van Pater Elstow, een medebroeder van Peyto. -

- 'Gij weet, Eerwaarde Heer Curwen, gij weet dat vader Peyto door zijn Provinciaal naar het Synode te Kantelberg werd gezonden... Eerlang komt hij weer en zal u te woord staan naar gelieve. Laat mij intusschen de rol van

Micha spelen! En u, Heer Curwen, zeg ik: Gij zijt een van de vierhonderd profeten, in wier hart de duivel der leugen thuis woont. Uit vleierij, ten koste van Gods wet en wil en waarheid, wenscht gij uw voordeel op te doen; en aldus verleidt gij den koning en voert hem tot zijn verderf! Wee den man, die zich verleiden laat, en wee den man die verleidt!' -

Bouchier, graaf van Essex, vloog op van zijn stoel en riep; - 'o Schaamteloze monnik, wij zullen u in een zak naaien en in den Theems werpen!'

- 'Wij vreezen zak noch Theems' wedervoer Elstow, - 'daar ligt een weg naar den hemel zoo te water als te lande!'

Met in het hart een nog vlammerender wrok en woede dan na den uitval van Peyto, verliet Hendrik de kapel, en trok zich voor de rest van dien dag terug in zijn kamers, alleen, met zijn vertrouweling Thomas Cromwell, en den laaghartigen, in de ziel reeds Protestantschen Cranmer, aartsbisschop van Kantelberg. En de wraak werd bezonnen... Zou hij, Koning Hendrik VIII van Engeland, zich laten ringeloozen door vadsige, brutale monniken? Hij wist het klaar genoeg: de Paus zou zijn hand en bescherming uitstrekken over hen en hoog spreken van de rechten der Kerk!... zich beroepen op Christus en Evangelie; maar hij, Hendrik VIII, zou toonen wat hij vermocht en wat hij dierf! Engeland was machtig genoeg om het hoofd te bieden aan de dreigende macht van Pausen... En daarbij, Engeland had aan zich zelf genoeg, en geen vreemdeling had het recht in Engeland wetten te stellen!...

En eens nu den weg in van opstand tegen Kerk en Paus, zal hij gaan zoover zijn luim hem leidt. Op aanraden van Cromwell, verklaart Hendrik zich tot geestelijk opperhoofd der Kerk van Engeland, laat door Cranmer de echtscheiding uitspreken, en vordert van al zijn onderdanen den eed van suprematie, waardoor zij hem, Hendrik VIII, tot Paus der

Engelsche Kerk erkennen. Op het schisma volgt een schrikbewind, waarvan men de weerga in de regeering der Nero's en Caligula's moet gaan zoeken: kerkelijke goederen worden geroofd, kerken en kloosters geplunderd en vernield, twee zijner zes opeenvolgende 'gemalinnen' worden vermoord, zoo insgelijks twee kardinalen, twee aartsbisschoppen, achttien bisschoppen, vijfhonderd abten en monniken, twaalf hertogen en graven, honderd vier-en-zestig edellieden, meer dan 70.000 burgers! En 't Parlement... dat fiere Parlement van Engeland! - laat begaan! en de hooge Lords kruipen op de knieën voor den bloedigen Paus.

Een der eerste kloosters, die des vorsten haat ondervinden moesten, was het Sionshuis, te Brentford, tusschen Londen en Oxford. De zestig klooster-zusters en de Paters Augustijnen, die de kerk bedienden, kregen bevel hun heilig huis te verlaten...

Ecce civitas Sancti facta est deserta; Sion deserta facta est; Jerusalem desolata est!... Zie, uw heiligdom staat verlaten; Sion ligt eenzaam; Jerusalem is in treurnis!...

Al de roerende rijkdom werd verkocht; de eigendom zelf werd kroongoed.⁽¹⁾

* * *

Gods molen draait langzaam, maar fijn.

Hendrik stierf 28 Januari 1547, 56 jaar oud, na 37 jaar regeering.

Heelmeesters en apothekers balsemden met specerij en keur van kruiden het lichaam van den vorst; daarna werd het in zijde en vloers gewikkeld, neergelijkt in een driedubbele doorkist, een van sandelhout, een van lood en een derde van eik, - deze derde rijkbelegd met gouden platen en juweelen. In de rouwzaal nu werd het, gedurende vijf dagen en vijf nachten, tentoongesteld op een praalbed en

(1) Sion hoort tegenwoordig toe aan den Hertog van Northumberland.

bewaakt door soldaten, die roerloos stonden, met witte zwaarden op de vuist, als lelies. Langs de muren hing zwartzwaar rouwdoek, bestard met zilver.

En toen werden voor de zielerust van Hendrik VIII, drie solemnele missen door bisschoppen 'in pontificalibus' gezongen; een eerste mis, in wit gewaad ter eere van O.L. Vrouw; een tweede, in blauw gewaad, ter eere der Allerheiligste Drievuldigheid; en een Requiëm-mis. En daarna, onder 't weeklagend zingen van 'Libera me Domine', werd het lijk bewierookt.

's Anderdaags, vertrok, met alle staatsie en rouwplecht, de lijkstoet naar het slot te Windsor, waar het lijk van Hendrik bij dit zijner voorgangers, in de koninklijke crypte zou bijgezet. - Maar gezien den afstand tot Windsor, zou de stoet den eersten avond in het voormelde Sionklooster overnachten. De oude kapel, sedert jaren verlaten en leeggeplunderd, was voor deze rouwgelegenheid opnieuw in orde gebracht, om nog eens voor één nacht den overleden Koning met al de vereischte eere te herbergen. En aldus nu, stond de kist gedurende den nacht, in de ontheiligde kapel op de praalbaar... En wat toen gebeurde?... Een oud geschiedschrijver⁽¹⁾ vertelt letterlijk:

- 'Dien nacht, - was het om reden van 't geschokkel van den lijkwagen gedurende den tocht, of om een andere oorzaak, - brak de looden kist, waarin het lijk zich bevond; en over 't plaveisel der kapel heen droppelde het vette en rotgewordene bloed van den koning. In den vroegen morgen werd zoo zorgvuldig mogelijk de kist door loodgieters hersteld, en terwijl ze met dit werk bezig waren, zie! opeens stond daar een hond in hun midden en likte 't bloed, zooals dit gebeurde aan Koning Achab!'...

De profetie van Peyto!...

(1) Archdeacon Harpsfield's Treatise, Book II. - Cfr. insgelijks: Kardinaal Gasquet: Hendrik VIII en de Engelsche kloosters: I. Hoofdstuk V.

En de treurige stoet trok verder-op, door de sneeuwvelden, naar Windsor; en geen woord inderdaad werd geroerd over 't lugubere voorval; maar als de hovelingen malkander soms bezagen, lazen ze schrik en ontzetting in malkanders oogen.

Te Windsor, werd weer een praaldienst gehouden, en de bisschop van Winchester mocht al zijn welsprekendheid ten beste geven in zijn lijkrede en herhalen en nog herhalen; 'Zalig zijn ze die in den Heere sterven', - zijn toehoorders zaten verre, verre-weg met hun gedachten, en hun verbeelding, en hun gevoelens...

Het Signaal

Waar is het wel!... Daar is in 't leven zóóveel te zien dat schoon is, en goed, insteê van kwaad en leelijk! Daar is zóólang te praten over brave mensen! en wat zouden we dan papier en inkt en tijd verkwisten aan afschuwelijkheden, al of niet gekroond?

Maar nu las ik onlangs een boek, - een belangrijk en spannend boek, - getiteld: ‘*De strijd van Hendrik VIII om Anna Boleyn*’⁽¹⁾. En in het eerste aanhangsel van dit boek vindt U de lijst, op tijdsorde, van Hendriks levensfeiten; en in die lijst, drie lijntjes, kortweg en dordroog als een procesverbaal:

- ‘19 Mei: onthoofding van Anna Boleyn.

(1) Door E.H. Daisomont; - drukkerij Ste-Catharina, Brugge. -

20 Mei: verloving van Hendrik met Jane Seymour.

30 Mei: huwelijk van Hendrik met Jane Seymour.'

Drie dorre datums, drie droge feitjes, maar in die drie lijntjes lilt bloed, trilt een tragedie...

* * *

En zoodus, Hendrik verstiet zijn wettige echtgenote Katharina van Aragon, en, Januari 1533, sloot hij 'huwelijk' met de hofjuffer Anna Boleyn.

Shakespeare en Fletcher laten in hun tooneelstuk 'Koning Hendrik VIII', den kroningsoptocht der nieuwe koninginne voorbijtrekken:

- 'Uitklinkende voorop, klaroengeschal.

Rechters in zwart gewaad, witte pruiken.

Lord Kanselier, voorafgegaan door grootzegeltasch en knotsstaf.

Koorzangers, zingend.

De Mayor van Londen, met knotsstaf.

De Wapenkoning van den Kouseband, in zijn wapenrok, met verguld-koperen kroon op het hoofd.

De Markies van Dorset, met gouden scepter en gouden haarband. Naast hem, de Graaf van Surrey, den zilveren staf met de duif dragend, met de gravenkroon. Beiden met de halsketen van den Kouseband.

De Hertog van Suffolk, met hertogskroon en langen witten staf van opperhofmeester. Naast hem de Hertog van Norfolk, met maarschalksstaf en hertogskroon. Beiden met de halsketen van den Kouseband.

Het baldakijn, gedragen door vier baronnen van de vijf havens; onder 't baldakijn, de Koningin in bruieloftsgewaad, gepereld en gekroond. Aan haar zijden de Bisschoppen van Londen en van Winchester.

De oude Hertogin van Norfolk, met kleine gouden kroon, en den sleep der koninginne dragend.

Gravinnen en edelvrouwen, met eenvoudige gouden haarbanden, zonder bloemen.’

En wij vernemen wat de toeschouwers, terwijl de stoet verloopt met zijn protokool van plechtgeplogenheden, zoolat te vertellen weten:

- *Tweede Edelman:*

Een koninklijke stoet, voorwaar! - Dien ken ik; -
Maar wie is 't, die den scepter draagt?

Eerste Edelman:

Lord Dorset;

En die daar is graaf Surrey met den staf.

Tweede Edelman:

Een koen en wakker edelman. Die volgt,
Is hertog Suffolk?

Eerste Edelman:

Juist, de groot-hofmeester.

Tweede Edelman:

En dat: Lord Norfolk?

Eerste Edelman:

Ja.

Tweede Edelman: (de Koningin ziende):

God zegene u!’ -

Eigenlijk deden we beter Shakespeare terzij te laten liggen en een versje te lichten uit de poëtasterijë van Tollens:

- ‘Niet steeds is de liefde bestendig van duur!’

Want zoodra zou Anna Boleyn de onbestendigheid ondervinden, zoodat de vrome wensch van den tweeden Edelman niet in vervulling ging. - Wat we gissen konden.

Drie jaren mocht de koninklijke glorie duren; een jaar om te groeien, een jaar om te bloeien, een jaar om dood te gaan. Om dood te gaan!

Op 1 April 1536, woonde Anna Boleyn te Greenwich een steekspel bij, - en dit was het einde. Anderhalve maand later werd ze veroordeeld; en nog eens vijf dagen later zou ze sterven.

Drie dagen vóór haar dood vertrok Hendrik op jacht uit naar het domein der Seymour-familie, Wolf-Hall genaamd, en gelegen niet verre van Savernake, een honderd-twintig kilometer ten Westen van Londen. Een prachtig, boschrijk heuvelland, waar wild zat in overvloed. Wild, ja; en ook Jane, de dochter der Seymours. En, zooals ik zei, Hendrik ging op jacht uit bij de Seymours.

En op 19 Mei zou Anna Boleyn sterven, en 't zou gebeuren in den Tower, den Toren te Londen. Op 't oog af, is de Toren van Londen, uitliggend over een oppervlakte van ruim vijf hectaren, een oude burcht, die in zijn omtrek van wijde muren en diepe grachten een verscheidenheid omvat van residenties en pleinen, kapellen en torens, een gevangenis, een kazeme, een arsenaal, een museum. Het is de stilste plaats in Londen, en de meest tragische tevens van heel de wereld⁽¹⁾. Tragisch, sinister en luguber. Daar ademt ge lucht van treurspelen, daar grijpt u al het dramatische van Englands eeuwenoude geschiedenis bij de ziel. Ge zoudt er stikken.

Op een der binnenpleinen ligt een vierkantig geplaveid plekje: the site of the scaffold, - de plaats waar vroeger het schavot stond opgericht; en waar zoo velen werden gehalsd!

Hendrik zelf nu had beslist dat Anna Boleyn, niet zooals dit de gewoonte was, bij de bijl, maar bij den zwaarde sterven zou, en uit Kales, in Frankrijk, een speciaal beul ontboden, die, naar de faam luidde, met één slag, zóó zeker, een hoofd afhieuw.

Rond den middag, 19 Mei, werd Anna uit de gevangenis voortgeleid; een zware klok luidde; enkele edellieden, officieren, ambtenaren waren aanwezig; de beul, zwart-

(1) Lord Macaulay zegt ervan: 'In truth, there is no sadder spot on earth than this.'
- 'In der waarheid, daar is op aard geen droever piek dan deze.'

gemaskerd, stond bereid, met de mouwen opgestroopt tot over de ellebogen; eventjes knielde de veroordeelde en bad in stilte, verhief daarna de stem, smeekende om genade voor al haar zonden, bevelende hare ziel in Gods handen aan... Toen stond zij recht, lei het hoofd op den blok neer - en de handige beul van Kales, met één slag...

Op dit preciese oogenblik, - op het preciese oogenblik dat het hoofd van Anna Boleyn viel, donderde 't kanon los, dat een honderd stappen verder-op, met den muil naar 't Westen uit, stond gericht... Die donder was het signaal! want die donder, dreunende over de stad heen, werd in de vlucht opgevangen door den soldaat, die, op een plein te Westminster, met de vlamme lont ter hand, naast een tweede kanon gereed stond, om te vuren - en 't bonzende sein al-door! al-door! te zenden. En verder-op naar 't Westen, tot Savernake toe, langs den meer dan honderdkilometer langen afstand, stonden de waakzame kanonnen, de wakkere kanonniërs, met de lont vlamme en gespits de ooren. En terwijl in den Toren, het lijk van Anna Boleyn, zonder priester, zonder zegen, zonder kruis of gebed of requiem of staatsie of treur of tranen, in een ruwe rommelkist werd geworpen en naar 't bevel van den souverainen Heer: 'bury her in haste, and at once'⁽¹⁾, met spoedige haast weggekuild, donderde de kanonslag voort langs de Theemsvallei, met machtige sprongen heen over vlakke en heuvel, wei, bosch, dorp, zoodat de rust van het liggende land er telkens bij opschrok. En 't signaal galoppeerde van Londen tot Windsor, van Windsor tot Reading, van Reading tot Newbury... tot Savernake!... tot nu, als laatste post van de sombere reeks, het kanon, dat vlak vóór 't kasteel der Seymours op wacht en wake stond, het sein vatte... op zijn laatste beurt losbarstte... donderen ging tot in de diepe bosschen van den omtrek, waar Hendrik met zijn schitterende

(1) 'Begraaf haar met spoed, en seffens!'

cavalcade het edele wild najoeg: damhert Jane Seymour.

Het signaal trof hun ooren. Hendrik, op zijn zwart jachtpaard, nam met hoofsch gebaar zijn vloeren mutsje af, boog minzaam tot Jane, die op haar hakkenei bloosde van geluk... en misschien wel fluisterde de prins den groet, dien hij vroeger eens Anna Boleyn had toegeleid:

- 'O Beauty,
Till now I never knew thee!...' ⁽¹⁾

* * *

En 's anderdaags, verloving! en enkele dagen nadien, de bruiloft! -

Eilacy over die drie dorre datums, drie droge feitjes! Maar wat een tragedie! En die arme, die naïeve Hamlet, die het vanwege zijn moeder zoo bar-bar vond, omdat ze na een korte maand, 'a little month', één maandje weduwschap, in tweeden echt trad, 'toen de schoentjes nog nieuw waren', waarmee ze den lijkstoet volgde van haar overleden echtgenoot, wat zou Hamlet bij die drie datumpjes gefilosofeerd hebben?..

En wat zou de ziel van den ouden Aischulos getrild hebben bij dit signaal der kanonschoten!

Wanneer Troja, na een belegering van tien jaren, eindelijk valt, dan wordt ook die val, van op Troja's muren, over land en zee heen, voortgeseind naar Argos. En Aischulos zegt het ons, in een stijl nog zoo heetgloeïend nu als 2500 jaren geleden:

- 'Het ééne vuur dreef telkens met zijn gloedbericht
Het andere voort: zóó Ida's spits den Hermesberg
Van Lemnos; zóó gewerd des eilands fakkelnieuws
Ten derde aan Athos' hoogen Zeus' gewijden top;
Daar is de wacht niet dralend, maar zendt ras het licht

(1) 'O schoonheid, tot nu toe kende ik u niet.'

Der vlam, die hoog ten hemel steeg, als bode voort;
 En, op der golven kruinen zwerwend, vloog dier toorts
 Ondoofbre kracht, als dartiend om den verren tocht,
 Met gouden straling aan een middagzon gelijk,
 In snelle vaart als bode naar Makistos' kruin.
 En zonder talmen, door geen doffen slaap geboeid,
 Zond deze weer den bode verder, nieuw gesterkt;
 Nu ijlt naar des Euripos' stroom de fakkelgloor
 En brengt den wachters tijding op Messapios.
 Die vonklen weder, en hun knettrend heidekruid.
 Bij hoopen aangestoken, zendt de kondschap voort.
 In ongetaande schittring overspringt met kracht
 De lichtgloed des Asopos' breede vlakke, en straalt
 Als helder maanlicht op Kithaeron's hooge rots
 En wekt een nieuwen vuurbode op tot verder tocht.
 Nu spoedt het licht zich over 't meer Gorgopi's voort;
 't Bereikt den top van d'Aegiplankton en het drijft
 De wachters, niet te dralen met hun vlammengloed.
 Ze ontsteken, vol van ijver, 't vuur; een pluim van licht
 Verheft zich als een wondre ster en werpt haar schijn,
 't Saronisch zeevlak over, op steile kust,
 En eindlijk, schittrend als het weerlicht, tot den top
 Van Arachnaeons hoogte, laatste wacht naar hier.
 Van daar ontstroomde naar dit dak van Atreus' zoon
 Dit licht, dat Ida's moedervlam tot oorsprong heeft.
 Aldus geordend is der fakkelloopers rij,
 Elk door zijn volger wel bespied en afgelost.
 Den eerste en laatsten, allen loopers saam, de prijs!

Ja! 't Eerste en laatste, al kanonnen saam, de prijs, en ieder kanonnier, een kruis en dubbel solde!...

Maar sloeg Aischulos al heel wat vuur uit de rots, inspiratie uit zijn grootsche hart en verbeelding, Koning Hendrik VIII is hem de baas: want op zijn best genomen schreef Aischulos toch maar poezie, en Koning Hendrik VIII maakte werkelijkheid!

Een lumineuze inval was het wel, om zoo spoedig mogelijk het blijde nieuws te vernemen. Natuurlijk, een officieele renbode, een koninklijke koerier, op een Engelsch paardje pur-sang, dat ware rap gegaan, zeker! dat legt, op één uurtje

tijds, een heel strookje kilometers achter zijn pooten; - maar de klank, zoo leeren het ons de geheimen der natuurkunde doorvliegt per simpele seconde een 300 meters! - Zoodat ge, met een beetje berekening lager onderwijs, bevin den zult: het hoofd van Anna Boleyn viel op middag, - Savernake lag op 120 kilometers afstand, - Hendrik dus kon, theoretisch, het nieuws vernemen zes minuten en veertig seconden over middag. - We zullen zeggen: kwart over twaalf. Dat 's ronder-af, en dan blijft er ook wat spel over in geval een of andere kanonnier bij zijn kanon wat luierde... Zoodat ge ziet: als signaaldienst... heel praktisch!

En 't is maar dank aan die prakticiteit, dat Hendrik VIII 's anderdaags reeds, - zegge: 's anderdaags, - zijn nieuwe verloving vieren kon!...

Die excellente chronike van broeder Willem van Saeftinge

Twee uren gaans, noord-west Brugge, langs de baan naar Heyst-aan-zee op, ligt, wijk Ter Doest, een ouwe graanschuur in gotischen stijl.

Wat gij?... een schùùr in gotischen stijl?

Mijn goeie Lezer, gelief me niet te onderbreken, want ik heb vandaag heel wat te vertellen; en, als 't u beliest, verbaas u niet, bij de derde lijn alreeds van dit verhaal, om een schuur in gotischen stijl. Uw verbazing, in 't vervolg van deze chronike, zal u nog zóó te pas komen!

Een ouwe schuur dus in gotischen stijl, uit de 13^e eeuw; en de hooge tipgevel met zijn zware steunberen en zijn slankopvliedende lansvensters zou vele hedendaagsche kerk-

gevels doen rood worden van architektonische schaamte, als ze, helaas! nog schaamte kenden!

Die schuur nu is omtrent al wat er overblijft van de aloude Ter Doest-Abdij, rond 1100 gebouwd, in 1171 geplunderd, latereeuwsch in wisselvalligheden van tijd en oorlog ten gronde toe verwoest.

In die Ter Doest-Abdij leefde, ten jare 1300, een leekebroeder Willem, vroeger houthakker van stiel - en die Willem is u zeker en vast geen onbekende... Geslachten studenten hebben bij 't lezen van Willems heldendaden hun eerste zielsontroering opgedaan; gansche generatie's hebben zijn 'gesta heroica' bewonderd als ideaal, oorbeeld en voorbeeld van spierenmacht, mannenmoed, vaderlandsliefde; en kon er dan te Brugge, op het voetstuk, waar Breydel en De Coninck vereeuwigd staan, geen pover plekje geruimd voor Willem, - broeder Willem van Saeftinge, als derden Kapitein in de Klauwaerderije?

't Was oorlog in Vlaanderen; en de Franschen kwamen toegedromd, onder 't kommando van:

'Robbert, op zijn ros Morel.'

En zoo ontelbaar:

- 'De peerdenhoeven staan in 't zand
bij duizenden, gedreven.
Geen hooi en is er meer in 't land,
geen haver schier gebleven!' ⁽¹⁾.

En de Gildemannen, Macekliers van Brugge, wevers van leper, volders van Gent, togen gelaarsd, gehelmd en geharnast, al zingende, naar den Groeninghekouter. En zoo ook onze broeder Willem. Dat weet ge nog wel, nie' waar, uit 'De Leeuw van Vlaanderen'...

(1) Gezelle.

- ‘t Was een monnik’ zoo vertelt vader Conscience, ‘met slechte uitrusting; zijn harnas en helm waren zoodanig verroest, dat zij met rood geverfd schenen. Zijn naam was Willem van Saeftinge. In zijn klooster Ter-Doest zijnde, vernam hij, dat men te Kortrijk tegen de Franschen ging vechten; hierop nam hij twee paarden uit den stal, en verruilde het ééne tegen de verroeste wapenen, welke men op hem bemerkte; met het andere kwam hij nu aangerend, om in den strijd tegenwoordig te zijn. Hij was ook buitengewoon sterk van leden en onversaagd van hart. Een lang slagzwaard blonk in zijne vuist, en zijne oogen gaven genoeg te kennen, dat hij een vreeselijk kamper moest zijn.’

‘Broeder Willem was van zijn paard gestegen en vocht te voet; al wat in zijn bereik kwam, werd door eenen doodelijken slag getroffen; hij zwaaide zijn zwaard, alsof het eene veder geweest ware, en lachte spottend tegen de vijanden, die hem wilden aanvallen.’ En hoe Willem ‘daar Mijnheer Louis de Clermont met zijn baniere een weinig verder zag staan’ - en hoe Willem riep: ‘Vlaanderen den Leeuw, riep broeder Willem. Die standaard is mijn!’

En dan, ‘alsof hij doodgevallen ware, liet Willem zich te gronde gaan... ja, en hij kroop tusschen strijdersbeenen, en paardenpooten voort... en scheurde de gevallen banier aan flarden...’

Met de jonge frische van onze studenten verbeelding, wij zagen, al lezend en maar lezend, 't bloedige ding gebeuren en leven vóór onze oogen. En bij de epieke inspiratie van Conscience, wij deden er zelfs een scheut van onze eigen inspiratie bij. En ik zie nog altijd, nu zooals zooveel jaren geleden, voor de eerste maal verdiept en verloren in de lezing van ‘De Leeuw van Vlaanderen’, - ik zie nog altijd Willem, broeder Willem, aldoor doodzwaaiend, menschenmaaiend, bekkeneelenzaaiend, tot over de knoezels in Fransch bloed, met zijn vriend Jan Breydel, die twintig stappen verder doende was - o! die bijl van Jan Breydel!

- een oogje pinken, en, tusschen een zwaaiing en een maaiing in, vol plezier en leute roepen:

- 'Fijn sport, Jan!... Harop!'

- 'Da' wel, Willem!... Harop!'

Toen... o Lezer! herinner u 't sacrilegie: Robrecht van Artoys scheurt een stuk met den voorsten klauw af van den Leeuwenstandaard! Maar broeder Willem schiet toe, rukt den prins uit den zadel...

Die grave roept al int fransoys:
Ic ben die grave van Artoys!

maar Jan Breydel, die geen fransoys verstaat, hakt hem met een bijlslag een arm af, en Willem slaat Kanselier Pieter Flotte dood!

Hoe het afliep, ge weet het.

En toen reden de Franschen naar huis; ten minste, zij die nog konden...

- 'De peerdehoeven staan in 't zand,
te Leyewaard gedreven,
maar keerwijs om, naar 't zuiderland,
geen twee, geen één op zeven!'

En broeder Willem ook, moe van 't moorden, maar zoo blij om den triomfantelijken dag, keerde op zijn witten schimmel, naar Ter Doest weer.

En nu wordt de chronike minder excellent... Helaas! En, o jonge lui, als uw hart is opgegaan in geestdrift, en als ge misschien wel dien goeien broer Willem als een afgod getild hebt op een zuiltje van adoratie, nu vrees ik voorwaar dat er ikonoklasterije gebeuren gaat.

Broeder Willem kwam thuis, stalde den schimmel, ging heel devotelijk een der buitgemaakte gouden sporen in 't kapelleke hangen, en, buitengekomen, daar stond Vader Abt met Pater Cellier.

Vader Abt keek heel ernstig.

- 'Broeder Willem, gij zijt naar Groeninghe geweest?'
- 'Ja, vader Abt... en Jan Breydel'...
- 'Ssst!... En zonder toelating?'
- Broeder Willem besepte plots een scheevigheid van dingen, en zweeg.
- 'En twee paarden uit den stal meegenomen' - verweet vader Abt.
- 'Ja, vader Abt... Maar 't was ginder zoo schoon!... En Jan'...
- 'Ssst!... En den bruine verruild voor wat verroeste wapenen!

En wat doet ge met de heilige armoe?'

Toen viel het den Abt plots op dat de vuilbruine vlekken op Willems pij bloed mochten wezen, menschenbloed.

- 'Menschenbloed!' gilde de ouwe man... En een dreigende vinger ging omhoog: 'O Broeder Willem!'

Willem dook de kin neer, zag en rook het bloed; en zoo plots als brutaal, brulde:

- 'Ja! menschenbloed!... Dat 's menschenbloed!... En wat hebt gij mij te verwijten? Jan Breydel en de heeren hebben mij vereerd en gevierd, omdat ik zoo mijn prachtige best deed op den kouter... En gij?... Hier', tierde Willem voort en klopte met een trotsche vuist op de borst, 'hier is 'ne man!... En wie 't niet gelooft, zal 't voelen!'

De Abt stond verbouwereerd om den uitval, en de Cellier, die tot dan toe kalmpjes had toegeluisterd, verbleekte.

- 'Mijn zoon' beval vader Abt, 'ga naar uw cel, en rust wat... Kom!'
- 'Handen thuis!'... vloekte Willem, en bliksemsnel vatte hij zijn zwaard, 't vloog op, 't vloog neer, en de Cellier stortte met gekloven schedel; een tweede slag, op den Abt gemikt, miste 't hoofd, maar hakte een zware wonde in den schouder.

Een oogenblik stond Willem nog zinneloos en bedwelmd;

toen smeed hij het zwaard waar het wilde, en vluchtte.

Hij vluchtte naar Lisseweghe, de kerk binnen, den toren op; sloot de valdeur achter zich grendelvast; en toen hij het hoofd langs een der galmgaten uitstak: zag hij alreede op het marktplein een hoopje volk te been, waartusschen enkele kloosterlingen, saam met den baljuw en den schout van 't dorp. En nu kon hij eens nadenken... Dubbele manslag! Werd hij gevat, 't was hangen of branden. Hij besloot te blijven waar hij zat, en maar af te wachten, wat tijd en noodlot zou meebrengen.

- 'Wij zullen hem galgen' zei de schout, wreed.

- 'Wij moeten hem eerst hebben', zei de baljuw, wijs. En twee dagen en twee nachten werd gewacht en gewaakt, maar de valdeur bleef dicht, en al wat schout en baljuw en de menschen met hen te zien kregen, was, van tijd tot tijd, in 't galmgat, het verwilderde gelaat van broeder Willem.

Toen viel den koster een goede gedachte in:

- 'Wij moeten Jan Breydel gaan halen... Die zal raad schaffen.'

Vooruit! een bode te paard - en naar Brugge.

Jan stond bezig in zijn winkel, bij den kapblok, en driemaal moest de bode de zaak uiteendoen, en Jan geloofde 't nog maar half.

- 'Maar 't is zóó' - zei de bode. 'Kom mee!'

Een uur nadien stond Jan Breydel, te Lisseweghe, onder den toren. 't Volk roerde, benieuwd wat gebeuren ging. Jan keek eens op naar den hooge, stak kalm, de twee holle handen als een roephoorn aan den mond, en, met een stem, klaar en zwaar als een klok: 'Broer Willem!'

In 't galmgat bleekte 't gelaat, en een enkel woord viel neer, vol verwondering:

- 'Ha Jan!'

- 'Kom hier, Willem!'

Dat was een kort bevel, maar een warm vriendenhart klopte erin.

- 'Och! Jan, ze zullen me hangen!'

- 'Kom hier, Willem' beval Jan weer, aandringend. 'Maak uw geval niet erger dan het is... Kom! - Geen zottigheid!'

't Gelaat knikte neen... 'Ik kan niet, Jan!'

Nu fluisterde de baljuw iets in 't oor van Breydel, en deze vertaalde 't luid:

- 'Luister, Willem! wij zullen u overleveren aan vader Abt, en Vader Abt zal over u beslissen'...

- 'Vader Abt?' - vroeg broeder Willem en daar trilde een roersel hoop in zijn stem.

- 'Vader Abt zal u niet doen sterven' zei Breydel. 'Dat weet ge wel... Kom, Willem!'

Twee minuten later, stond Willem in de open kerkdeur, en stapte, bleek en ontroerd, naast Breydel als lijfwacht, door het volk heen, naar de Abdij terug.

Weken lang, bleef broeder Willem op zijn cel en wachtte 't herstel af van vader Abt. En toen, op 't Kapittel, na hoor en wederhoor, deed vader Abt zijn uitspraak, - een uitspraak wijs en edelmoedig en vaderlijk.

Willem zou naar den Paus heen, met een brief van den Abt - en de Heilige Vader zou spreken! Willem knielde, vroeg Abt en medebroeders om vergiffenis - en vertrok, en, uit vrijopgenomen boete, wilde hij de groote reis barvoets afleggen.

Barvoets en biddend, is hij naar den Paus gegaan.

Barvoets en biddend langs de wegen, de bosschen, de rivieren.

Barvoets en biddend langs de valleien en over de bergen.

Barvoets en biddend, in zonnegloed, regens en tempeesten.

Barvoets en biddend is hij bij den Paus gekomen. En deze, terwijl de boeteling geknield aan zijn voeten lag, las den brief, waarin de Abt de jammerlijke dingen vertelde, de bloedige feiten; maar op 't einde van zijn brief had de goede

Vader een smeekzinnetje gesteld, opdat de Paus, saam met de vereischte boete, moed en troost zou spreken in het hart van den armen broeder.

- 'Houd goeien moed, Willem' - zei de Paus. 'Daar is bij Onzen-Lieven-Heer vergiffenis voor alle zonde.'

En toen wenschte de H. Vader te weten wat er te Groeninghe gebeurd was.

En Willem begon, eerst wat bedeesd natuurlijk, maar allengskens, naargelang de gebeurtenissen weer tastens opleefden in zijn verbeelding, kwam er de fut in, en hij vertelde van de Macekliers en van de wevers en van Robbert en van Flotte, en telkens, als een refrein na een stroofje, kwam er een heldendaad tusschen van Jan Breydel, zijn vriend Jan!

En met spanning luisterde de stokoude Paus, met de spanning van een kindje, dat naar 't vertelsel te hooren zit van Bloedigen Blauwbaard...

En eindelijk, nieuws-gierte voldaan, stond de Paus recht, hief de rechterhand omhoog en deed uitspraak over den dubbelen manslag, door Willem bedreven; en, al klonk de latijnsche formuleering nog zoo streng-plechtig, en al daverde ze van woorden zooals 'crudelis bellator' en 'plurima laycalia et homicidia', zoo geweldig en zwaar viel de boete inderdaad niet. Ei neen!

Ziehier: Broeder Willem zou naar 't Heilig-land heen, aldaar zijn opname vragen in de Orde der Hospitaal-Ridders, en voorts de rest zijns levens en zijner krachten toewijden aan den heiligen kamp tegen de Turken.

En dat was de boete die de Paus oplei... Was dat de boete die de Paus oplei?... Heere-God! Wat zou de Paus schenken als belooning, als dat een boete wezen moest?

Broeder Willem was op de knieën gevallen, ontving een laatsten kruiskeszegen, kuste de hand van den Heiligen Vader - en dien zelfden dag vertrok hij, barvoets, met palster en scherpe, naar Palestina.

Barvoets en biddend langs de bergen en de valleien.

Barvoets en biddend doorheen Kroatië, doorheen 't wilde land der Serviërs, doorheen 't woeste land der Bulgaren.

Barvoets en biddend doorheen Macedonië, en verder-op, over de zee langs Sardes, Ikonium, Antiochia, Damascus, alwaar hij, op simpel vertoon van een Pauselijke aanbeveling, opgenomen werd in de Orde der Hospitaal-Ridders...

Die excellente Chronike vermeldt ons niets over 't verdere verloop van zijn leven. Maar wij kunnen het best gissen. Ongetwijfeld heeft Willem de leste jaren die hij nog te leven had, met heel zijn ziel en heel zijn lichaam, geboet, gebeden en gestreden. En vast en zeker hebben de Hospitaal-Ridders in onzen broeder Willem de geweldige weerga gevonden van onzen Graaf Boudewijn en onzen edelen Godfried van Bouillon... Dezelfde heldhaftigheid op het slagveld... maar ten minste voortaan, een stille zachtmoedigheid in zijn omgang.

En tusschen twee veldslagen in, 's avonds in de halfduistere legertent, dan wenschten soms de ridders een en ander te hooren over het verre, heerlijke land der Vlamingen... En dan geraakte Willem in zijn vuur en hij vertelde... vertelde... vertelde, met levend gebaar en stralend oog, van Groeninghe, van Robbert op zijn ros Morel, van Kanselier Flotte, en, - hoe kon het anders? - van de glorioze heldendaden van Jan Breydel, zijn onvergetelijken vriend Jan... En de Ridders, stomgeslagen met bewondering, mochten vernemen den worstelstrijd van Breydel en Leroux; - hoe Breydel zijn man met één slag zijner vuist neervelde en zuchtte: 'Gij hebt den klauw van den Leeuw gevoeld!' - En hoe Breydel zijn vriend Pieter De Coninck uit de gevangenis verlostte, hem als een weergevonden broeder om den hals vloog en riep: - 'o Meester, hoe gelukkig is dit uur voor mij! Ik wist niet, dat ik u zoo zeer beminde!' - En hoe Breydel de beenen schoorde, toen Fransche soldeniers

hem wilden vangen, en schreeuwde: ‘Welhoe! Denkt gij dat Jan Breydel, dat een vrije beenhouwer van Brugge, een Maceklier, zich als een kalf laat binden?... Luistert! de trom der beenhouwers slaat uwen lijktocht!’ - En bij de verwoesting van het slot te Male, hoe Breydel kommandeerde: ‘Ziet, broeders! Ik begin de slachterij! Volgt mij na!’ - En hoe geweldig en trouwtragiek bootste Willem met stem en oogen en gebaar Breydel na, als deze op den vooravond van Groeninghe den verrader Brakels bij de keel greep en brulde: ‘O Brakels! Brakels! uw laatste uur is gekomen!’ -

En ik zeg: stomgeslagen met bewondering en schroom zaten de ijzeren ridders, zij, die geen vrees gevoelden voor legioenen Turken. -

Maar als ze, in de late uren van den nacht, zich te ruste legden in hun veldmantels, met hun zwaard langs de zijde, - stil dan zocht Willem een eenzaam hoekje, en bleef daar bidden en weenen, gedenkende de bitterheid van andere herinneringen. -

Hij moet eens plots en spoorloos verdwenen zijn. Hij zal eens, - zoo een kruistocht op zijn eentje, weet ge, - uitgegaan zijn, op zoek naar een troepke Turken... Overmand, of in een hinderlaag gelokt, moet hij er den dood gevonden hebben, boven op een stapel verslagen Turken... en toen zijn botgezwaaide zwaard hem uit de hand viel, heeft hij een laatste kruiske geteekend op het voorhoofd, mond en hart... en ruste Broeder Willem in den eeuwigen vrede! -

De nippigheid van Pietje Tips

Als ooit mensch op 't nippe af den hemel is binnengekomen, dan is het Pietje Tips geweest. En als ik u de nippigheid van Pietje Tips vertel, dan is het hoegenaamd niet om u Pietje Tipses nippigheid als na-te-volgen voorbeeld op te stellen; maar wel opdat het voor ons allen een exempel weze van Gods barmhartigheid, alsmede hoe de duivel, die Pietje Tips al meende vast te hebben, bedrogen uitviel, waarbij inkluis de slimmigheid zal uitkomen van voornoemd Pietje Tips zelf.

Pietje Tips floreerde in dien tijd toen er noch tram noch trein, noch auto noch moto noch busje reed, en de vrachtdienst tusschen stad en dorp gebeurde bij bodekarretjes - soort huifwagentjes, op twee wielen en bespannen met paard of ezel of muilezel.

Zoo een 'booi' nu was Pietje Tips, tweemaal per week

rijdend tusschen het dorp Schooreind en de stad, weg en weer. En zijn muilezel hiet Maarten.

Een schoon stuk was Maarten... sterk als staal, taai als leder; en, zei Pietje soms: 'Die beest kent haar eigen macht niet.' Wat waar was! Als Maarten een vracht liet staan, dan zou er ook geen paard aan geroerd hebben. Maarten kón dus wel, maar Maarten wíldte niet altijd. Hij kon soms zoo buitengewoon koppig, ezelskoppig, muilezelskoppig zijn! En dan moest hij zijn wil hebben; en Maarten zijn wil was 'ne keikoppige. En dan mocht gij er aan staan met zachtheid, of met zweepslagen, of met vloeken, - niets gekort! 't Hadde meer uitgewerkt te vloeken tegen een schildersezal.

Dat wist Pietje genoeg! Hij kende Maarten binnen en buiten, en had er niet voor niets zeventien jaren lang mee gereden door alle weer en wind, en avontuur en seizoen en gelegenheid. En hij wist genoeg dat het teenemaal onnuttig was tegen koppigen Maarten te vloeken; en toch... ja toch! Pietje vloekte en Pietje ketterde en Pietje sakkerde. Soms scheen bij dat gevloek hel en hemel te moeten vergaan; maar pal, pal en roerloos stonden de koppige ooren op den kop van koppigen Maarten... en Maarten had zijn wil, wist zijn wil, deed zijn wil.

En 't beterde niet met de jaren, noch met de jaren van Maarten noch met de jaren van Pietje. Hoe ouder Maarten werd, hoe koppiger; en hoe koppiger Maarten werd, hoe geweldiger Pietje vloekte.

Hemeltjes! wat heeft het er, in dit verloop van zeventien jaren, langs de twintig-kilometer-lange baan tusschen de stad en Schooreind, gefoeterd en gedonderd! Wat hebben er eigenaardige klankrillingen geruischt in de bladeren van de eerbiedwaardige eiken langsheen den weg!... En wat hebben de heiweergalmen en echo's wondere dingen nageroepen!

Een geval waar Maarten zijn booze koppigheid telkens botvierde, was dit: langsheen de baan stonden, op regelmatigigen afstand, veertien herbergjes als een duivelsche kruis-

weg. En kende Pietje zijn Maarten, Maarten kende zijn Pietje; en Maarten zette steeds, zonder bevel of woord of toom, van 't kassei af bij elk van de veertien staties. Nu gebeurde 't wel eens, dat Pietje, om wat reden dan ook, een Gulden Kroon of een Bonten Os wilde voorbijrijden - maar Maarten wilde af zetten en hij zette af... en dan ruischten de eerbiedwaardige eiken; en van uit de diepe hei galmden dom-donders terug.

- 'Pietje' zei hem eens de Pastor, een braaf man, die 't zoo wel meende met zijn parochianen, 'Pietje, ge moogt zoo niet vloeken.'

- 'Dat 's waar' zei Pietje t' akkoord.

- 'Ge zoudt eens goed moeten bidden, Pietje, en altijd kalm blijven, en altijd den dood van de blasfemeerders vóór oogen houden.'

- 'k Zal probeeren, Mijnheer de Pastor' zei Pietje.

En Pietje probeerde inderdaad, zei schoone schietgebedjes, bleef terwijl heel kalm, dacht meer dan eens aan 't schromelijk einde van Jan Lazoire, den schaliedekker, die eens, toen Pietje nog kind was, tegen den toren hing schalien te nagelen, op zijn duim klopte, 'ne vloek speekte, en, met den gloeiheeten vloek nog op de lippen, viel! en daar morsdood op 't kerkhof bleef liggen, met zijn tong uit, zoo zwart als de duivel en zoo lang als de staart van den duivel.

En 's Maandags daarop, toen Pietje den Strooper voorbijwilde, waar hij de reis tevoren met den herbergier ruzie had, Maarten zette af! - en stond pal, pal zijn ooren en pal zijn pooten; - Jan Lazoire was vergeten, en de lucht alom ratelde vol brieschende vuurwerk van vermaledijdingen.

's Avonds kwam Pietje op de pastorij...

- 'Mijnheer de Pastor, 't gaat niet,' zei Pietje. 't Gaat niet, Mijnheer de Pastor.'

- 'Ja maar, Pietje, ge moet willen, Pietje... Willen is kunnen.'

- 'k Wil wel' zei Pietje, 'k wil wel, Mijnheer de

Pastor, maar daar is begoiren altijd iet dat meewil!’

- ‘Ssst ssst, Pietje’ kalmeerde de Pastor; en na een poosje: ‘k Zal er nog eens op napeinzen, Pietje... Kom Zondag eens bij mij, na de vespers.’

En nagepeinsd heeft de Pastor, nagepeinsd, laat me zeggen, logice en moraliter en psychologic; en de psycholoog, in 't spoor gehouden door den moralist, vond wel iets; en toen Pietje, 's Zondags na de vespers, te pastorije aanbelde:

- ‘Pietje, 'k heb iets gevonden. 't Is simpel genoeg, maar 'ne mensch moest er op peinzen. Neem 'ne stoel, Pietje. Luister... Dat ik u eens woorden maakte, woorden die geen vloekwoorden zijn, maar die zoo juist neven 'ne vloek afgaan... die zoo persies klinken lijk 'ne vloek en toch geen vloekwoorden zijn... Wat dunkt u, Pietje?’

- ‘Dat 's een gedacht, Mr de Pastor - knikte Pietje... We kunnen in alle geval eens probeeren, Mr de Pastor.’

- ‘Wel dan, Pietje, kom binnen twee drie dagen eens kijken, vooraleer ge naar de stad rijdt.’

Pietje trok naar huis; en dien avond en 's anderdaags zat de Pastor bezig met zijn werk, zijn hemelsch duivelwerk. In den beginne scheen het hem gemakkelijk. Hij vond overvloed van woorden. Hij nam b.v. een vloek, een echten, een blasfematie; veranderde daar een of twee letters aan, vooral medeklinkers, zocht met wilde imaginatie en helsche klankfantasie woorden zonder zin noch kop noch staart, maar zocht ze om den klank alleen, l'art pour l'art; en daarna, met zijn tong als toetssteen, probeerde hij driemaal, zevenmaal, de deugd ervan; en zoo heel en al ging hij op nu in zijn werk, dat op eens, bij een al te luide proefneming, de ouwe pastorij ervan daverde, de kanarievogel wakker schoot en Sophie de meid kijken kwam met verbijsterde ziel en oogen...

's Anderdaags kwam Pietje 't ding halen, en met al de techniek van 't vak, probeerde hij ook eens - en: ‘t Kon er nog al door’ zei Pietje, ‘voor 'ne Pastor.’

Maar weg en weer naar stad geweest, stond Pietje

's avonds alweer op de pastorie; en een beetje zat-lachend:

- 't En gaat niet, Mijnheer de Pastor, 't en gaat niet.'
- 'Waarom niet, Pietje?... Geen klank genoeg?'
- 'k En weet niet... 't Is toch dat niet.'
- 'Geen ratel genoeg?'
- 'k Weet niet.'
- 'Me dunkt,' zei de Pastor, 'dat het nog al stevig doorklinkt' - en hij liet het ding nog eens ratelen.

Maar Pietje knikte neen... neen, knikte Pietje.

De lieve Lezer zal Pietje best begrijpen. 'ne Vloek is lijk vitriool; dat is: spiritus en water; lijk dynamiet; dat is: zageemel en poeder. En wie durft beweren dat, als ge vitriool af kookt, dat ge meteen er den spiritus niet aftrekt? dat, als ge dynamiet zeeft, dat ge niet het poeder verliest en 't zageemel overhoudt?

Daar zijn dingen in de natuur, die ge nu niet eens namaakt; en 'ne vloek is zoo 'n ding. Dat mag niet gemaakt zijn, niet artificieel, zooals katoen en behangpapier; 't moet gegroeid zijn als leder, gegoten lijk staal, ziedend-heet als de bliksem. En 't moet persoonlijk zijn... 't Zal met 'ne vloek zijn als met goeie verzen: 't moet nl. wezen de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie. En al de rest, zegt Kloos, is rhetoriek...

Wel, Pietje zou nog eens weerkomen. Met een beetje oefening, en maar niet op te geven, zou 't vast gevonden worden; en de Pastor voelde dat hij er een handje van weg begon te krijgen... dat er inspiratie in de lucht hing.

En dien avond zat hij weer te zoeken, met ruwfronsende oogen, tanden saamgeklemd, handen vastgekramp, - lijk 'ne wildgeslagen Faust, die 't zwart geheim vinden wil en vinden zal; en hij trachtte een krakenden vuurspuwenden berg te concentreren in een enkel woord... en altijd zoo juist, juist precies, hairjuist nevens 'nen echten vloek af. Inderdaad gevaarlijk werk!... zoo daar zitten dit helsch goed te hanteeren, dat onverhoeds in uw handen kon ontploffen...

en uw ziele slingeren doorheen al de ruimte der eeuwigheid!... Maar 't ging hier om de zielezaligheid van Pietje; en zooals ik u zei, de Pastor meende 't zoo hemelsch-best met zijn parochianen.

En hij zocht weer; en om kort te gaan, na een uur filologisch onderzoek en spel van labialen, dentalen, pharyngalen, palatalen, enz. heeft hij eindelijk de beroemde formula gevonden, - de formula, die den vloeklust van meer dan één knapengeneratie heeft getroost... de formula, zoo klankvol, zóo harmonisch en rhythmisch, maar tevens zóo geweldig, zôô vonken-uit-de-stenen-stampend, zóó steil-de-sterren-stootend, dat hij zelf ze niet uitspreken dierf tenzij stillekes, heel stillekes, met de oogen gesloten, en, - uit bezorgdheid voor kanarie en Sophie, - met de handen vóór den mond... en hij fluisterde: 'Karrewielen, beukespeeken, rondedommen, Maartendju!'...

Trouw als een klok, Pietje belde aan...

- 'Pietje', zei de Pastor, met stralende oogen en een vinger op... 'Pietje, 'k heb het'...

En hij fluisterde Pietje de formula in 't oor...

Pietje blonk op van plezier; en van plezier krabde hij in zijn hair:

- 'Proficiat, Mijnheer de Pastor, 't is begoie wel persies een wagenmakerij; maar 't is 'ne goeie... Als 'ne mensch toch maar geleerd is'...

Hij hoestte zijn keel eens klaar, stak zijn borst vooruit, ademde zijn longen vol - en met zwaarste stem:

- 'Karr!'...

- 'Ssst!' viel de verschrikte Pastor met stem en gebaar er haastig tusschen... Hier niet!

- 't Is toch geen echte' zei Pietje.

- 'Dat 's waar' zei de Pastor... maar toch... toch... en hij ook nu krabde in zijn hair, - half uit spijt omdat de formula zoo opperbest gelukt was.

In de Paaschweek, langs den steenweg, vol daverenden witten zonnegloed, en doorgonsd van vliegen en dazen, kwam Pietje weer van de stad met zijn ezelskarretje, dat geladen zat met een rommel pakken, kistjes, ijzerdraad, meubeltjes, enz. En zweetend zat Pietje vóór onder de huif en Maarten ging bedaard zijn weg. Ditmaal had Pietje weinig geproefd. De Pastor had hem bij zijn vertrek zoo de les gespeld en gezegd: ‘Pietje, gij hebt nu juist uwen Paschen gehouden; bewaar nu toch, in Gods naam, uw ziele zuiver zoo lang ge maar kunt; vloek niet; en proef zoo weinig mogelijk.’

Heere! Had Pietje geweten dat dit het allerlaatste sermoen zou wezen, dat hij ooit van den Pastor krijgen zou! dat deze reis de laatste reis zou zijn met zijn ezel Maarten! en dat deze dag, deze uur, de laatste spanne tijds uitmaakte, die hem op aarde vergund was!... maar helaas! Pietje vermoedde 't niet...

En nu gaat deze vertelling wat mysterieuzer vallen, en wat bovennatuurlijker... want de dood gaat er mee gemoeid zijn, en komt er de dood tusschen, dan zijn de dingen van de menschen altijd mysterieus en bovennatuurlijk.

Langs de kimme zat een onweer te broeien: lugubere wolken opgestapeld lijk zware burchten; en dat zag Pietje wel... Wat hij niet zag, dat was de duivel, die langs de baan meesloop, in de schaduw van 't karreken; dat was Mijnheer de Pastor, die langs de paden van zijn tuin brevierde; dat was Sint-Pieter, die in den hemel, door de spleet van de deur, Pietje zat af te kijken - en af te wachten.

Toch, de woorden van den Pastor indachtig, had Pietje gezworen van bij elke twee der veertien herbergen langs de baan er telkens één over te slaan, - uit versterving. Aldus waren reeds verstorven: de Korenbloem, de Prins, de Bonte Os, de Strooper, de Koolduif, de Stad Parijs; en als Pietje nu de Groene Pastorinde nog kon versterven, dan was Pietje zijn heiligen eed schoon getrouw gebleven. En 't was alsof

Maarten iets van den eed kende; want zesmaal was hij zonder al te veel moeite voorbijgestapt... Eventjes maar was het bij den Bonten Os voor Pietje genoeg geweest te zeggen: karrewie-ielen... en bij den Strooper: rrondeddommen; bij de Stad Parijs had Pietje driemaal geroepen: maartendju... Maar enfin, 't was toch gelukt; en ze waren nu reeds zooverre!

't Onweer begon te bulderen, kwam naderbij; de duivel hitste de dazen al woedender tegen Maarten op... Vroom bad de Pastor zijn brevier; S. Petrus loerde...

Op twintig stappen afstand van de Pastorinde, greep Pietje stevig den teugel vast en trok om dju! recht vooruit! - en Maarten zette links af...

- 'Dju! Maarten... vooruit!' zei Pietje zacht.

Maarten sloeg met zijn ooren: neen!... en zette linkser af... - 'Djuu... rrechts!'

Maarten hoorde 't wel, maar stapte al door, links.

- 'Buekedommen!'...

Bulderen aldoor deed de donder; de duivel hitste dazen en donders op.

'Maartenspeeken!' Sint-Pieter loerde wat onrustiger. 'Wielendommen!' De Pastor sloot even zijn brevier - en luisterde, want hij had van uit de verte de vloekende stem van Pietje herkend!

Maarten stond pal, vlak bij de deur van de Groene Pastorinde; - en Pietje, razend, sloeg hem de zweep om de ooren, rukte woest aan den breidel... en:

- 'Dju! Goffer...!'⁽¹⁾

Straalt een bliksem, ploft een donder!... Maarten vliegt lijk een vlam op; de karre flakkert in gloeiende splinters in

(1) Onze Lezers weten wel dat de 'Vlaamsche vloek', in zich zelf beschouwd - volgens uitspraak der Geestelijke Overheid -, geen doodzonde is. 'Godv...' beteekent: 'God verdoeme mij'. Wie deze woorden gebruikt, spreekt dus een vermaledijding uit tegen zich zelve, wat natuurlijk niet mag; geen verwensching tegen God.

de lucht omhoog - en Pietje... Pietje lag morsdood op 't kassei.

Als 'ne weergalm op den donder ratelde de schaterlach van den duivel; Sint-Pieter sloeg met ontzetting de hemelpoort toe; de Pastor liet zijn brevier vallen op 't aspergiebed...

Op 't zelfde oogenblik stond Pietje vóór Sint-Pieter...

- 'Mag ik binnen, groote Heilige Patroon?'

- 'Ga heen, vermaledijde!' zei Sint-Pieter. 'Gij hebt geblasfemeerd!'

- 't En is nie' waar!' zei Pietje ongerust.

- 'k Heb het gehoord!' sprak de Heilige... 'Op 't oogenblik dat de donder u doodsloeg!'

- 'Nie' waar! nie' waar!... Sinte-Pieter' bad Pietje, 'k heb op 't nipte juist veranderd'...

- 'Waarom, ongelukkige?' vroeg Sinte-Pieter, 'hebt ge de woorden niet gebruikt, die de Eerwaarde Pastor u, in 't zweet zijns aanschijns en op gevaar af van zijn eigen zielezaligheid u bezorgde, lijk een herder voor zijn schapen.'

- 'k Heb het gedaan, Groote Heilige!' zwoer Pietje.

- 'Niet op 't allerleste stondeke!'

Juist kwam Sint-Ivo voorbij, ge weet, de patroon der advokaten, en hoorde wat van den twist... Hij vroeg, gediensstig:

- 'Wil ik pleiten, Sinte-Pieter?... Voor of tegen, naar uw gelieve!'

- 'Ach neen!... Ach neen!' ... zei Sinte-Pieter... Geen gepleit hier!... 't Is al goed dat ge in den hemel zijt geraakt!'

- 'Heeft hij geen getuigen?' vroeg Ivo.

- 'Getuigen? Twee, ja' ... antwoordde Sinte-Pieter... 'Den duivel en den Pastor... Maar de duivel is de vader van alle leugen; en Mijnheer den Pastor kunnen ze niet missen op de parochie...'

- 'In alle geval, 'k heb niet gevloekt' ... beweerde Pietje nog... 'k Heb gezegd'...

- 'Ssst!' beval Sinte-Pieter juist op tijd. - 'Zwij-

gen'... En na een poosje: 'Ivo, roep Salomo eens.' Salomo kwam aldra; hoorde de zaak hoe ze ineen zat; en wijs onder de wijzen, oordeelde:

- 'Roep de echo's hier, die op dit uur in dienst waren in de Kempen.'

En zoo gebeurde 't onmiddellijk... en al de echo's waren akkoord om bij eede te zweren, dat ze op 't oogenblik in kwestie, saam met den weergalm op den donder en den weergalm op den schaterlach van den duivel, geen vloek hadden weergegalmd, maar wel de formula, de kristene formula, - bijna een schietgebed:

- 'God verdoemt den duivel!'

Dat sloot het hekken; en Sinte-Pieter sprak:

- 'Pietje, Pietje Tips, beken dat ge met nippigheid zijt te werk gegaan. 't Is gewaagd spel geweest, Pietje! En ik meen, dat het geen tweemaal zou lukken... Zóó juist erneven!... zóó persies naast het meetje af!... Dat gebeurt niet dikwijls, Pietje; een heel klein percent, Pietje. De goede moordenaar bij voorbeeld. De menschen meenen, dom genoeg, dat ze boete en beternis zoo maar kunnen uitstellen tot op 't leste, 't allerleste... Maar nie' waar!... De dood treft zoo onverwacht! en de bliksem zoo snel!... En onder ons gezegd, de baas uit de Groene Pastorinde zelf moet maar goed opletten... Hier sa' en Sinte-Pieter lei de rechterhand op een groot boek, - 'hier staat zijn vonnis geteekend, dat hij namelijk sterven zal toekomende maand, in de schoone Mei, op 't oogenblik dat hij een glasje genever te schenken staat... Morsdood zal hij vallen!... Zal hij gereed zijn?... 'k Wensch het hem... maar als hij hoopt op een nippigheid, dan zal hij mispakken... Nippigheid als de uwe, Pietje, dat gebeurt eens, eens per jaar en per parochie... Ga nu binnen; en wees gelukkig voor alle eeuwigheid...

En de Heilige schreef op: 'Op dezen dag, zijnde feest van S. Marcus, de ziel van Pietje Tips, binnengekomen op de nipste nippigheid.'

De paraplu van Tante Lie

In die goeie, gemoedelijke kamer der dorpspastorij, zaten we nu reeds twee geslagen uren te praten; - te praten over al wat de daverende dag zoo al meebracht; en, naar luim en sympathie: pastors benoemd, ministers af gezet, kroonredevoeringen opgesteld, vrede gesticht in den Balkan, enz. tot we nu eindelijk, langs een omweg van parochie-illustraties en staatsperekwaties, over de grillig-spelende golfjes der fantazije, verzeild zaten in de kwestie van kinderopvoeding.

Een artikel, waarover de pastor niet te spreken viel! Kinderopvoeding, spotte de man, dat bestaat niet meer. Spreek me van kindervertroeteling, kinderbederving, poppenspel, ja, maar kinderopvoeding, neen!... Ze zeggen: daar zijn geen kinderen meer!... Ik zeg: Daar zijn geen oudere meer!

En dat werd gezegd met al 't sarkasme waarvoor een oud, heilig pastor uit de Kempen vatbaar is.

Ik zei: 'Mijnheer Pastoor, daar is iets van!'

Hij bekeek me, verbolgen: 'Iets? Iets?... Alles!... En 't is nog heel gracielijk gezegd. En wat komt eruit voort?' - Een magere, bevende hand ging omhoog, plechtig. 'Laat me de kleine gasten opgroeien zoals ze den dag van vandaag opgevoed worden, - en ze zullen den hals breken van hun vader Heli, in 't Oude-Testament.'

't Werd tragisch. 'Wat tegenwoordig in de opvoeding der kinderen ontbreekt, dat is de roede, de stok, de knoet!' - zei de pastor met een technisch gebaar ter illustratie.

Stil, zoo voor mezelf alleen, ik citeerde Ecclesiasticus, 22³:

- 'Confusio patris... Een slecht opgevoed zoon strekt zijn vader tot schande, en zoodanig een dochter zal hem nadeelig zijn.'

De Pastor sprong op mijn tekst als op prooi, en, jubelend Spreuken 29¹⁵:

- 'Virga atque correptio... Roede en berisping geven wijsheid; maar een kind, dat men overlaat aan zijn wil, doet zijn moeder schande aan!'

En opeens nu, zonder dat een onzer het zoo ook maar had gewild, maar het kwam van zelf, uit inspiratie-puur, daar klonk een duo los, - een stychomythie uit Bijbelteksten, een gloriezang ter eere van de tuchtroede, een dithyrambe van de geeselpak, een apothéose van den bloedknoet... En nu ik me dit wreede duo herinner, - 't was maar best voor hun zielsgerustheid dat er geen kwaai jongens omtrent waren om het aan te hooren.

Want ik, murmerend:

'Fili tibi sunt... Hebt ge zoons, ondericht ze, en buig hun hals van hun kindsheid af.' - (Eccles. 7²⁵).

Hij: 'Filiae tibi sunt... Hebt gij dochters, draag zorg voor hun eerbaarheid, en toon hun geen te lachend aangezicht.' - (Eccles. 7²⁶)

Ik: 'Stultitia colligata... Dwaasheid zit vastgeboeid in het hart des kinds.' - (Spreuken, 22¹⁵)

Hij: 'Et virga disciplinae... Maar de tuchtroede zal ze verjagen (Spreuken 22¹⁵)

Ik: 'Flagella et doctrina... Kastijding en tucht zijn wijsheid te allen tijde.' - (Eccles. 22⁶)

Hij: 'Qui diligit... Die zijn zoon liefheeft, kastijdt hem dikwijls met de roede!'... (Eccles. 30¹)

Ik: 'Equus indomitus... Een ongetemd paard laat zich niet temmen, en een verwaarloosd kind wordt vermetel.' - (Eccles. 30⁸)

Al warmer werd de geestdrift en al uitbundiger sloeg de lyriek omhoog!

Hij: 'Lacta filium... Vertroetel uw zoon, en hij zal u eens doen schrikken!' - (Eccles. 30⁹)

Ik: 'Curva cervicem eius... Buig zijn nek, en kastijd hem, terwijl hij nog jong is!' - (Eccles. 30¹²)

Hij: 'Noli subtrahere... Onthoud de tuchtiging niet van uw kinderen; zij zullen er niet van sterven, als gij hen bezoekt met de roede.' - (Spr. 23¹³)

Ik: 'Tu virga percutes... Geef hem van de roede mee, en ge zult hem redden van de hel.' - (Spr. 23¹⁴)

- 'Sessa!... beaamde de pastor, sessa!' en klopte met de vuist op tafel.

En beiden, saam nu, luid en wijd-uit al onze vier armen:

- 'Qui parcit virgae, odit filium suum; qui autem diligit illum, instanter erudit!...

Die de roede spaart, haat zijn zoon; maar die hem liefheeft, tuchtigt hem zorgvuldig!' - (Spreuken, 13²⁴)

Hij stak me de hand uit.

- 'Nijp me de vijf!'

Wij nepen de tien, over tafel heen.

- 'Te akkoord!'

De roes was over, en daar viel een pooze in. De ouwe pastor droomde een stondeke, en stil nu, en diepzinnig:

- 'Een knuppel moet het eigenlijk niet zijn, sprak hij, een paraplu is voldoende.'

Ik verschoot! 'ne Mensch verschiet, als daar zoo, in een heilig landschap van Bijbelsche teksten, plots, een paraplu opbloeit.

- 'Een paraplu ja ... De ouwe grôte paraplù van Tànte Lie!... Dààr!'

Hij wees naar den muur van de kamer, en daar hing me inderdaad, tusschen de twee vensters, onder het Kruisbeeld, tegen een geelstoffen lap als achtergrond, een paraplu, groen als groen, oud als heraldiek.

De pastor glimlachte zoo eens op zijn eentje, schuddebolde als bij ik weet niet wat.

- 'Ik zou het gaarne genoeg vertellen, maar... maar 'k zou misschien beter doen met te zwijgen.'

- 'En waarom dat, Mijnheer Pastoor?'

- 'Waarom?... Als ik het vertel, sta ik toekomende maand misschien in den Bode!... Is 't niet zoo?'

- 'Zie, Mijnheer Pastoor, stel geen vragen en ge zult geen leugens hooren... Maar veronderstel dat ge in den Bode komt te staan - en dan?... Als 't nuttig is voor 't menschedom, stichtend voor de samenleving, enfin... een goeie, deugdelijke les'?...

- 'Sessa!' en de vuist klopte weer op tafel. 'En de ouders, die den Bode lezen, mogen er een les in leeren!'

- 'Trek uw botten maar aan, Mijnheer Pastoor.'

Hij tikte de assche van zijn sigaar af, rakelde terwijl in zijn ouwe herinneringen de memorie op - en vertelde.

Moeder is heel vroeg naar den hemel gegaan; en van de drie kinderen, die met vader nableven, was ik nummer Benjamin. Nog al een vlugge Benjamin, nog al kort gebonden; eigenlijk: heel kort gebonden; en krikkel; eigenlijk: heel krikkel. En veel meer dan op een Benjamin, trok ik op een dynamietbusje; en 't was me genoeg soms dat iemand naar me keek om te ontploffen van koleire... En meer dan

eens zijn er blauwe bludsen gevallen; broederlijk gegeven en broederlijk gekregen. Vader zei me soms: 'Ge zijt een Turk!... En ge zult nog sterven aan de galg!'... Natuurlijk, niemand geloofde dat, zelfs vader niet, en mijn broers ook niet; en ik zeker niet... Daar was maar één ziel in de familie, die 't geloofde; en die had het inderdaad zelfs niet moeten hóóren... Die één ziel was Tante Lie.

Maar ik moet u eerst Tante Lie uiteendoen.

Nog al lang in de maat, mager, en een gezicht... om spiegels mee te bederven. Altijd stond haar muts scheef, en altijd droeg ze een paraplu onder den arm. Dien paraplu daar. Ze woonde een beetje verder-op in 't dorp, te rentenieren op wat centen, met een ouwe meid en twee katers.

En op een zekeren dag nu, we zaten aan tafel; - en natuurlijk, ruzie!... 'Ssst!' - deed vader en fronste; maar ik, - ik smeed mijn paplepel naar 't hoofd van mijn broers, miste ze allebei, en trof Tante Lie, die juist binnenkwam!...

Hier hield de Pastoor eventjes op, boog het hoofd omneer; en weemoedig toen:

Ik ben een oud man. Ik heb in mijn leven veel ondervinding opgedaan, veel tooneeltjes bijgewoond; en een pastorij kan, zóó waar! een riool zijn waar de menschen veel miseries en ellenden saambrengen; maar nu begrijp ik nog niet dat er zooveel ellende en zooveel miserie in een hart kan zitten... als toen... in 't mijn! Dat was geen spijt; dat was geen compassie; dat was gaar niets dan pure miserie en pure ellende! En in de gansche schepping zag ik niets anders dan Tante Lie daar staan, met haar scheeve muts, met haren paraplu onder den arm, en bleek als de dood, en met vuur in haar oogen, en over haar zwart kleed twee papstrepen, zooals de palen van een galg... En daar was een oogenblik stilte... Lijk vóór een storm...

- 'Kom hier!' zei ze toen...

Ik weet niet of ik kwam; hoe kon ik het weten? 'k had

heel mijn ziel en lichaam van doen, om te *voelen*... Ik schat: zoo een tien minuten; 't kan evengoed twee uren geduurd hebben... En ge zoudt nu meenen: een paraplu is toch maar een vod, een vod met een stokjen in... Ja? ... Ik zeg: zoo spreken de menschen, die 't niet anders ondervonden hebben. Maar ik zeg: een paraplu! 't is een venijnig ding!

Toen hadden wij er beiden genoeg van, ik vooral; en:

- 'Jongen' zei me Tante Lie, al tusschendoor poozend om adem te scheppen, 'als ik zoo geranseld heb, dan is 't niet om mijn begaaide kleed, maar den Türk zal ik uit uw knoken slaan, en voor zoover het van mij afhangt, zult gij niet aan de galg sterven.'

En ge ziet dus, haar intentie was zuiver genoeg.

'k Heb in mijn gansch leven maar één dag beleefd, die miserabeler was, en dat was de dag daarop.

Want:

- 'Berten' zei me vader 's anderdaags, en 'k voelde dat het gemeend was, 'k heb gisteravond met Tante Lie over u gesproken, en 't is beslist: ge gaat naar 't pensioonaat, en zie dat ge uzelf beteren moogt.'

En zoo kwam het dat uw dienaar den weg insloeg van veel taai vleesch - en 't altaar van zijn penaten ging optimmeren in een pensioonaat. En de veertien eerste dagen verliep alles wel, heel wel; en, al zeg ik het zelf, ik deed mijn best om mezelf te beteren. Maar dat lukte zoo niet in eens; en de derde week, moest ik, helaas! mijn vader verrassen met een slechte kaart... Den dag daarop, een droeven dag vol regen en melankolie, verraste vader mij met een telegram; den eersten telegram van mijn aardse leven!... en daar las ik het roerende nieuws:

Tante-Lie komt!

Vader.

Om lange dingen kort te maken, - toen ik op de spreekkamer kwam, vond ik daar Pater Rector met Tante Lie in gesprek, heel beleefd van weerskanten, Pater Rector met zijn brevier in de handen, Tante Lie met mijn gele kaart in de ééne hand, en in de ander haar paraplu. Dien paraplu daar. Toen knikte Pater Rector tot afscheid, ging heen en - liet mij alleen... Met Tante Lie.

Ze bekeek me van onder haar scheeve muts, stiet me de gele kaart onder den neus, en:

- 'Is dat zoo?' - beet ze boos.

Ik wilde een naïef gezicht zetten, maar mijn naïeveteit kwam te laat, in alle geval, later dan de paraplu... en van toen af was 't één zweepsel van rampzaligheid!

In die spreekkamer stonden tafels en stoelen, en tegen de muren hingen, in stille kaders, heiligen en pausen en patronen; en wat die patronen, pausen en heiligen in de zachtmoedigheid hunner zielen gepeinsd hebben, toen ze mij, met dien natten 'bras séculier' in de lenden of tegen de beenen of vlak over mijn gezicht, zagen kruipen, en springen en loopen tusschen die vallende stoelen en stootende tafels... wel! dat is nog iets, wat ik hun meen te vragen in 't leste oordeel...

Laat me daar een sluier overheen werpen...

Toen de cycloon over was, vroeg ze me:

- 'En nu?'

Moest ze me vragen!

'Op de knieën!'

'k Zat op de knieën.

- 'Vraag pardon!'

Ik vroeg pardon; beloofde bergen!... bergen van braaf gedrag, valleien van wijsheid... met zoo langs de bergen-af en door de valleien heen, heel poetiek, twee beekjes tranen.

- 'Den Turk haal ik eruit!'... ketterde Tante, 'en die galg staat nog niet gebouwd.'

En ze trok ervan door, maar bij de deur bekeek ze me nog

eens, over den schouder, en nooit stond haar muts zoo scheef.

En nu zit er waarlijk geen profijt op, dat ik drie-, viermaal hetzelfde verschijnsel afschilder. Bij elke slechte kaart, dat zelfde telegram:

Tante Lie komt!
Vader.

en die zelfde paraplu en 't zelfde wederzien van een familielid...

Maar!... en de pastoor tokkelde met den wijsvinger op tafel, - dat moet ik erbijvoegen: allengskens week de Turk, en 'k voelde me zelf stilaan zachter van aard en omgang worden... En na 't leste wederzien heb ik twee maanden gemarscheerd als een voorbeeld... Toen, plots! en 'k weet niet uit wat voor een wolk 't ding op me neerdonderde!... kreeg ik een groene kaart!... En terzelfder tijd een kijk in 't wezen van de wanhoop!...

's Anderdaags, een telegram... Ik las:

Tante Lie niet al te best. Kom.
Vader.

Ik vertrok. Op mijn dorp, stonden mijn twee broers bij het station op me te wachten, en ik vernam zoo onmiddellijk de waarheid: Tante Lie was overleden!...

En diepgeroerd was ik, geloof me, toen ik bij het doodsbed, waar ze gelijkt lag, te bidden zat. Tante Lie lag zoo stil, zoo kalm, met gekruiste handen, die een kruisbeeld hielden... Haar witte mutsje zat wat scheef, - en links, in den hoek van de kamer, stond een paraplu. Die paraplu daar...

Opeens tikte me vader op den schouder, wees naar de doode, en heel ernstig, met snikkende stem, hij zei me:

- ‘Berten, jongen, vergeet nooit die daar ligt... Vergeet ze nooit... Zij heeft het altijd zoo goed met u gemeend!’

En ecce instrumentum! zei de pastoor na een pooze en wees naar den groenen paraplu, op den gelen lap tegen den muur...

Ecce instrumentum pacis et correctionis!...

Zonder dit en zonder Tante Lie, Onze-Lieve-Heer weet waar ik voor 't oogenblik zitten zou!...

Zij heeft de Turkschheid uit mijn hart geweerd!... en ik zeg: Dank, Tante Lie! en loone de Hemel u om 't goede werk!...

Wij weten niet wat goed is...

Wij zijn bang van tucht en tuchtiging; maar tucht en tuchtiging, dāt is de ramp niet!

Dāt is de ramp, dat we van tucht en tuchtiging niet profiteeren om onze ondeugden af te leggen!

De tien plagen van Egypte, - dāt was de ramp niet; maar dat Pharao niet ervan profiteerde om zijn hoogmoed weg te krijgen, dat was de ramp!

En van de roede te krijgen en van ouwe paraplu's, - 't is een genade van O.L. Heer... als ge er beter mee wordt!...

En daarom, ik heb dien paraplu op de eereplaats gehangen - en daar blijft hij hangen!...

Monseigneur heeft hem daar gezien, en toen ik hem vertelde, waarom, toen heeft hij me gezegd:

- ‘Laat hem daar hangen, Mijnheer Pastoor... vlak bij 't kruisbeeld, op een eereplaats.’

De baron van 't dorp lachte zoo eens met dien paraplu, daar zoo, op die eereplaats... En ik vertel hem in 't kort wat ik u zelf vandaag vertelde; en ik zeg hem zoo: Dat's mijn boetgezant geweest... En hij lachte er nóg mee; en:

- ‘k Zou hem toch dààr niet hangen, zoo in 't zicht van iedereen, dien zoogezegden boetgezant.’

En ik zei hem zoo, - (en ik zag dat de Pastoor wat zeriuwachtig werd en kort stroo ging kappen):

‘Mijnheer de Baron, zeg ik, in uw salon, onder een prachtige, ivoiren Christus, hebt gij een sabel hangen, een zoogezegden sabel, zeg ik, van een voorvader, die, zoogezegd, honderden jaren geleden, met een zoogezegden Kruistocht meeding, en God weet, zeg ik, hoeveel zoogezegde Turken heeft gedood. En dat 's misschien allemaal historie, zeg ik, allemaal zoogezegde historie; dat is: zoogezegde legende. En, zeg ik, als 't nu nog waar is, wat verdienste hebt *gij* daaraan? - Maar hier, zeg ik, die ouwe groene paraplu, dat is echte, waargebeurde geschiedenis... en die heeft hier, hier (en de pastoor klopte op zijn borst) een echten, authentieken Turk doodgeslagen, - hier zoo, zeg ik, in mijn hart, in mijn eigen Heilig Land hier!

‘En de baron was blij dat hij zwijgen mocht...

'k Weet het wel' zei toen de pastoor weer gemoedelijk, 'k voel soms die hevigheid nog wel in me opkomen... Maar met Gods genade! en met de herinnering aan dien ouwen, trouwen paraplu, ik kan me zelf baas... en ik houd den Turk onder de knie...

- “Waarom lacht ge daar zoo?” vroeg hij opeens.

- “Wel” zei ik, “om het rechtuit te zeggen, me dunkt dat die Turk soms nog spartelt onder uw knie.”

- “Dat 's waar” zei me de Pastor, maar, vooreerst, Turken zijn taai... en (stillekes dit, als een biecht) Tante Lie heeft misschien niet hard genoeg geslagen.’

De eerste haas in de Kempen

Fiks op zijn achterpooten, en fiks zijn lepels⁽¹⁾ omhoog, met een groen thijmtakje tussen de tanden, stond daar op een lage zavelduin, Hein Lepus de Haas, en keek met zijn groote glazen over de hei... en het thijmtakje viel uit zijn tanden!

Want vóór hem en bezijen en rommentomme, zoo verre zijn oogen droegen, lag de hei: hei, mast en zand; links: zand en hei en mast; rechts: mast en zand en hei; tallenkante één verre wijde wereld woestheid en ijdelheid en

(1) 'Den kop van den baas noemen de jagers *bol*, de oogen *glazen* of *spiegels*, de ooren *lepels*, de pooten *loopers*, de haren *wol*, den staart *pluim*, de billen of bouten *hammen*, het bloed *zweet*, het hart *kamer*, enz.' (Verschueren: Modern Woordenboek). - Jana spreekt jagerstaal.

armoe; zand zand zand! mast mast mast! hei hei hei!... Kortom, de Kempenhei, zoals ze mag geweest zijn zooveel eeuwen geleden!...

Hein Lepus keek; verbaasde; het thijmtakje viel; en diep, en droef, en mistroostig, zuchtte de Haas:

- Och Chottekes toch!... wa' miserié!' ...

- 'Dat 's wâââr!' ... kraste 't vlak nabij.

Hein viel voorover op zijn vier pooten, spande spieren om weg; maar het scheefste van zijn twee oogen zag een ouwe raaf daar zitten op een nabijë mast.

- 'Dag Hein' groette de raaf minzaam.

- 'Dag!' - zei Hein, bekomend.

- 'Zeg maar Jana, Hein... Ik ben de ouwe Jana.'

- 'Dag Jana.'

Een pooze beschouwden ze malkaar - om nauwere kennismaking. Toen zei Jana:

- 'Ge keekt zoo bang, Hein?... schrik in de kamer? Nou, ongelijk hebt ge niet, goeie jongen. Dat 's zoo wat aard en natuur bij hazen. En als ge door de wereld moet, en ge en hebt noch de wreedheid van een tijger, noch de klauwen van een leeuw, noch de valsheid van een wolf, noch de boosheid van een bie, noch de oneerlijkheid van een ekster, noch de gladheid van een serpent; en als ge dan tóch door de wereld móet, en wílt, - dan is het inderdaad maar heel voorzichtig dat ge de rappe loopers hebt van een haas... Arme Hein, goeie Lepus, gij zijt ook al van die stof gemaakt, waaruit ze de martelaars knippen!... Ge komt van 't Hageland?'

- 'Ja' knikte Hein met zijn ooren, 'maar 't was ginder te armoeiig.'

- 'Ha zeu?' grinnikte Jana dialektisch. 'Dat noemen ze hier precies: van de klaver naar de biezen' ...

'Schoon is 't hier wel. En dat bewijst, als 't nog bewezen moet, dat arm en schoon gaarne saamgaan... Sta nog eens op uw achterpooten, Hein!'

Fiks, ooren recht-op, stond weer de Haas.

- 'Kijk nu nog eens over de hei... Ooit zoo iets gezien?... Da' pakt, nie' waar?... Pakt het niet? - Maar arm is 't ook' filosofeerde Jana voort, 'en ik begrijp heel goed dat ge van verbazing dat thijmtakje liet vallen, met 'ne zucht: Och Chottekes toch! wa' miserie!...

'Want ge zijt hier in 't rijk van de mast, in 't Paradijs van de brem, in den Eldorado van zand en zavel. En als ge bewondering te koop hebt, gaat ge die langs dezen heikant moeilijk kwijt worden, Hein. Vèrwondering wel... Maar als ge apropo wilt bèwonderen, trek nog een eindje hooger-op. Daar zit 'ne pier, een echte pier... Die leeft... Moet hem eens gaan kijken, Hein.

'O Hein! O Lepus! Ge zit hier in 't soeverein gebied van de armoe!

'En ik groet u, o Hein! o Lepus! o schamele arme!'...

Hier streek Hein een voorpootje langs zijn oogen.

- 'Ik zie' hernam Jana, 'de armoe van 't land pakt u dieper dan de schoonheid van 't land... Troost u... Vaag die tranen uit uw spiegels...

'Zoudt ge gelooven, Hein, dat er iemand is, die naar deze armoe verhuisde uit liefde voor die armoe?'

- 'Is 't waar?' vroeg de Haas, die 't niet geloofde.

- 'Inderdaad!' wedervoer de kraai, 'en 't is natuurlijk geen haas, zelfs geen raaf. 't Is een schepsel van den zesden dag, 'ne mensch... Kijk nu krek juist!... Sta nog eens op uw achterste loopers! Kijk ginder zoo, bij dit boschje... Daar wandelt me juist die armoe-liefhebber. Bijna zulk een wonder als de pier, hooger-op!... Een echte mensch! Anderen, hazen bij voorbeeld, en raven ook wel een beetje, willen hebben en kunnen niet; deze kan hebben en wil niet! Hij is geboren uit rijke, maar eerlijke ouders. En hij zei tot zijn vader: Vader, ik wil van uw rijkdom niets, - en tot zijn moeder: Moeder, met uw eerlijkheid ga ik wonen in de eenzaamheid. En hij schudde 't wereldsche stof van zijn

voeten; zei vaarwel aan elk en al; en woont hier sinds in de armoe en de och-Chottekes-toch-wa' miserie.'

- 'Alleen?'

- 'Ja... met wat hij noemt zijn zuster armoe... Luister met al uw ooren, Hein; hij zingt.'

Inderdaad, de eremijt, die verder-op stil langs het heipad wandelde, begon te zingen, zijn stemme galmde klinkend doorheen de zonnige stilte:

- 'Ijl menschen toch! die achter goud
met zin en ziele jagen!

Deez'hei, dit zand, dit mastenhout
heeft al mijn welbehagen.

Al rijkdom is maar rook en asch!
en graag wil ik al rijkdom missen,
voor uw onsterfelijke erfenisse,
Beata Soror Paupertas!

'Gij leidt doorheen dit barre zand
mijn barrevoetsche schreden;

zoo leiddet ge eens den Heliand,
al zwerwend hier beneden,

langs Thabor en Tiberias...

Ik wensch noch goud noch ijdelheden;

gij, voed me met uw stillen vrede,

Beata Soror Paupertas!'

- 'Schoon, nie' waar?' vroeg de raaf. 'En hij weet er nog zooveel andere!... van die liedjes die u de kamer uit het lijf halen als ge ten minste ooren hebt... Wil ik hem eens bijroepen?'

- 'Bijt hij niet?' vroeg de Haas.

- 'Dom jong!' verweet Jana. 't Is geen hond! En strikken spant hij ook niet. 't Is geen strooper, op loer achter hazevolk. En al scheurt hij van den honger, toch, hazevleesch lust hij niet; en met al zijn geleerdheid kent hij geen enkel van de honderdtwintig manieren, waarop ze uw haasheid weten te stoven, Hein, en te braden, Hein, en te zoden

en te bakken en te roosten... Wees nu maar heel gerust... Krêêêk!... krêêêk!...'

De eremijt, die juist de keel klaarde voor de derde strofe van zijn lied, hoorde den schreeuw, keek om, zag de raaf, die van op haren zittak de vleugels klapklapperde tot teeken dat hij eens bijkomen zou. Wat hij deed, geestdriftig zijn derde strofe uitgalmende:

- 'Ze zijn wel zot, die hierbeneên
hun zin en ziele kwellen
met zoeken achter ijdelheên!
want of we tassen, tellen,
dat komt in 't oordeel niet te pas!
Wat leef ik veiliger en geruster
met u, mijn zoet! met u, mijn zuster!
Beata Soror Paupertas!'

Met zijn groote oogen vol verbaasden schrik, zag de Haas den vreemden man op het zandheuveltje stijgen; maar deze man geleek zoo weinig op de woeste menschen van 't Hageland; en zijn oogen keken zoo zacht; en teenemaal lei Lepus zijn schrik af, en zat op zijn rust, toen hij de zware, zoo bedaarde stem hoorde:

- 'Goeien dag, ouwe Jana! U zegene de Heer!'
- 'Vader' klapte Jana. 'Wij krijgen bezoek. Hier zoo' - en ze tipte den zwarten bek naar den Haas toe.

De Eremijt bekeek den bezoeker, glimlachte:

- 'Goeien dag, Haas! U zegene de Heer met brem en thijm!'
- 'Hein Lepus is uit het Hageland gevlucht... uit armoe!' zei Jana.
- 'Gevlucht? uit armoe?'
- 'En hij komt verhuizen, bed en bult, naar de Kempen!'
- 'Uit Charybda naar Sylla!' doktoerde de Eremijt. 'En hoe vindt ge 't hier, Hein?'

- 'Moet ge vragen!' grinnikte Jana. 't Staat te lezen op zijn triestige snuit... En 't eerste dat uit die snuit viel, was: 'Och Chottekes toch! wa' miserie!'

De Eremijt bekeek den Haas heel meewarig en murmelde:

- 'Nog een van die ijdele schepselen!'...

Hein had intusschen toegeluisterd, beurt om beurt de twee sprekers aanstarend met de groote verbaasdheid van zijn spiegels - en zwijgend.

Toen zat de vreemde man neer en sprak:

- 'Armoe is zoo goed en zoo heilig!

'En de hei is zoo schoon!'

'Sta eens op uw achterpooten, Hein. Kijk nu! Overal die donkerroode hei, en die zwarte bosschen, en die vlakten goudbrem, en daarover die blauwe hemel vol witte vijvers en de stralende zon; en de lucht vol hars- en hei- en thijmgeur'...

- 'Pakt het, Hein?' onderbrak de Raaf.

De Haas keek maar toe; en nu viel hem wel de schoonigheid wat op; en hij snoof, en nu rook hij wat van de koppige geuren...

- 'En de armoe is zoo goed, Hein' ging de Eremijt voort.

'Volgt ge me, Hein?'...

Hein zijn ooren knikten.

- 'Zoo goed, jongen!... Zóó goed!... En hoegenaamd geen schande.

'Als armoe een schande was, dan zouden er zoovelen niet om beschaamd zijn'...

- 'Begrijpt ge dat, Hein?' - vroeg de Raaf.

De Eremijt:

'U zij wee, o rijken... Vae vobis divitibus...

Zoo moeilijk zal de rijke in den hemel geraken... Difficile intrabit...

- En als de armoe wordt gedragen uit liefde voor den Meester hierboven, dan is 't een heilige armoede...

Zalig zijn de armen in den geest... Beati pauperes!

En wees niet te zeer bekommerd... Ne solliciti sitis...

Zeg niet, Hein: Och Chottekes toch! wa' miserie!.. maar zeg liever: o God! wat een glorie!...

Ge volgt me, Hein?...

Daar zijn schepselen, die te veel hebben en ongelukkig zijn; en schepselen, die juist genoeg hebben en gelukkig zijn; en schepselen, die te weinig hebben en ongelukkig zijn; - en de gelukkigste schepselen van al moet ge zoeken onder diegenen, die niets bezitten...

Wilt ge gelukkig zijn, Hein?'

De Haas knikte met zijn lepels, één lepel omdat hij wenschte gelukkig te zijn, één lepel omdat hij waarlijk niet wist wat hij deed.

Maar de Eremijt brak een twijg van een berkenstruikje, en:

- 'Hein, met dit tooverstokje zal ik u op uwen bol tikken, en zoo getikt, zult ge voortaan geen vrees meer gevoelen voor de armoe... Want arm zult ge leven! - maar gelukkig!' ...

Hij tikte, maar Hein wipte rap zich om - en weg, op de vlucht! en het tooverstokje raakte maar amper zijn pluim...

En daarom is het, ten eerste, dat een haas altijd in de armoe zit - en ongelukkig is; en daarom is het, ten tweede dat een haas altijd op 'ne sprong afstand blijft van alle berkenhout; en daarom is het, ten derde, dat de raaf zei, terwijl de haas maar verder vlood:

- 'Hij begrijpt niets!... niets!... En toch, hij heeft zoo lange, en diepe, en groote lepels!... Chot! Chot!' ...

- 'Persies' zei de Eremijt, 'persies, Jana... Zijn lepels zijn te lang, en te diep, en te groot om te begrijpen... Alle begripnis loopt erin verloren.'

De Konijnenberg

Schoon is de schepping van den Heer, en een van de volschoonste elementen in de schepping zijn de bergen.

- ‘Aanbidlijk staan de bergen in de glorie,
de glorie van den gouden dageraad!’

Op de bergen gebeuren de hooge dingen, de groote vizioenen, de heilige mysteriën. Op de bergen ontmoeten God en mensch malkaar, - de mensch die klimmen moet; God, die dalen wil. Dat wisten zelfs de heidenen. Hun goden woonden op den Olumpos, hun Muzen op den Helikon en den Parnassos. En zooveel heiliger nog rijzen de bergen omhoog in den Bijbel. Levavi oculos meos in montes, zegt de profeet. Mijn oogen hef ik op naar de bergen. En zóó thuis als op de

waterpasvlakke wegen van zijn eigen parochie is de Christen Vlaming op de bergen die daar genoemd liggen: Moriah, Sinaï, Thabor, Golgotha...

En omdat bergen zoo schoon staan in een landschap, daarom liggen er ook bergen in de Kempen. Waarvan de meest beroemde is: de Konijnenberg.

De Konijnenberg ligt zoo wat 5° O.L. van Greenwich, en een 52° N.B. - En een berg is het eigenlijk niet; maar een bergketen, die N.-Z. slingert; en gansch alleen ligt in de vlakte. En heerlijk schoon! Eén rustig en reusachtig geweld van zand en zavel, dat daar zoo maar ligt zijn goudgelen rug te koesteren in 't zonnebad van den zomer, of, 's winters, zich laat ondersneeuwen. Of, alweer, als storm losbreekt, dan loopen de klaterende wateren langs zijn flanken, als de banjir van Douwes, banjir machtige stortvloed van 't gebergte. Doorgaans ligt hij er stil toch, als een reus, half bedolven, uitkijkend met een soevereinen frons over den omtrek, en gekaproend met een grauwe wolk.

Hoe lang hij daar zoo al ligt, - dat weet niemand. Zijn geschiedenis loopt verloren in den mist der oertijden. Historieschrijvers, die 't maar niet gelooven konden dat ook in de Kempen de Natuur een berg geschapen had, beweerden dat de Konijnenberg oorspronkelijk een tumulus is geweest, een grafheuvel uit den tijd van onze voorvaderen brachycephaal; of een soort burcht, of Akropolis, tegen vijandelijken inval opgericht door volksstammen dolichocephaal. Maar die berg is veel ouder! véél ouder! Want vroeger trof men er schaaltes aan, en schulpjes en mosselschelpen, - klaar bewijs dat hier de groote zoutzee eens zwalpte. Inderdaad, de Konijnenberg is de oudste plek van de Kempen, - zijnde nl. de eerste top, die blootkwam toen de wateren van den Zondvloed begonnen te zakken.

En dit zoo zijnde, wat geschiedkundige mogelijkheden kan 'ne mensch zich niet voorstellen!...

Hier misschien, op dezen eigensten Konijnenberg, stond

Julius Caesar, machtig en majestueus, en de heiwind speelde in de plooiën van zijn paludamentum, en beneden zijn voeten,

- au fracas des buccins qui sonnaient leur fanfares -

stapten, man aan man, met de vexilla er boven-uit, de geweldige legioenen!... En met een beetje verbeelding, ziet ge de geheimzinnige Menapiërs zitten, ginder, achter de mastebomen, op loer en hinderlaag.

Hier kampeerde Attila, geesel Gods. Hier lagen ze gelegerd, de Hunnen, zoo ver de oogden dragen. Van hier uit stormden ze verder, op hun wilde paardjes, moordend, brandend, rantsoeneerend, tot ze hun man - en hun dood - vonden in de Katalaunische velden.

Langs dit land en zand nog kwamen onze vaderen, de Franken, van de Sala naar 't Zuiden. Hier stond Clovis, met één hand rustend op de ijselijke francesca-bijl, en met de andere trekkend aan zijn lang-afhangenden snorrebaard.

En waarom zou hier Karel de Groote, - Karlomanje! - niet gestaan hebben, starend in de avondzon, - glorie tegenover glorie?...

Meer nog. In deze zandflanken, sluimeren de legenden; en terwijl de toovergodin, moeder van sagen en mythen en fabelen, overal elders, en sedert lang, verjaagd werd door fabrieksrook en autogerammel, hier nog woont zij, in de Kempen, in den Konijnenberg. Uit den rijken hoop dier legenden, zal ik er maar een enkele navertellen; de legende nl. die gaat over den oorsprong van den Konijnenberg. Niet zooals ze verteld wordt in de Polders. Die Poldermannen zijn jaloersch, omdat ze zelf thuis geen berg hebben, en in 't slijk wonen! En met hun Poldersche slimmigheid vertellen ze 't zoo: dat, toen de bergen geschapen werden, elke berg naar zijn bestemming gaan moest. En dat de domste van al, en de leelijkste, - om niet te zeggen: de kleinste, - in de Kempen terecht kwam, en verloren liep, en meende dat hij

op het uiteinde van de wereld was gekomen, en dat hij den moed verloor, en ging liggen waar hij stond, - plat-uit! U begrijpt, nie' waar, wat ze beduiden met dit: plat-uit. Maar 't is pure en loutere jaloerschheid van menschen uit platland. En ziehier nu de echte legende:

In de vroegste tijden lagen hier dertien bergen; of liever, twaalf bergen en een molshoop. De twaalf bergen waren reusachtig hoog, zoodat erbij vergeleken, al wat op de wereld berg heet, dwerg en kastekind was... De molshoop hiet Konijnenberg, omdat er binnen-in juist plaats genoeg was voor een konijnennest. En onder de twaalf reuzen nu brak veete en vijandschap uit, om te weten, en om het eens voorgoed uit te vechten, wie de grootste was. En ze kampten den vreeselijken kamp, waardig door Homeros bezongen te worden:

Zooals wanneer kinderen lustig naar huis toe keeren, want de school is uit, kommer van den dag, en twee van hen, de moedigsten, ruzie opgestaan zijnde, fikfakkerij plegen onderling, tegen malkaar, wie de sterkere is, en de eene, ja, stoot den andere met den schouder, de andere toch zegt: 'doe dat nog eens, als ge durft' - en hij durft, en ze springen malkander om den hals en doen hun best om te buigen of te breken, terwijl de kameraden hitsen, maar alleen een ros hairlokje vliegt; en het hijgen van den afmattenden kamp wordt gehoord; - zoo ook streden de bergen van de Kempen, zij, de Titanen en de Giganten, met geweld en goddelijke kracht. En bliksems flikkerden, en ze zagen 't niet; de donder brulde, maar ze en hoorden 't niet; want het gebrul van den strijd verdoofde 't gebrul van den donder, en de bliksemstralen stikten in opwolkende zand. En drie weken lang zwoegde de vervaarlijke kamp; en heel de Kempen schokte en schuddede. En ook dien ganschen tijd lag tusschen de strijdende bergen, het kleine bergske, met het konijntje daarbinnen-in, diep, diep, te beven en te bibberen, bang dat het ging gepletterd worden onder de zware stam-

pen; en al maar door zuchtte 't: 'Ik ben de kleinste! ik ben de kleinste!'

En 't einde ervan? - Na drie weken vechtens lagen de twaalf reuzenbergen plat, - zoo plat als een plaat, zoo vlak als Polderland. Daar was niets meer te zien van hun vroegere hemelhoogten... Dat was uit, weg, fini! alles plat! Maar om de nederigheid van 't kleine molshoopje met het konijntje daarin, te beloonen, liet de Bouwheer van de Bergen dit molshoopje zwellen, zwellen maar op, zwellen maar toe, - tot het honderdmaal juist geteld zóó hoog rees als vroeger. En 't molshoopje, zoo hoog gestegen, is er niets hoovardiger om geworden. 't Heeft zelfs, in al zijn nederigheid, zijn ouden naam bewaard: Konijnenberg.

Met wat oogen vol verbazing, met wat een schroomverslagen hart stonden we, kind en klein, voor de eerste maal van ons leven aan den voet van dit zand- en zavelgevaarte! En toen we eens onze verbazing baas, en onzen schroom te boven waren, met wat een dartelheid van jonge hinden hebben we gestoeid langs die zijden! Daar lag ons stadion, ons gymnasium, waar wij, op den patroon van de jonge Spartanen, onze spieren spanden, onze kuiten staalden, onze longen oefenden. Daar lag ons Far-West nog, en de Prairie van den Grooten Hond, en elk op zijn beurt mocht de Laatste der Mohikanen zijn, - terwijl, verder-op, de ouderen van dagen, bij den wigwam van een mastenboomke, te praten zaten van hùn jeugd, al zuigende de Pijp van den Vrede.

Inderdaad, generaties en generaties hebben daar gespeeld. De berg heeft er zelfs van zijn hoogte een heel zone bij ingeboet; want bij al dit getuimel en gekruip en gekreffel, is het zand van de steilte gezakt tot in de vlakte. Voeg erbij den slijt door den gestadigen wind veroorzaakt, alsook 't verschijnsel dat de geologen 'erosie' noemen. En niemand

natuurlijk heeft zich ooit de moeite getroost om het afgekalfde zand er weerom bovenop te voeren.

Maar 'lusisti satis'! - de kindertijd is voorbij. En groter gegroeid, en in den rug gestooten door een nieuwere generatie, laten we spel en sport varen; en wij beklimmen den Konijnenberg om natuurschoonheid te genieten en ons hart vol te drinken aan het machtige tafereel, dat zich aan onze voeten ontrolt. Want van af den hoogen top beschouwd, krijgt de gansche schepping een ander uitzicht. In de diepte, ringsom, golft een amfitheater van eeuwig-groene mastenbosschen, ver-uit. Een zee! Met ertusschen een ruischende korenveld, of een stil rapenveld, waaruit een leeuwerik opschiet - en tiereliert. En verder-op, naar 't Zuiden toe, gaat de vallei der Aa-rivier vóór u open, met haar bevallige boorden. En boven uw hoofd, wiegen de wolken, schitterstraalt de zon uit een vijver van blauwte. En op de kimme, steken de torens uit; torens, torens, torens!... Al de torens natuurlijk ziet ge niet. Sommige staan te verre, andere zijn te klein.

Zoodat ge niet verwonderd zult wezen, dat de Konijnenberg een zeer beloopend ding is voor pleziertochtjes en uitstapjes. Of liever, helaas! *was!*... Want de velen zijn dapper bezig hem te vergeten. En die simpele wandelingen naar den berg, al was 't maar om een blijde piknikje-op-de-knie, blijken uit te sterven. Alweer iets uit den ouden goeden tijd, dat op een spie loopt!... De berg ligt er even schoon en gemoedelijk als vroeger; maar de menschen zijn geblazeerd geraakt. En juist zooals ze b.v. naar Italië reizen om makaroni-pijpen te zuigen, en thuis moederspap terzij laten, zoo loopen ze liever naar Zwitserland om bergen te zien.

En hier ligt er een vlak bij hun deur. En gratis.

En nu vraagt ge misschien technisch-weg: Hoe hoog juist is die Konijnenberg? - Wel, hij steekt een heel eindeke boven den grond uit. Maar om nu juist te zeggen, hoè

hóóg... dat weet ik niet. Daarbij, een hoogte schatten, dat kan zóó bedriegen! Een onzer professors gaf eens het geheim weg, hoe ge met trigonometrie de hoogte berekenen kunt van een boom, een toren, een berg... Maar nooit zijn we er in gelukt de juiste hoogte van den Konijnenberg te berekenen. Zóó kan een hoogte bedriegen.

Natuurlijk, als ge er naartoe gaat met de buitensporige verwachting een Himalaya vóór u te zien oprijzen, dan loopt ge een illusie op. Dat spreekt. Zoo gebeurde mij eens 't bezoek van een vriend, en, na koetjes en kalfjes, 'k zei hem zoo: 'Kom, we gaan eens naar den Konijnenberg'. - O ja!... bergen, dat zag hij heel gaarne.

Na een half uurtje gaans, vroeg hij zoo: 'Is 't ver?' - Ik zeg: 'Neen. We zijn er.' - 'En die berg?' - Ik zeg: 'Daar! Achter die schuur.' - Hij bekeek me, en ik wist niet dat een vriend zoo kijken kon. Nochtans, zoo was het en ik sprak waarheid.

Nu nog, als hij me schrijft, hangt er altijd een postscriptummetje bij, over den Konijnenberg. Maar was het inderdaad zoo belachelijk?... Ga in Indië achter een schuur staan, en dan ziet ge den Himalaya ook niet.

En wat nu zal de toekomst wezen van den Konijnenberg? Dat weet niemand. Als ze hem gerust laten, kan hij er nog heel lang liggen. Maar starren zijn uit den hemel gestort, bergen omhooggerukt waar zeeën lagen... en daar wordt beweerd, dat de Konijnenberg verkocht is aan een Amerikaanschen trust, om glas te fabriceren. En een grootsch plan is het wel, echt Amerikaansch, en 't behoorde vast tot het vaderland van Koning Dollar, zoo maar een berg op te koopen als een pakje bitterpeeën. Maar moet het waar heeten, dan zal menig hart droef te moe zijn. Wat zal het dan weemoedig plat zijn ih den omtrek! Geen hoogte meer! Alles plat, en vlak, en effen, en waterpas... Is het dat wat ge wenscht, glasbarons, kristalpacha's?...

Vaarwel dan, Konijnenberg!... Vaarwel met al uw herin-

neringen aan kinderspel, pikniks, legenden, Clovis, Attila, Karlomanje!

Later misschien zegt nog iemand, met heimwee in hart en stem: Hier lag de Konijnenberg! - en stampst hij er tegen een stukje tas of telloor, overblijfsel van een gezellig piknikje uit vroeger eeuwen.

Ja! hier lag hij! Wat een nostalgie in dit *lag!*...

En om het nu maar rechtuit te zeggen, die Konijnenberg is niet heel hoog; en gaat de huidige slijt door, dan kunt ge, binnen tien, vijftien jaar, met wat goeien wil en een springstok, los eroverheen springen; maar helaas! een anderen berg hebben wij niet!... En hier toch leerden we eigenlijk wat een berg is; en hier toch: 'levavi oculos'; op dezen berg hier, ontplooiden zoovele kindergeneraties, voor de eerste maal van hun leven, den standaard met den wimpel: excelsior! terwijl de rest van 't menschedom beneden zat, in diepe valleien en stille zetels. Hier werd opeens, voor zoovele kleine oogen, alles groot en grootsch en wijd en weidsch: een denneboom werd ceder en een kraai die voorbijvloog, werd adelaar... Kortom, hier hing lucht - en ideaal!

De vischmijn

En dit nu was te zien in de hoofdstad der Kempen, op de Grootte Markt.

Vlak naast het stadhuis, lag een geplaveid pleintje, enkele stappen lang en breed, afgebakend met ijzeren leunstaven in arduinen paaltjes vastgezet; en midden dit pleintje stond een arduinen tafel op twee arduinen staanders. Steeds verwees de meester op school ons naar die tafel, als hij ons wilde wijsmaken hoe een oud-Bretoensche ‘dolmen’ er uitzag. En tegaar mochten we vernemen wat een ‘menhir’ was.

Nu is die dolmen weg, zooals trouwens heel de vischmijn; en daar hebt ge alweer een droeve bewijs te meer, wat een baldadig ding is: modernisatie onzer steden. Ze moesten hangen!... De vischmijn is niets meer dan een verre souve-

nir, die enkel nog in onze verbeelding zweeft - vol vischgeur.

Elken vrijdag voornoen, lag over 't plaveisel heen, op een beddeke stroo, de rijkdom van de zee te keur en te kijk: alle visch bij zijn eigen volk en soort, op rij. En daar lag schol en rog en makereel, sprot en paling, zalm en haring, garnaal en abberdaan, schelvisch, kabeljauw!... Die reusachtige kabeljauwen vooral riepen vizioenen op van alle vischmogelijkheden in de zee!... En ze lagen daar nu, och arme! op wat stroo, en hun doode oogballen zaten vol heimwee naar de groote zee, en hun opgespalkte kieuwen schréeuwden naar de levende wateren.

En al die visch, dat was zoo een totale massa, alsof de zee, met één hoos, ze daar, in 't hart van de Kempen, bij ons had uitgeschud - en dan, vermoeid, op lage tij terugvloede.

Een mozaïek van kleuren was het, waar de zon op schitterde zooveel het haar lustte; een hooglied was het van schakeeringen; een cantate van straling en flikkering, zoo rijk als de vitrien bij den goudsmid. Als ik het nu bedenk, Heeremijn!... die kleuren galmden en zongen, de heele gam door, diëzen en bemols inkluis, van 't vuurrood uit naar 't violet. Die visch vulde de markt niet alleen met geur, maar met kleur en klank van kleur... En vischkleur ligt er zoo niet boven-op als bij de bonte vogelen. 't Zit er binnen-in; 't is doorschijnend, net als blinkend metaal en ivoir. En bij de visschen geen flauwe fluweeligheid van dons en vederen, maar een schubberig pantser, waar de harde vlakjes en staalfacetjes op elkander schitter-schoven en schitter-pasten lijk bij den maliënkolder van een middeleeuwschen ridder...

En de bouw dan van de visschen! Zoo een lenig, symmetriek, harmonisch lijf, - 't heele ding als een lustig schipke, met dit roertje, dit schroefje, dat hun staart is; en met die vinnen, zoo teerfijn, als roeispanten in de dollen van de boegflanken. En als een visch gaapt, dan gaapt hij royaal.

De geur alleen bederft wat. Vischgeur! De geur van den

visch bederft den heelen visch. En elken vrijdag, tot 's avonds toe, rook de gansche markt als een pharmacie van ziekelijken Hofmann. 't Is misschien omdat de kleur van een visch, en de vorm van een visch zoo perfekt is, dat O.L. Heer er zoo een weegeur op lei... En ik verbeeld me gaarne, als dier, esthetisch-absoluut perfekt: een visch die zingen zou als een lijster en geuren als reseda.

Wat den smaak betreft van visch, - dat is subjectief. Daar zijn menschen, die alles 'mogen'... Pekelharing, dat kan er door. 't Is beter dan haring simpliciter; en daarbij, pekelharing verheft uw ziel uit de naamlooze verveling en saaiheid, verzoent u weer met schoonheid en gezond verstand, als ge b.v. een half uurtje lang moderne poëzie hebt gelezen. Ik meen dat Heine die lettercritiek neerschreef. Ze kan nóg dienen.

Maar haring - haring simpelweg, zonder pekel - is sympathieker. En haring speelt een rol in de sociologie: haring is het biefstuk van den armen mensch. Haring is de proletariër onder de visschen. Haring is armzalig, en zoo gedwee, en zoo goed! Goed ja, - vooral met boontjes.

Maar visch moeten wij niet alleen bewonderen; wij moeten visch ook dankbaar zijn...

Visch inspireerde aan S. Franciscus een heilig sermoen en aan Gezelle de prachtstrofen-soeverein:

Met den monde middagmalend,
einde en heeft hij noch begin,
maar hij muffelt zonder staken,
met zijn muile, en met de vlaken,
van zijn kaken,
water uit en water in.

Wonder schepsel, zonder sprake,
woord en tonge en tale ontzeid;
zinnebeeld van ongeraakte,
nooit besproken, nooit bespraakte
moedernaakte
schaamtelooze onnoozelheid!

* * *

Maar we moeten naar de vischmijn terug...

Leunend met mandjes en korfjes op de ijzeren leun, stond de plebs, kijkers en gebeurlijke koopers, rondom de vischtentoonstelling, en wachtte op den 'roep'. - Bij den dolmen stond de beul paraat, met een groot kapmes; en op het tafelblad lag een kabeljauw, die met zijn broers gekapt moest als een geurend sacrificie voor den appetijt van duizenden. Lijk die beul - zoo stond Antonius, toen hij voor de Romeinsche plebs de lijkrede ging uitspreken van Caesar, die dood daar op de baar lag, met al zijn gapende wonden.

Bij een tafeltje, in een hoek van de mijn, zat de sekretaris, voor de komptabiliteit, en naast hem stond de bellemanroeper. En een knecht toonde nu een koopje visch, en de belleman telde af: '40!... 39... 38... 37... 36!...'

- 'Mijn!' - beet een stem.

En de koper kreeg de portie dan voor 36 stuivers.

En opnieuw: '40... 39... 38... 37... 36... 35...'

- 'ijn!'

Ge ziet: 't ging hier niet zooals boeren, die koopslaan over een vaars, met bieden, opbieden, afbieden, 't verschil in twee, en handslag, en een ronde bier... Neen! Maar kort-af en kort-weg:

- 'ijn!'

Noch ging het hier kalmweg en altie-tij-genoeg als bij notarissen, met hun provisoire en definitieve verkooping, inzet, hoogen, palmslag, kaarsjesbranderij; maar kort-kategoriek:

- 'ijn!'

Geen officieele omslag noch formalisme.

- 'ijn!'

En hier werd het eigendomsrecht, 'il sacro egoismo', brutaal en soeverein uitgeroepen en geproklameerd: 'ijn!'

Geen socialisme of communisme; geen solidariteitsgevoel; 't was hier het kroondomein van den ouwen Hobbes: homo

homini lupus! - En ware Proud'hon of Marx eens naar onze vischmijn komen kijken, - ze waren zeeziek geworden van korzeligheid: 'ijn!'

En daar waren steeds van die gepatenteerde 'mijners' bij, die dat woordje 'mijn' wisten af te bijten met een knepperigheid, dat ge hun 't brevet op 't artikel had gegeven... 't Kwam zoo knak uit een hoek van hun kaaksbeen als een weerlicht uit den donder: 'ijn!'

Zoodat, met de visschen, en dien beul, en dien roeper, en die 'mijners', de vischmijn een theater was van aanschouwelijkheid.

Ook van plezier soms.

Wat een plezier was het wel, zoo, op eens, 'mijn' te roepen - en weg te zijn. Zoo een revolutionnair 'mijn' ertusschen, stoorde den traditioneelen sleur. Dat begrijpt ge.

Een mijner meestudenten deed het eens, en wilde weg; maar werd juist gesnapt door een humoristischen politieagent, die hem snapte, en snappend, ook riep: 'ijn!' - En een uur lang werd de jongen in 'verzekerde bewaring' vastgehouden; mocht hij napeinzen over wat de maatschappij er zoo al over denkt, als ge 'mijn' roept - en 't is niet van u.

Die zelfde student toch heeft het later verre gebracht. Hij is een hooggeleerd man nu. Hij schrijft boeken. Hij schreef onder meer, een brochure, getiteld: 'Over het eigendomsrecht volgens den geest van Rerum Novarum' - en op bladzijde zeven van die brochure kunt ge dit lezen, geschreven in een stijl, die zijn best doet om te trillen van eigenaarsverontwaardiging:

- 'Eigendom is diefstal,' braakt de godlooचनाar Proud'hon uit; maar u vraag ik, goedjonstige Lezer, aan wien schenkt gij het recht te roepen: 'Mijn!' - als het niet van hem is?... Dat ware een schelmachtigheid.'

Zoo schrijft 'ne mensch maar uit persoonlijke ondervinding.

* * *

En toch - en toch, hoe interessant en aanschouwelijk, schilderachtig en psychologisch-opvoedend dan ook, die vischmijn was geen zielverheffend iets... 't Woordje 'mijn' was er heel de triomfleuze van - en 't woordje 'mijn' is te ikzuchtig.

Dat 's de wereld, zult ge zeggen. Persies! en dat is de schoonste geschiedenis niet van de wereld.

Inderdaad is het zoo wel: de wereld is een vischmijn in 't groot; en onze vischmijn was de wereld in miniatuur.

't Is 'mijn-mij-ik' al wat de klok slaat.

Ik-mij-mijn, gij-uw-'t uw, hij-hem-'t zijn! Wij hebben broeken versleten op de verbuiging dier pronomina; meenden toen, al te naïef, dat het een geval was van spraakleer, door een schoolmeester uitgevonden om er de schooljongens mee te vervelen. We weten het wel beter sinds!... 't Is het echte, gillende, lillende, trillende leven! en 't hoofdstuk over die bezitsvoornaamwoorden is het menselijkste uit de grammatica. Het louter-menschelijkste; zoodus: het leelijkste!

Die koopers; 'ijn!'

De snoek snapt een baarsje: 'ijn!'

De tijger snapt een lam: 'ijn!'

De Jood snapt een Christen: 'ijn!'

De Christen snapt een Christen: 'ijn!'

Egoïsme zegeviert over al de fronten... Nichts neues!

Altruïsme zwiert aan de galg.

Zelfopoffering ligt verwurgd.

Caritas hangt gekruisigd!

- Allo Fancy! zóó niet!... niet àl te melankoliek wezen bij een vischmijn!... niet àl te zwartgallig...

't Is waar... In de straten onzer steden trippelt nog een Zusterke der Armen; in de djungel van Indië zwerft nog een

missionaris - die voor evenmensch en voor Gods glorie leven... en sterven.

En al die 'mijners', die de schoone wereld bevleken?... Luistert toe - want hier gaat een profetie:

Belleman Tijd staat, telt af:

- 40... 39... 38!...

'ijn!' - knakt de Dood - en mee!

Meester Janeke

Meester Janeke!...

't Gaat bij de halve eeuw voorbij zijn, maar het staat me nog zoo kwiklevend vóór oogen: dat kort, sterk, driftig baasje met grijzen stoppelbaard, en, helaas! met een wisje!...

School werd gedaan in de achterbuurt van zijn huis, en we zaten daar veel en klein, op kleine en vele bankjes. Tegen den wand hing een Kruis, een H. Maagd, een H. Hart en een oude gele plaat, waarop het alfabet, groot formaat en klein formaat, zwartgeschilderd stond.

Bij dit meester Janeke heeft onze generatie haar eerste onderwijs genoten. Want zoo noemen ze 't wel, nie' waar?... genoten.

Voor de kleinsten, de allerkleinsten, werd met fantasie

gewerkt: bolleke nul, eentje beentje, zwaantje twee, krolleke drie, kapmes vier... en zoo omhoog in de komptabiliteit. En wat de methodologie van de letters betreft:

- A - Al wat kwaad is zult ge mijden,
- B - Bidden zult ge te allen tijde;
- C - Christen zijt ge, naar ge weet;
- D - Doe uw naaste nimmer leed.
- E - Eten moet ge met manieren... Enz.!

En het lezen? Ik zie mijn boekje nog: een ruw grauw kaft, en op bladzijde zooveel stond te lezen: een kind is nog geen man, maar het zal een man worden. Zoodat wij op allerprilsten ouderdom reeds ingewijd werden in de stralende gedachte van Wordsworth: *The child is father of the man.*

Wij kregen ook geschiedenis; eerst en vooral de gewijde; en Janeke vertelde van de kindjes: kindje Abel, kindje Samuel, kindje Jezus. En we moesten ons best doen om ze na te doen, zei Janeke. Maar 't lukte niet altijd. Toch, ge ziet wel: aan goeien raad heeft het ons niet ontbroken.

En die andere geschiedenis, - van de profane menschen. Janeke sprak van Breydel, Godfried van Bouillon, Karel den Groote, Keizer Karel. Meer niet. Want we waren klassieker dan we 't zelf wisten en we bleven op de toppen... Op de toppen ja, en van daarboven-af beschouwden we de lage valleien, waar de kleine feitjes gebeuren. *Non multa, sed multum*; en de flauwe rest zouden we later wel te leeren krijgen, zoo meen ik nu dat Janeke toen meende. En wijs gemeend, Janeke!...

In zake catechismus: wat we verduren en verduwen konden. Argumenten tegen Pelagius en Jansenius, 't bewijs a simultaneo van Anselmus, probabel opinie's - ach neen! Goed doen, kwaad laten; één God, drie personen!... Dàt was hoofdzaak. En probabel opinie's redden de wereld niet. Daarbij, wie er meer van weten wilde, - daar woonde in de buurt een ouwe kantwerkster, die les gaf; en ik ken een Kanunnik die in de schaduw van dit kantkussen, aan de

voeten van die bouteklopster, zoals Paulus aan de voeten van Gamaliël, de elementen opdeed van het theologische vak, waarin zijn haantje nu koning kraait.

Ik weet niet of Janeke, in zijn algemeen onderwijs systeem, er een speciale methodologie op nahield. Dit wel, dat hij er al de ondervindingrijkheid van Herbart bijzette, en den praktischen zin van Froebel, met het rijke hart van Pestalozzi.

Hij zette er vooral troef bij. Hij had zijn wisje. En naar mijn schatting van nu, hij hield het met Pater Poirters:

‘Daar zachte meesters zijn, daar blijft een vuile wonde’⁽¹⁾

en met den Bijbel:

‘Kastijding en tucht zijn wijsheid te allen tijde.’ (Eccl. 22⁶).

‘Die zijn zoon liefheeft, kastijdt hem dikwijls met de roede.’ (Eccl. 30¹).

En misschien had hij zelf, kind en klein, het zoo meegekregen:

Zoo de jongens niet buigen met manieren,
zal de meester ze scherpelijk corrigeren;
zoo de jongens niet schoonekes schole gaan,
zal de meester ze streng en straffelijk slaan;
zoo de jongens onder de lesse niet zwijgen,
zullen ze zeker van 't wisseke krijgen.

En daar hebt ge weeral de cyniciteit van 't onderwijs: de kinderen mogen niets doen; de meester alles. En tweeduizend jaren geleden kloeg Horatius reeds over zijn Janeke Orbilius plagosus: Orbilius met de plak... En lees nog Bilderdijk's Schoolmeester.

O dat wisje! dat lang, venijnig, taai ding, gladgepolitoird in zijn wreede functie!
Als wij een woordje spraken in de klas, 't woordje was amper gezegd of Janeke stond er al

(1) Het masker van de Wereld.

bij - met zijn wisje! en Janeke kende de anatomie van de zachte, zeere plaatsen. En ik weet een man, een zoo deftig burger nu; die heeft eens op 'ne maandagmorgen een wisjewasje meegekregen, dat het stof eruit vloog. Niet uit het wisje. Stof en tranen. En 't is misschien toen, dat in dien burger de deftigheid werd ingeslagen. Wie weet? 't Ligt hem somtijds op zóó een klein plaatsje.

En toch, daar waren er altijd bij - steenezels noemde ze Janeke - die zich door geen wisjes lieten drillen. En al 't geplak was erop verloren geslagen. Ik ken zelf nog een van die steenezels. Hij is leerlooier nu. The child is father of the man.

En als Janeke soms dan vastreed op zoo een stuggen stijven steezen steenezel, dan liet hij plots het terriebele woord los:

- 'Dààr!'

En 'dààr', dat was de verdoemenis! Dante kenden we nog niet, maar we kenden erger dan zijn hel... 'Dààr!'

- 'Dààr!' - dat was in een hoek van 't schoollokaal achter een houten schutsel...

- 'Dààr!' - dat was, achter dit schutsel, de zoon van Meester Janeke, die zat te schoenlappen.

- 'Dààr!' - dat was, bij dien schoenlapper, omneer op de twee knieën, in 't schoenlapsel, pek en peggen.

- 'Dààr!' - dat was, op de knieën, omhoog de twee handen, boven 't hoofd.

- 'Dààr!' - dat waren, in die twee hemden, twee schoenleesten; en, waart ge sterk genoeg, twee lapkeien.

- 'Dààr!' - dat was, op een kinderziel, al de miserie en al de zwartzwane wanhoop.

Inderdaad, daar zijn op aarde erger dingen dan Dante bezong in zijn hel.

En soms toch, ook de 'dààr'-bedreiging mislukte; en daar zijn oogenblikken in de geschiedenis, dat alle gezag inzinkt, alle tucht slap valt, - alle wisjes te kort. Dan

wordt inderdaad het menschdom aangetast van den geest der anarchijë, heet uit de hel. Dit gebeurde gewoonlijk 's zaterdags, wanneer de schoenmaker al eens afwezig was. En als er zulk een wind van bolsjewisme doorheen kop en klas opwaaide, dan wisten we zóó best dat het verdoemd slecht aflopen moest, maar... Quos Jupiter vult perdere, dementat!... De terriebele schoenmaker was uit en we waren bijster geslagen met zinneloosheid. En al stonden we nog maar pas een mansknie hoog uit onze schoentjes, we waren in staat om Meester Janeke, lijk Sinte-Cassianus, die aldus wreedelijk door zijn leerlingen werd behandeld, de polsen op den rug te binden en hem levend te villen. Goddank! zóóver hebben we 't nooit gebracht!

En als Meester Janeke dan ondervond dat hij geen baas bleef van 't jong sport, dan klopte hij, driemaal, met de barre vuist op den keukenmuur. Dit was het desperaat signaal; de schreeuw in den nacht, het S.O.S. van die vergaan in tempeesten. Een signaal, almachtig, dat geesten opriep! Want ecce! daar doemde, zóó plots, op den drempel van de schooldeur, de Wraakgodinne op, in de gedaante van Janeke's oudste zuster. En u zult nooit gelooven, als u het niet gezien en vooral niet beleefd hebt, wat kort spel de Juffrouw speelde met de bolsjewikigilde. Zoo raak en zoo gezwind vielen de kletsen, juist waar ze vielen, helaas! dat ge zoudt gepeinsd hebben: Maar hoeveel handen heeft die Juffrouw?

Meermalen in 't latere leven heb ik aan u gepeinsd, Juffrouw. - Vooral, als we, op humaniora, in de mythologie 't kapittel te beste kregen van de Erinyën, ofte Furiën, ofte Wraakgodinnen... En onze oude professor dicteerde: 'Ze zijn geboren uit den nacht en de zwarte aarde, en zijn ten getalle van drie: Allecto, die nooit rust; Tiaiphone, wreekster van moord; Megaera, de jaloersche. Zij wreken alle misdaad en dit volgens het princip: oog voor oog, tand voor tand. Zij worden afgebeeld als vrouwen met strengen

blik, serpentes in 't hair, vuurtootsen in de handen, enz....'

Maar in uw persoon, Juffrouw! kregen we de drie godinnen te zaam in één godin - en dit zeg ik hoegenaamd niet om u te vleien, Juffrouw!

Nu vraagt de Lezer wellicht: maar hebt ge dan in den langen duur van die schooljaren niets dan smart beleefd en bitterheid des harten?... Nooit één dropje plezier?... één zefierke troost? En is uw allerlaagste onderwijs dan maar één Odyssea geweest van aaneengeschakelde plagen?

Neen toch. Daar waren in 't schoolleven, den Hemel zij dank! zóó schoone dagen! en soms hing er zóóveel geluk te stralen in den zonnekoepel! Alzoo b.v. haagschool houden, 't Is in de lente. Germinal, mois qui fait monter la sève aux arbres et la révolte au coeur des malheureux! De boomen botten, heel de natuur zet nieuw sap, 't Zigeunersbloed ontwaakt... jawel... En dan giste de bekoring in uw hart om drie, vier vastbesloten en besliste kamaraden in te lijven - en op Iliaden-avontuur uit te tiegen naar de velden. Want de gansche natuur lag open als één weidsch plein vol zon en leute en bloemen en vogelen; één groene zee met den ontelbren glimlach van den ouden Aischulos!... En laten wij toch maar, in 's hemels naam, veel goeds getuigen van de school zelf, want zij is de eenige gelegenheid om haagschool te houden.

Meer dan eens, ach! viel 't plezier ervan bedorven uit, want veldwachters en schrik, boeren en slaag, water en nat, thuishomen en liegen, moeten liegen; of 's anderdaags, meester Janeke dat u van onder 't strooien dak zijner wenkbrauwen dwars in de ziel straalde en zei: 'Haagschool gehouden!'

En ge moest niet zeggen van: neen! Janeke las de zuivere waarheid op uw gezicht...

En naast de dagen van plezier, daar werden ook triomfdagen ingeluid. Als ge b.v. uw A.B.C. kende, al de letters

net uiteen, dan kreeg ge, uit het grauwlinnen beurzeke van Janeke twee goudgeschuurde kopercenten. Dan regende 't finantie; en, zei Janeke: als ge die twee centen nu maar schoonekes sparen wilde, dan hadt ge ze met de kermis nog.

'k Heb later pas begrepen hoe door en door Janeke gelijk had...

Nu zoo lange jaren, sinds is meester Janeke dood. En zoo vast hoop ik, dat O.L. Heer hem gezegd heeft: 'Kom binnen, Janeke!' - Euge, serve bone! - Gij hebt het licht van de waarheid opgestoken in 't donkere brein van zoovele kinderen! het vroegste begrip van tucht gezaaid in heigronde van onbezonnenheid! lammerzoetheid en lammergedweezaamheid geklopt in bokjeskarakters!... Kom binnen!

En als meester Janeke morgen oprees van onder de dooden, ik ging er een straat voor om, ja, om den ouden braven man te groeten en de hand te drukken uit erkentelijkheid en dankbaarheid.

Maar 'k zou eerst 'ns kijken, instinktief, of hij zijn wisje niet bijhad.

De Diligentie

In den algemeenen twijfel des huidigen menschdoms, staat ten minste deze waarheid als een paal vast en veilig boven water, namelijk: dat we tegenwoordig veel rapper rijden en reizen dan onze voorvaderen... Wij zijn de generatie van de snelheid, van de vlugheid, van de rapte!... 't Moet rap gaan; en geduld kennen we niet meer. Rap! spoedig! express! Of we juist gaan, dat is hem de kwestie niet, en daar komt het niet op aan. Als 't maar rap gaat. Soms vraagt wel eens een ouwe mensch, die zijn eeuw niet meer kan bijblijven: 'Waar gaan we naartoe?' - Maar wij hebben geen tijd om op zoo 'n naïeve vraag te antwoorden. En daarbij, weten we zelf waar we naartoe gaan?

Werk nu maar eens eventjes met uw verbeelding, Lezer, en herinner u den tijd, b.v. van de roetkaarsjes, van de trek-

mutsen, - of liever, vermits dit nu de titel is: van de diligentie's.

Wat hebben wij sedertdien, zoo eigen als figuurlijk, al weg afgelegd!... En de diligentie's, die, *vivis nobis*, een stuk uitmaakten van 't sociale leven, staan nog enkel te bekijken in museums van oudheidkunde, met een plaatje erop: 'Diligentie'. - In de zaal ernaast staat het geraamte van een dinosaurus, ichtyosaurus en andere vermakelijkheden uit den oertijd. En in de plaats van die stille, sekure, gemoedelijke diligentiekastjes en postwagentjes rijden we in auto's, honderd, tweehonderd per uur; en in Duitschland is 'ne man zóó stapelzot geworden dat hij een kanon-auto uitvond met 600 per uur!... Hij wil ermee naar de maan!... En we zullen hem maar toewenschen vaarwel!... 't Is de moeite niet waard te zeggen: Tot weerziens!

Heere 's Hemeltjes!... Wat is er al tijds verlopen, toen die sukkelaar vart een Sophokles zong: 'Polla ta deina...'

Veel is geweldig, grootsch, doch niets
is geweldiger dan de mensch.
Want ook over de donkre zee,
door den stormenden winterwind
witschuimend, baant hij, omvloten
van golfgebruis, zijn weg...'

En 't fameuze 'aes triplex' van dien anderen sukkelaar, Horatius?...

- 'Driemaal verhard als eik was hem de borst,
verstaald zijn hart, die langs den oceaan
met lichte en ranke kiel, - hij de allereerste! - dorst
het zeegeweld weerstaan!'

En het 'houten waterpaard' van Willem Bilderdijk?... Willem wordt het bang om 't hart, als hij den eersten mensch spelevaren ziet, en van op den veiligen oever roept hij dat kieken ongeveer zoo toe:

- 'Jongen! jongen!

Denkt ge dan niet, o vermetelete,
 die het eerst bij stillen stroom
 op een holle schors durft zetelen
 van een omgeworpen boom,
 weet ge dat na weinige eeuwen,
 voortgerukt in bloed en wee,
 't nakroost zich, op 't spoor der meeuwen,
 wagen zal op volle zee?...
 De ijselijke kloof doorwaden
 van de grondelooze kolk?...’ enz.

Helaas! de vermetelete wist het maar al te wel, en misschien juist deed hij 't erom.

De holle schors ontwikkelde, in de handen van 't nakroost, tot een schuitje, - een trekschuit. Maar een tweede kampioen in zake durf waagde zich al verder-weg van oever en jaagpad, tot in volle vlakke rivier, en vond, noodgedwongen, in zijn handen zelf, een eerste paar roeispanten, - en vandaar de roeiboort; en 't bootje kantelde om; en de kampioen kreeg een duikelbad; maar kroop terug in zijn vloot, hing zijn natte schortje te drogen op een staak; en 't waaide in 't schortje, en vooruit voer de boot, - en vandaar de zeilboot; en uit dit zeilbootje, puur kind van kans en occasie, werd van lieverlede de miljoensche vloot geboren van Chineesche jonken en Vikingsdraken, de ‘Santa-Maria’ van Columbus, specerij-karakken en goudgaljoerien, slaafgaleien en pakketten, klippers en viermasters, die met hun witte, groote vleugelzeilen de zee stoffeerden en paleerden tot één plein van triomfantelijkheid.

Maar 't ging weeral niet rap genoeg voor 't nakroost; en Fulton kookte water in een marmietje, ving den stoom op in een keteltje, nagelde 't keteltje vast in een schuitje, - en vandaar het stoomschip; en een tijdje lang zal dit scheepje over 't water rijden met wieltes! - En alweer, - om rapper! en rapper! - een slimmigaard vond de schroef - en nu bleek het sport perfekt! - want de ijzeren Titanen, met een trotsche pluim op de schouw, schoven over de zee voort

als de weerlicht, dwars doorheen een kriezeling van schuimenden Champagne, onder 't machtig spansel door van staande regenbogen...

O holle schors van Willem Bilderdijk!...

Op de zee zoo - en zoo in de lucht. En de vermetelete, die nu zwom als visch, wilde vliegen als de vogels. Trouwens, vliegen is nóg zoo schoon!... Zich bewegen in het ijle, los van alles, vrij in de zonneruimte, - wat een droom en wat een bekoring!

Daedalus invisam Creten...

U kent de geschiedenis van Daedalus en Ikarus.

Maar, 't viel heel wat lastiger uit dan zwemmen! Jawel, daar bestond zoo wel iets, - een soort kermisballonnetje, in 't groot, heel groot, - en daar hing de vermetelete een mandje onderaan, en hij zat neer in dit mandje - en de ballon ging omhoog... 'speelbal der winden'. - En de man in 't mandje wilde geen speelbal der winden zijn; en wat hij zocht, en vinden wilde en vinden zou, en vond, dat was een machientje, dat ge leiden en sturen en richten zoude naar gelieven, - zoo netjes en zoo gedweezaam en zoo sekuur als ge een ezelkarretje leidt en stuurt en richt langs een heipad in de Kempen.

En hoera voor de pioniers! de pioniers van denken en doen; - want hier zoo!... Hier nu zweeft de metalen condor, getemd en gedwee, boven uw hoofd!... boven de wolken, over de bergen heen en den almachtigen oceaan!... zoodat de dolzinnigste droomerijen van Verne, Benson, Wells, werkelijkheid geworden zijn; en de oceaan, met zijn vroegere onafmeetbare majesteit, niets meer blijkt te wezen dan een 'herring-pond', - een vijvertje waarin haring zit...

Tot zulk een macht en wijdte zijn de wassen vleugeltjes van Ikarus uitgegroeid!

Eenzaam, gansch alleen, - arenden vliegen alleen, en

't zijn maar de spreeuwen, en de musschen, en de patrijzen, die bij kudde en hoopen vliegen, - gansch alleen stak Lindbergh op, vastgesnoerd in zijn kajuit, en de schroef snorde... Snorren deed ze aldoor; en kalm en koel, zat de wondere man met de handen op de krukjes en de wieltjes, met een oog waakzaam op de klokjes, den dag door en de lange uren, den nacht door en de duisternissen, met hoog over zijn hoofd de zon, de sterren, diep onder zich den golfslag van de klotsende zee.

Te lande, dresseerde een roekelooze Nemrod, eeuwen geleden, een ezeltje; - en dat ezeltje trappelde pootje voor, pootje na; of een paard, - la plus noble conquête! - en spoorlags galoppeerde ros en ruiter over 't land; of een kameel, - en plechtig vaarden de statige karavanen door de woestijnen, en teekenden tegen den ondergaanden zonnegloed hun zwarte lijning af.

Maar een geboren mecanicien maakte een wieltje, schoon rond, met speeken, en een as; stak dit wieltje vóór aan een geberriede bakje - en daar stond me een kruiwagen. Zoo praktisch. En toen op zijn ouden dag vader Mathusalem, schrijlings op zijn ezeltje, eens een toertje deed langs de pastorale velden, daar ziet hij Josafat-Ben-Sjoeksjeik al stuwende en duwende tusschen de berries van dit nieuwe tuig. En vader Mathusalem schuddebolde dat zijn lange witte baard ervan wuiven ging; en, zuchtte de man: 'Waar gaan we naartoe? Waar gaan we naartoe?'

Mathusalem is nóg te vroeg gestorven.

Want eens de mekanië van 't wieltje gevonden, lag de baan vrij en open voor alle genialiteit en vermetelheid. En wagens en wagentjes kwamen op, met 2, 3, 4 wielen... En een man, te lui om 't zelf te doen, spande er ezeltje of paardje voor. En de broer van Fulton hing een stoomketeltje in zijn wagentje, met een schouwke op de juiste plaats - en had-je me daar niet een trein? een echten trein?... Dàt zette de

gansche wereld zoo onderste-boven, dat zelfs Tollens lyriek sloeg en proficiat uitriep op de 'ijzeren eeuw':

'Trots' der dwazen luid geschreeuw,
't welzijn dan aan de ijzren eeuw!
Vrienden, ze is ons allen 't naaste.
Wee hem, wie haar zoet verpest
en belastert wat ons rest!
Ze is, beweert men, de allerlaatste!
Wat het laatst komt, is het best!'

En met breederen galm van klank zong Jan van Beers zijn vervoering uit:

- 'Gegroet, gij grondverslinder, schattenkweker!'

Maar stoom alweer viel te lui. Want stoom kon de jacht, de wilde jacht van 't menscheijk hart niet bijblijven! En nu triomfeert de auto met een heele dynastie fabriekmerken van Ford tot Rolls-Royce, die beurt om beurt het rekord kloppen van de snelheid... En we zuchten het onwillekeurig den ouwen Mathusalem na:

- 'Waar gaan we naartoe?'

* * *

En waar is in heel dit rumoer de stille, nederige diligentie gebleven?... Aan een diligentie te denken nu, 't maakt 'ne mensch weemoedig, zooals een mensch altijd weemoedig is, als hij droomt aan dingen uit den ouwen goeden tijd...

Es melden Bücher und Sagen
so manches Wunderding
von einem gelben Wagen
der durch die Lande ging.
Die Kutsche fuhr - man denke! -
des Tags sechs Meilen weit
und hielt an jeder Schenke...
o Gute, alte Zeit!...

Ik zie nog, klaar als een ding van gisteren, dat simpele toe-seesje, op zijn baan doorheen de Kempen. Een heel vroege morgen was het en mistig. En op zijn ratelende wielmpjes sukkelde en sjokkelde 't voort op 't hotsige klabotsige kassei; met tusschen de berries een trekding dat een paardje moest zijn, een zwart paardje, maar de zwartigheid was grauw uitgeslagen van de jaren; en voorop onder de kap van den bok, een oude postiljon, Michael Strogoff van de Kempen.

Die Michiel zelf was 't bekijken waard op zijn eigen; vooral in den winter, met zijn zwaren mantel, zijn muts met oorlappen, zijn wollen wanten, zijn klompen vol stroo. En schilderachtig zat hij wel op den bok, met zijn zweep over 't paard uit, en op de lippen, waar een steenen pijpje te vunzen hing, 't eeuwige tjek-tjek! om 't paardje in den gang te houden... Man, span en paard, 't maakte te zamen één transport uit: 't één stuk was voor 't ander geschapen en geboren, en 't paste altermaal in malkander als een bus.

Hèèl rap ging het niet; ge kondt bij 't rollen de speeken in de wielen tellen; toch, 't ging veel rapper dan de ossewagen van de Vadsige Koningen, elf eeuwen geleden. En 't ging precies. En dit zal wel de reden zijn, meen ik, waarom ze 't diligentie noemen. Want diligentia beteekent: ijver, spoed, stiptheid. En hoe precies het ging, en hoe netjes de dienst in den haak zat, daar moet u eens een ouden comptoiralmanak op nakijken. Die zal u inlichten zoo klaar, oneindig klaarder dan een huidig treinboek. En tweedens, 't was oneindig simpelder! Alzoo b.v. de diligentié, die in de 18e eeuw dienst reed tusschen Antwerpen en Turnhout, vertrok dagelijks, maar 't vertrekkur werd zoo wat geregeld volgens 't sluyten der poorten'. De poorten van Antwerpen natuurlijk. En ze was te nemen in 't Fokkershuis op den Oever; en de reis kostte '7 Permissie schellingen en 2 stuyvers'. En ge werdt geleverd te Turnhout, in Schild, Bruin paard, of Bonten os, maar altijd in een herberg. En 't regle-

ment zei dat de uren ‘precys waren, sonder naer iemant te wachten’.

Alles precies dus - en sekuur! Want de Strogoff's reden gezapig... Hun ‘drijven was niet, cfr. boek der Koningen, als het drijven van Jehu, den zoon van Nimsi, want hij drijft onzinniglijk.’ - En dat koetske rakkerde dus niet als uw wilde, ijzeren treinen, alsof het er zijn moest; noch lijk uw auto's, die vervloekte doodrijders. Maar sekuur, ja!... Langzaam, wetend dat er na dit uur een ander uur komt; sekuur, wetend dat een ongelukske op een klein stondeke gebeuren kan...

Precies; sekuur; en ook, simpel en gemoedelijk... Zelfs als er onvermijdelijke avonturen mee gemoeid raakten.

Aldus gebeurde 't wel eens, tusschen Turnhout en Oostmalle, dat een wiertje van onder 't sjeesje wegliep; en dat het sjeesje tuimelde; en dat het zijn vracht netjes ondereen gooide; maar dat gebeurde zoo simpel en zoo gemoedelijk!

En tusschen Oostmalle en Schilde geraakte 't koetske wel eens vast, 's nachts, in de sneeuw; en dan moesten de reizigers, de mannen! afstappen en duwen, 2, 3, 7 kilometers ver; maar een die 't mee ondervond, heeft me later verteld, hoe simpel ze duwden, en hoe gemoedelijk!

En verderop, tusschen Schilde en Borgerhout, zonk het paardje wel eens doorheen zijn vier knieën te gelijk; en vier reizigers van goeden wil, hieven dan uit al hun macht, elk aan een poot, om 't beestje weer recht te krijgen, - hei, hóp!... maar altijd zoó simpel, en zoó gemoedelijk!

Van Borgerhout tot den Oever, dat liep gewoonlijk nog al goed af, als er niets in den weg liep.

En wat we niet verzwijgen mogen, de menschen reisden kristelijk. - En dat geeft nog altijd de beste reizen!... Tegenwoordig ziet ge ze rijden, in hun luxe-auto's, met op de eereplaatse, een afgodje van heidendommerij, een mascotje van bijgeloof!... Dàt gaat ze behoeden tegen geva-

ren!... Maar onze voorouders, als ze op reis trokken in de diligentie, hadden nog maar pas hun zit genomen, en Michiel had nog maar nauwelijks zijn tjek-tjek getjekt voor den aftocht, en zijn paardje had nog maar drie pootjes in beweging, of ze baden het Itinerarium - ofte gebed voor de Reysende. En, kristene Lezer, nu moogt ge vrij-weg de lezing overslaan van al de vorige bladzijden, maar wat nu volgt moet ge lezen... Daarbij, 't heele Itinerarium krijgt ge niet...

- ‘*Antifone*: Op den weg van vrede en welvaart, geleyde ons den almagtigen ende bermhertigen Heere, en den Engel Rafael zij onzen Leydsman, opdat wij met vrede, gezondheid, en in vreugden tot onze wooninge mogen wederkeeren.

Gebenedijd zij den Heere God van Israël...’

En dan volgde de lofzang van Zacharias:

‘Om te verlichten de gene die in duysternissen en in de schaduwe des doods zitten; om te beschikken onze voeten in den weg des vredes.’

En de vrome tweespraak:

‘V. Maekt zalig uwe dienaars.

R. Mijnen God, die in u hopen.

V. Weest ons eenen toren der sterkheyd.

R. Tegen alle onze vijanden.

V. Toont ons, o Heer, uwe wegen.

R. En leert ons uwe voetpaden.

V. Wat ongelijk is, moet geslecht worden.

R. En de hoogten der wegen geëffend.

V. God heeft zijne Engelen bevolen.

R. Opdat zij u behoeden in alle uwe wegen.

V. Heer, verhoort mijn gebed.

R. En laet mijnen roep tot u komen.

Gebed: o God, die uwen dienaar Abraham uyt de Chal-

deeuwsche stad Ur hebt uytgeleyd, en hem alle wegen zynder pelgrimage ongehinderd hebt bewaert, wij bidden, wilt u geweirdigen insgelijks ons uwe dienaers te bewaeren. Weest onze hulpe, o Heer, als wij onze reize veirdig maeken. Op den weg zyt onzen troost; in de hitte onze schaduwe; in regen en in koude, ons deksel; in vermoeydheyd, onze ruste; in tegenspoed, onzen bijstand; op de moeyelyke wegen, onzen staf; in schipbraeke ons vertrouwen en have, opdat wij alzoo door uwe hulpe gelykelyk komen tot ons voornemen, en eyndelyk na alle perykelen, met volle gezondheid naer huys mogen wederkeeren.

Verhoort doch, o Heer, onze oodmoedige gebeden, schikt en bevoordert den weg uwer dienaren in voorspoed, tot uwer eere en onze zaligheyd, waardoor wij in allen tegenspoed op deze wegen, en voords ons geheel leven, door uwe hulpe altyd bewaert worden.

Verleent ons, bidden wij u, Almagtigen God, dat uw bemind volk door den weg der zaligheid gae, en navolgende de vermaeninge van den H. Joannes uwen voorlooper, zeker tot den zelve geraeken, denwelken hij voorzeyt heeft, Onzen Heer Jesus Christus uwen Zoon.

V. Laet ons voort reyzen in vrede.

R. In den naem des Heere. Amen.'

'k Zou geruster zitten in een auto, 100 per uur! als de chauffeurs de vrome liturgie van onze voorouders naleefden!

En dan zaten ze daar in 't sjeesje, lekker en snoesjes, de passagiers, met de voeten in 't warme stroo, als prinsen. En ze praatten als broers en zusters, gezellig en gemoedelijk... En 't paardeke deed zijn best om in den gang te blijven; en Michiel tjekte tjek-tjek, en de wiertjes ratelden - en onze-Lieve-Heer hield zijn beschermende hand over heel 't gerij.

En niemand riep ooit; 'Waar gaan we naartoe?'

Ze wisten immers genoeg waar ze naartoe gingen - en dat ze er geraken zouden.

De Bellekestamper

Een bellekestamper uiteendoen, zooals hij daar georganiseerd staat, dat gaat niet op. Daar kan maar één ding lastiger zijn: hem daarna opnieuw ineenzetten. Desperaaf werk, inderdaad.

Want een bellekestamper, ten minste, zooals wij hem vroeger te zien kregen, is persies een muziekwinkel op wandel langs de straten. Verbeeld u dit: in de handen houdt hij een trekharmonica. Op zijn hoofd staat een koperen pyramiedhoedje, zoo een soort Chineesch kasteeltorentje met, op elk verdiep, een miniatuur-balustrade vol bellekes. Op zijn rug hangt een baltrommel en aan zijn rechterelleboog is de balhamer vastgegespt. En nu, van zijn linkerhiel uit, langs de trommel omhoog, loopt een lederen riempje naar de simbalen, zoodat de man enkel eens met dien linkerhiel een

schokje te snokken heeft om de hangende simbaal op de liggende simbaal neer te tsjingelen. Laat hij weer het snokje gaan, dan brengt een vlijtig veertje de bovensimbaal terug omhoog. En terwijl hij speelt, kan hij er nog bij zingen, of fluiten.

En ziet ge 't nu?... Met die zevenvuldige techniek behangen en getuigd, blaast de bellekestamper muziek uit heel zijn persoon. Hij schudt muziek uit zijn hoofd, tokt muziek uit zijn vingers, duwt muziek uit zijn ellebogen, fluit muziek uit zijn lippen, stampst muziek uit de straatkasseien, kijkt muziek uit zijn oogen, spuit muziek uit zijn totale ziel. Hij speelt geen instrument meer; hij is een instrument; de heele man is verschapen tot muziek; en hij staat daar, midden de straat, in een apotheose van spoelende harmonie!

Dat is zóó rijk! En ieder vindt er 't zijn in, naar eigen lust en gading en goesting, als hij maar luisteren wil. Lijk in een bazar, waar alles, - zegge: alles! - van leverworst af, langs dasspeldekes om, tot opgevulde olifanten toe, te keus en te koop ligt, zoo krijgt ge 't hier insgelijks in 't spel van den bellekestamper. Wilt ge Wagner: zet dan uw ooren en uw ziel maar open voor de rijkbruisende trekharmonica; zoo ge uit zijt op martialen rhythmus: vraag de baltrommel; zijt ge verliefd op Spaansche tamboerijntjes: ge moogt ze hooren in 't getsjingel van de bellekes. En ik heb een artist gekend, van 't Conservatorium, die alleen luisterde naar 't fluiten. Hij kon zijn ooren niet gelooven. En dat verwondert me niet!

Want onze bellekestamper float als een merel in de Mei, en fluiten is zóó bekorend! Zoo maar schuifelen, ja, met de lippen; zoo maar fluiten b.v. als een straatlooper, of een schilder, op zijn ladder, tegen den witten gevel, in de zon; of een vogel, in 't bosch, op zijn eentje en voor zijn eigen. En fluiten is 't oudste instrument van al; en 'k verbeeld me gaarne Adam, vóór den val, 's namiddags kuierend langs de bloempaadjes van 't Paradijs, fluisterfluitend 't melodietje na, dat Eva zong.

En fluiten klinkt zoo optimistisch; 't is zóó moedgevend, 's avonds, op de donkere straat, alleen. En fluiten alweer, - daar is niets mekaniëks a an! Niets! 't Is een van die natuurinstrumenten, die, puur zooals ze zijn in hun simpele wezenheid, recht uit de handen van den Schepper zijn gekomen; en al de rest is door de menschen saamgeknutseld en gefruitseld; - zoodat dit armzalige, onnoozele fluitje, op de lippen van den armsten straatschooier, in één adem te noemen valt met het ruischen van den wind door de boomen, 't kraken van den donder in de wolken, 't bruisen van de Zee onder de sterren...

Maar ik vergeet mijn bellekestamper.

Tweemaal 's jaars kwam hij op de parochie: met Sinxen, met de groote kermis. Zijn naam weet ik niet. Ik zal hem maar Van der Stichelen noemen. Hij stond stil, in 't midden van de markt, en zweeg, en wachtte tot er een kroontje volk wilde bijkomen en luisteren. En dan begon hij. En van af den eersten slag was hun diepste natuur geroerd; zoo stil, van verbazing... Zelfs de Bacchanten uit poortjes en achterbuurtjes vielen tam en teergetooverd bij het spel van Orfeus Van der Stichelen.

De melodie nam haar oorsprong, ongezien als een beekje, in 't spel van de harmonica; na enkele maten vloeide ze breeder uit; en bij den eersten trommelslag, stroomde ze vol-uit. Doorgaans speelde Van der Stichelen op eigen inspiratie af, juist zooals het hem zijn ziel ingaf; en als ge dan maar luisteren wilde en kijken, - want kijken was de helft van de schoonte, - dan hadt ge voor de rest van den dag geen eten meer van doen. Zóó vol overvloede!

Soms schril, soms schreiend, soms statig; nu fantastisch, dan methodisch; en weer een zwaar uitliggend basvlak, waarop het fijnere getoets der harmonica krullen en klankspiralén ornementeerde. En dan plots, een volle laag gedoedel en gebommel en... boem!... En vóór uw luisterende

verbeelding lag een buitengoed vol zomerbloei, trok een landjuweel voorbij van feestvierend volk, joelde een woeste massaoptocht van werkstakers. Een trekje met den linkerhiel: de simbalen rinkelden; en die rinkeling was me persies of een straatschavuit met een kassei een vitrien inwierp. En zot nu!... Circusmuziek. En de baltrommel sloeg er de paardestampen tusschen; 't fluitje kraaide van kinderplezier; en de harmonica danste een fiorituurtje voor clown-spel. Of triomfeerend: legioenen die langs de baan marscheerden met wapperende leeuwbanieren en fanfare.

En zat dit allemaal in 't spel van Van der Stichelen? - Ja, Lezer!... maar ge moest het er uithalen.

Soms zong hij bij zijn spel - en dat schoot den koningsvogel.

Eerst sloeg hij, plechtig, een praeludium aan, en vloeide liefelijk over in 't droevere. Doorheen enkele maten moduleerde hij 't vooisje, speelde dan regelmatig door, terwijl zijn galmende stem de roerende woorden droeg op een tremolo:

Het weesje

- 'Aan d'oever va-an een sne-elle vliet,
 een treurig mei-esje zaat!
 zij-ij wee-ende en schrei-edede va-an verdriet
 o-op 't gras, van tra-anen naat!'

Heel klaar kwam 't geval uit; hij lei al zijn basmacht op 'vliet', en diep stak hij zijn kin op de borst; de twee leste verzen schommelden als een schuitje op water. En zoo schilderachtig zong hij 't Weesje af, en liet de ballade gebeuren vóór onze oogen.

- 'Een rijk man wa-andlend la-angs de vliet,
 bespeurt haar bi-ittre smaart...
 Hij sprak tot haa-ar: Wel lie-ieve meid,
 spreek op en wee-ees niet schuw!'

Zij vertelt de tragedie: moeder dood, vader verdronken!

- 'Mijn broeder spro-ong hem aa-achterna;
eilaas! hij oo-ook verdronk!' (bis)

En we werden weeral blij, toen de melankoliciteit getroost viel in 't blije einde, 't hartverheugende slot:

- 'Zij heeft nu spij-ijs en le-ekkren drank;
al wat haar ha-art naar smaacht;
die-ie rijke man verdie-ent wel dank,
dat hij zoo-j-e-del daacht.'

En daar werd braaf bravo gekletst; en Siska Meluw weende van ontroering.

- 'Menschen, zei Van der Stichelen eens, ik zal u nu mijn lijfstuk eens zingen: 'De Beiaardier'... 't Is schoon, heel schoon!'

't Was de eerste maal dat de man zijn eigen repertorium aanpreef - en wij geloofden op voorhand dat het heel schoon moest zijn.

Weerom enkele maten voorspel; daarna hief hij zijn lied aan, met begeleiding van al de instrumenten, die aan zijn lijf hingen:

- 'k Woon boven in den toren;
daar zit ik gansch alleen;
het zonneke staat te gloren;
de wereld is me zoo kleen! Zoo kleen!...
En mijn harteke klopt van stil plezier;
leve de bei- de beiaardier!
En bomme-tralong-tralang-traling,
als ik te zaam met mijn klokkekes zing: (bis)
bong-bang-bing!' (bis)

Dat eerste vers liet hij galmen, hoog en fier, met volle stem, zooals iemand dat zingen zou, die waarlijk, als een prins, boven in een toren woont. En de drie volgende versjes

fluisterde hij stillekes; en ge voelde er compassie mee te hooren hoe klein de wereld was... En zijn harteke danste van puur plezier op het vinnige spel van de harmonica; en dat long-lang-ling liet hij geestig en kort-afgebeten klinken met simbaal-tsjimsel, dat, plots, luid en geweldig bombotste op het bong-bang-bing van 't einde.

Hij speelde de ziel uit de woorden!

- ‘Het regent uit de klokken
 een regen van aria's;
 de klepeltjes tikken en tokken;
 Klokke-Roeland speelt den bas! den bas!
 En mijn harteke klopt van stil plezier;
 leve de bei- de beiaardier!
 En bomme tralong-tralang-traling,
 als ik te zaam met mijn klokkekes zing: (bis)
 bong-bang-bing!’ (bis)

't Regende aria's uit den ganschen man: de bellekes op zijn koperen hoed tikten en tokten als de kleine klokken op den beiaard; zijn mannelijke stem lei er den zwaren bas doorheen zooals Klokke-Roeland; en net zoo als zijn hart en 't bong-bang-bing, klonk de harmonica en 't getsjimmel van de simbalen.

- ‘Ach! mochten de menschen wezen
 zooals een beiaardspel!
 met God alleen geprezen
 en de liefde alleen van tel!
 En mijn harteke...’

En al de menschen neurieden 't refrein al mee!

- ‘En mijn harteke klopt van stil plezier!
 leve de bei- de beiaardier!
 En bomme tralong-tralang-traling,
 als ik te zaam met mijn klokkekes zing: (bis)
 bong-bang-bing!’ (bis)

- 'Bis!' riep Geert van Lissum.

- 'Bis!' riepen de omstanders na...

En beleefd, en gevleid, boog Van der Stichelen, hernam de stroof:

- 'Ach! mochten de menschen wezen...

En mee nu zongen de omstanders, luid en lustig; niet zooals ge soms schatten gingt, in wanorde, zonder maat, en brullend als dronkemans; maar juist, en precies, en met nuanskes, alles netjes zóó, als het spel van den artist zelf; en de mannen lieten hun zware stemmen gonzen en bonzen als zware klokken: bong-bang-bing! En de vrouwen en de moeders, die bij dit heerlijke concerto soep en zorg vergaten, zongen er kwetterend tusschen-door, zooals half-klokken dit doen op den beiaard; en boven-uit gilden en trilden de kleinste klokjes van al, nl. de kinderstemmetjes, zoodat de heele straat klonk en bruiste van: bong-bang-bing!...

- 'En mijn harteke klopt van stil plezier!

leve de bei- de beiaardier!

En bomme tralong-tralang-traling,

als ik te zaam met mijn klokkekes zing: (bis)

bong-bang-bing!' (bis)

En toen 't liedjen uit was... zie nu! - want schoone dingen willen treffen - toen tsjingelde plots op den kerktoren de beiaard los, de echte beiaard! en zong bijna al even schoon als beiaardier Van der Stichelen! 't Was of de toren, die zoo groote, die zoo oude bellekestamper, in zijn eigen klokkenspel, den speler toejuichte en jubelde, zooals een vader fier en geestdriftig zijn eigen kind zou toejuichen met al zijn klappende handen en jubelend hart!

De lach van Haroen-al-Rasjid

Te Bagdad, in de ronde spiegelzaal van zijn Alkazar, op zijn divan, zat Kalief Haroen-al-Rasjid. Hij zat daar zwijgend en somber, met de kin op de borst, voorhoofd gefronst, hangende lip, en met zijn oogen roerloos vastgevezen op het kassoletje, dat vlak vóór hem op dit ivoiren gueridontje, uit zijn goudflanken een walmpje opliet van brandende muscus. Achter den divan stond Grootvizier Hamazin, zoo lang als stijf; en Bei Taïma, met Hamazin de innigste vertrouweling van Haroen. En Taïma en Hamazin: even zwijgend en somber als de Meester. En op eerbiedigen afstand, hield zich een trits mannen, met gebogen hoofd, en waagden soms een schuinsch spioenoogje op Haroen. En dit waren de drie wichelaars van 't Hof. Somber zij ook - met den schroom erbij, die uit den hooge komt.

't Zachte licht, dat uit den glazen koepel viel, speelde op de spiegelvlakken tusschen de pilasters; speelde langs de witmarmeren zuilen; speelde onder de bogen door, die als groote hoefijzers op de bloemkapiteelen stonden gespannen. En van 't een spiegelvlak in 't ander kaatste, en weerkaatste, en kaatste weg, en kaatste weer al wat weerkaatsen kon, zoodat er, ongeteld en ontelbaar, een gansche volk getikt en getooverd stond van sombere Kaliefen, stijve Grootviziers, strenge Bei's, bange wichelaars, ivoiren gueridontjes, walmende kassoletjes... Maar zachtheid van licht noch rijkgrillige speling en weerkaatsing weerden de somberheid die in de lucht hing. En zoo zwaar als de somberheid hing in de lucht, zoo doodend-zwaar ook lag de angst op de harten... Wat mocht er gaande zijn?...

Was Kalief Haroen-al-Rasjid niet meer Kalief Haroen-al-Rasjid? met al zijn macht? met al zijn roem? met al zijn glorie? O! wat ware Haroen gelukkig geweest, gelukkig als geluk, had hij maar zijn macht, zijn roem, zijn glorie verloren!... Maar veel meer was verloren! De heerlijke hemelsche gave namelijk, die den armsten mensch zoo rijk, den zwaksten mensch zoo sterk, den zieksten mensch zoo gezond, den ellendigsten derwisj uit de woestijn zoo gelukkig maakt als den zoon van den Profeet zelf: de gave van den *lach!*... Haroen kon niet meer lachen, en sedert twaalf manemaanden had geen minste glimlachje nog geschenen op zijn gelaat. En hier dus zat nu Kalief Haroen-al-Rasjid, met al zijn macht en majesteit, met al zijn roem en rijkdom, met al zijn glans en glorie, stuur en streng, en hangende lip, te star-oogen op dit onnoozel walmpje... Hij, kon, niet, meer, lachen!

En wie toch, vroegertijds, van uit Cordova, over Carthago heen en de zee, tot de oevers van den verren Indus, wie kon, zooals Kalief Haroen, een lach laten galmen, dat het klaterde:

‘lijk de baren van de zee,

lijk de stortvloed in de bergen,
lijk een leger dravende paarden'?

Want aldus had Djoelfikar, de dichter, eens den lach van Haroen bezongen; en Djoelfikar, de dichter, overdreef nooit.

En zoo droevig was het nu en zoo bedroevend, den somberen Kalief zijn moeden gang te zien sleepen langs de bloempaden in het park, of van uit een open kioske zijn doove blikken te laten mijmeren over den tuin heen, die toch zóó zijn oostersche-lentebest deed om te bloeien vol rozen, en leliën, en narcissen, en jasmijnen, en zoo heerlijk uit te liggen met zijn groene perken, waar statige pauwen stapten, en goudhanen paradeerden en slanke gazellen dansten op hun gebroken pootjes.

Maar Haroen bezag het al met sombere oogen en hangende lip.

En Kwawab, - Kwawab de kok, die met zijn zuiver gewicht van 20 steen, - den steen gerekend aan 7 kristen - kilo, - de blakendste reklaam was van zijn kunst en keuken, pierde en peinsde zijn genialiteit zot, om toch maar het dischje te vinden, dat zijn Meester met het leven verzoenen zou. Maar Haroen zat bij de vischtongetjes in de boter gebakken, de paradijsvogeltjes, boven een geurvuurtje geroosterd, en een zoo fijn menu van ditjes en datjes, waarvan niet alleen 't geheim, maar zelfs de rtaam is verloren gegaan; en 't lustte hem niet zoomin als het hem lustte door dit gouden pijpje den heerlijken Moestafa-honingwijn te zuigen, alhoewel de lieflijkheid van 't Koranverbod den smaak ervan verhoogen en verfijnen moest.

Even somber als hij de eetzaal was binnengesleft, even somber sief te hij de eetzaal uit... En hoe 't gekomen was? hoe 't gebeurd dat Haroen niet meer lachen kon?... Wel, hoe gebeurt zoo iets?... Een mensch kan plots ziek vallen, plots zinneloos worden, plots sterven. Zoodus ligt het toch maar logisch in de lijn dat een mensch ook plots de gave verliezen kan van te lachen.

't Was heel plots gebeurd. Plotser kon het niet.

Want juist had Haroen, na zijn morgenontbijt, door 't gouden pijpje zijn beker Moestafa gezogen, of hij beval:

- 'Laat het eerste legioen marscheeren!'

Wat beteekende: Zingt me de eerste strofe van het Lied van den Lach. En de koorzangers stapten binnen, stonden op gelid, en, terwijl de Kalief schoklachte op de maat van de haha's, marscheerde 't eerste legioen:

- 'La Allah illa la!

Als Haroen lacht, haha!

dat 's een paard dat galoppert op trippelen slag!...

Dat 's...'

En plots: 'Zwijgt!'

't Koor zweeg, stil als de dood. En 't gelaat van den Kalief stond stuur en strak, zijn oogen staarden stuur, zijn lijf hing neer... En sedert lachte hij niet meer; en zoo was 't gebeurd; en zoo was 't gebeurd twaalf manemaanden geleden.

En Ya-foer, de ouwe geneesheer, die alles wist, 't geheim van de kruiden als van 't menschelijke lichaam en van de starren, onderzocht den Kalief, meende dat een lachspier verlamd zat, wilde masseeren. En Haroen zei:

- 'Als ge me pijn doet, hangt ge.' -

En Ya-foer masseerde - en hing.

En Grootvizier Hamazin loofde een prijs uit, - een fortuin, een kroon, een vilayet zoo groot als een koninkrijk, voor wie den Heer en Soeverein opnieuw aan 't lachen kreeg, een straaltje blijdschap lei in zijn hart en op zijn lippen. En een veekoopman uit de buurt van Sjahrazur zou den Heer aan 't lachen krijgen, een straaltje blijdschap leggen in het hart en op de lippen van den Soeverein. En Haroen zei tot den veekoopman:

- 'Zie wat ge zegt! - of ge hangt.'

En de veekoopman zei, en, helaas! zag niet wat hij zei:

- 'In den wijn zit de vreugd. Dus, gaap en giet!'

En ik zeg: hij had niet gezien wat hij zei...

En een foireman van Marogha kwam met een geleerd aapje. En Haroen zei:

- 'Doe geen zotte kuren met uw aapje, of ge hangt.'

En de foireman deed kuren, met zijn aapje. En Haroen weende, omdat een mensch zoo zotte kuren kan doen met een aapje. En het aapje hing. En naast het aapje hing de foireman.

En diep in zijn divan, zat Haroen-al-Rasjid, zwijgend en somber, met de kin op de borst, gefronste voorhoofd, hangende lip, en met zijn oogen roerloos vastgevezen op het kassoletje, dat, vlak vóór hem op dit ivoiren gueridontje, uit zijn goudflanken een walmpje oplet van brandende muscus...

En toen kwam een bedelmonnik, een derwisj, een arme, doodarme derwisj uit de woestijnstreek van Samarkand...

Haroen zat op zijn divan, en achter den divan stond Grootvizier Hamazin, lang en stijf, en Bei Taïma. Wat verder-op, de trits wichelaars. En de derwisj werd binnengeleid, stond vóór den Kalief.

- 'Masseeren?' - vroeg de Kalief.

- 'Neen.'

- 'Gaat u me doen lachen?'

- 'Ja.'

- 'Gapen en gieten?'

- 'Neen.'

- 'Zeker van uw spel?'

- 'Ja.'

- 'Geen aapke bij?'

- 'Neen.'

- 'En... hangen als 't niet lukt?'

- 'Ja.'

- 'Vooruit!'

De derwisj gleeed de hand in zijn gordel, haalde tusschen de twee vingeren een pereltje te voorschijn, hield het vóór Haroen's oogen, sprak:

- 'Zoon des profeets, gaap!'

Haroen gaapte niet; hij bekeek het pereltje, en een wonder pereltje was het wel... Want vooreerst, dat pereltje had geen vorm of fatsoen. 't Was noch rond, noch vierkant, noch kubiek, noch hol noch bol, noch kegel noch balk. Maar te zeggen hoè het was, dat gaat niet. Daar kan alleen gezegd, hoe het niet was. En een kleur had het ook niet. 't Was niet groen, noch roos, noch rozig, noch blauw, noch geel... En noem nu al de kleuren, nuancen en schakeeringen, mogelijk en onmogelijk, gekend en ongekend. Daar kan maar enkel gezegd, dat het pereltje niet zóó was. En toen Haroen, verbaasd, er den neus overheen kapte, rook hij niets. Want geur had het pereltje ook niet...

- 'Een raar ding!' - zei Haroen.

- 'Jawel, Heer' - zei de derwisj. 'Heel raar! Gaap!'

Het kalme uitzicht van den derwisj, alsmede zijn kalme woord boezemde den Kalief vertrouwen in. Hij gaapte. En eerbiedig lei de derwisj het tooverpereltje in den soevereinen mond. Haroen sloot nu de lippen, sloot zijn oogen, snapte 't ding met een keelslag binnen... en wachtte op 't effekt.

Grootvizier Hamazin wachtte op 't effekt...

Bei Taïma wachtte op 't effekt...

De wichelaars wachtten op 't effekt...

't Effekt kwam niet...

- 't Effekt komt niet' - zei de Kalief.

- 'Zoon des profeets' zei de derwisj, 't effekt zal komen!'

- 'Grijp dien kerel vast!' - brulde de Kalief, en sluit hem op! Hij staat in voor 't effekt!'

En even kalm bleef de derwisj, toen Hamazin hem met zijn kloeke vuist wegleidde...

En nog somberder dan te voren, zat Haroen-al-Rasjid te staren op 't kassoletje...

En 's anderdaags stond de Kalief in de verandah, en achter hem stond Bei Taïma, en Grootvizier Hamazin; en Hamazin hield omhoog op zijn twee handen het Vaan van den profeet. En ze keken zwijgend uit over 't park, en opeens, ze zagen schoon spel. Want kok Kwawab wilde een speenvarken vatten, dat hem ontsnapt was... En driemaal reeds had hij het staartje vastgehad, en een vierde maal snapte hij er naar, en er neven!... Zot en alledaagsch genoeg, jawel. Toch is er altijd een komieke kant aan, als een kok zooals Kwawab, - zuiver gewicht 20 steen, den steen gerekend aan 7 kristenkilo, - achter een speenvarken zit, dat geen twee kilo weegt... Maar de drie mannen keken, stil, stuur; - toen opeens Hamazin... meende te zien... op Haroen's wezen... iets... dat misschien op een schijn... een flauwen schijn... van een glimlach leek!... Toch, hij moest zich bedrogen hebben, want alweer stond het soevereine wezen zoo stuur en somber als ooit.

En alle drie gingen ze nu naar de spiegelzaal. Hamazin voorop, lang en stijf, en fier-militair, voerend het Vaan van den Profeet omhoog op de twee handen als een victorievlag. En achter Hamazin slette de Kalief. Volgde Tamaï... En opeens zag Haroen... iets. Iets, dat kan gebeuren in de beste families. Haroen zag, door een onnoozel scheurtje in Hamazin's officierenbroek, een nog onnoozeler slipje van een hemd steken. Klein slipje maar, - de moeite niet waard om er van te spreken, als het geen geschiedenis was historiaal, zóó klein, - en zóó belachelijk toch, omdat het uit een scheurtje kijken kwam van de broek van den Grootvizier van den Kalief aller Kaliefen! Vooral, dat die Grootvizier stapte, stuur en statig, met het Vaantje van den Profeet hoog omhoog op de twee handen. En Tamaï ook zag het slipje. En... plots! hoorde hij daar niet, uit den mond van den Kalief: *khi?*... zoo een kort en zwak gegicheltje... als van

een lachje... een lachje, dat maar eventjes *khi* deed?... Maar zoo min als Hamazin daar straks zijn oogen, geloofde ditmaal Tamaï zijn ooren, want de Kalief keek alweer zoo somber.

Ze traden de spiegelzaal binnen. En Haroen zat neer in zijn divan. En rap, en stillekes fluisterde Tamaï den Vizier in 't oor:

- 'Uw broek is gescheurd.'
- 'M'n broek?'
- 'Ja' - knikte Tamaï, met een gelaat alsof hij gehangen moest.

De Kalief gebaarde niets te zien, en beval doodkalm:

- 'Hamazin, stap driemaal de zaal rond met het Vaantje des Profeets!'

En Hamazin stapte; en hem te zien stappen, - zoo plechtig en statig met het Vaantje des Profeets, dat gaf ontzag; maar dat ander vaantje was koddig. En koddiger nog vielen de pogingen van den vizier op, om 't eene Vaantje, - dat van den Profeet, - zoo hoog en plechtig mogelijk te dragen en 't ander vaantje, - dat niet van den Profeet, - te verbergen.

En toen... daar was het effekt!... Want Haroen-al-Rasjid klaterde nu los in een gelach, - een gelach, of al de lachlegioenen in één lach losschaterden! En Tamaï liep de zaal buiten, en schreeuwde:

- 'Het koor!... Het koor!... De legioenen!'

En Haroen lachte aldoor, met zijn hand teeken doende tot Hamazin dat hij zou doorstappen, niet ophouden.

En Grootvizier Hamazin stapte door, flink en plechtig, met de vaantjes.

En binnengestormd kwamen de koorzangers: Pacha Lustukru, Koormaarschalk, voorop, en achter hem de viziers, bei's, emirs, imans, pacha's, kaïds, nababs, effendi's, sherifs, heilige muezzims, half-wilde vayvoden, drie-kwartwilde oulemah's, heel-wilde bachi-bouzoucks; - en ze stonden verbaasd om den Kalief, die zoo lachte en scha-

terde; en ze zagen de vaantjes, en ze schaterden mee; en Pacha Lustukru sloeg den attak, en ze zongen luid en blij het eerste legioen, terwijl Hamazin maar stapte en stapte met de vaantjes, bleek en bang en beschaamd, en Haroen-al-Rasjid de muziek rhytmeerde met de hahaha's en de lalala's van zijn schaterlach:

- 'La Allah illa la!
 Als Haroen licht, haha!
 dat 's een paard dat galoppert op trippelen slag!
 dat 's een tijger die briescht;
 dat 's een kemel die niest;
 haha!
 Zoo klakt en lawakkert zijn wakkere lach!
 Is het nie' da'? - Jaja!
 Als Har-la Roen-la Haroen licht,
 dat schatert en schalt tot in 't derde geslacht,
 als Haroen licht!
 Leve zijn lach! zijn wakkere lach!
 La Allah illa la, haha!
 La Allah illa la!'

Tweede legioen!... Marsch!...

En het tweede legioen marscheerde:

- 'La Allah illa la!
 Als Haroen licht, haha!
 dat 's de zonne die danst op de kim van den dag!
 dat 's een lillende licht;
 dat 's een trillende schicht!
 haha!
 Zoo schijnt en zoo schittert zijn stralende lach!
 Is het nie' da'? - Jaja!
 Als Har-la Roen-la Haroen licht,
 dat schiet als een star in 't lazuur van den nacht,
 als Haroen licht!

Leve zijn lach, zijn stralende lach!
 La Allah illa la, haha!
 La Allah illa la!’

Derde legioen!... Fortissimo!... Marsch!... En het derde legioen marscheerde - fortissimo!

- ‘La Allah illa la!
 Als Haroen lacht, haha!
 dat 's de mane gesikkeld in Mohamed's vlag!
 dat 's de strijdjatan;
 dat 's de klare Koran;
 haha!
 Zoo geweldig en luid is zijn heilige lach!
 Is het nie' da'? - Jaja!
 Als Har-la Roen-la Haroen lacht,
 dat 's 't zalige Mekka vol glorie en pracht!
 Als Haroen lacht!
 Leve zijn lach, zijn heilige lach!
 La Allah illa la, haha!
 La Allah illa la!’

En Haroen nu rustte wat. Zijn kinnebakkens deden hem pijn van het lachen. Het koor zweeg, Grootvizier Hamazin stond, lang en stijf.

- ‘Voer den derwisj bij!’ - beval Haroen.

De derwisj kwam te voorschijn tusschen twee bachibazoucks, en stond, kalm, vóór den Kalief.

- ‘Maakt zijn boeien los.’
 De boeien vielen los.
 - ‘t Effekt is gekomen’ - zei Haroen.
 - ‘La Allah illa la’ - zei de derwisj.
 - ‘Wat was dat pereltje voor een pilleke?’

- ‘Zoon des Profeets, dat was het pereltje van 't gezond verstand.’

- ‘En dat doet lachen?’

- ‘Ja, Zoon des Profeets, als er reden is tot lachen. Is het niet redelijk, dat een mensch lacht, als er reden is tot lachen?... Ja; en 't is gezond verstand te lachen volgens de maat van de reden tot lachen. Evenzoo als het onredelijk is te lachen als er geen reden is tot lachen, even zoo redelijk is het te glimlachen, als ge Kwawab ziet loopen achter een speenvarken; en even zoo redelijk is het te schaterlachen als Grootvizier Hamazin processie houdt met twee vaantjes, - een van den Profeet en een van hem zelf.’

- ‘Dat 's waar’ - zei Haroen... En al de aanwezigen, buiten Hamazin, knikten: Dat 's waar!

- ‘En dat pereltje, zei Haroen, waar hebt ge dit gevonden?...’

- ‘Zoon des profeets, ik erfde 't van mijn vader.’

- ‘En dat pereltje’ zei Haroen weer, die alles begeerde te weten, ‘dat pereltje had geen kleur.’

- ‘Zoon des profeets, gezond verstand heeft geen kleur, noch geur, noch vorm noch smaak... En wat het gezond verstand is, dat weet Allah! Wij, stervelingen, weten dat niet... Wij weten zelfs niet of we 't bezitten... Al weten wij het soms van een medemensch. En als wij een medemensch ontmoeten, die gezond verstand bezit, dan, o Zoon des Profeets! dan moeten wij Allah bedanken, voor de groote gave en genade, die Allah schonk aan een medemensch!’

- ‘Gij hebt gelijk,’ - zei Haroen; en hij moraliseerde:

- ‘Ik heb menschen ontmoet met groot verstand en anderen met slim verstand, en anderen met diep verstand, en anderen met subliem verstand, en anderen met subtiel verstand, en anderen met geestig verstand, en anderen met geniaal verstand, maar, schenke Allah mij steeds gezond verstand!... En nu, laat het leste legioen marscheeren!’

En 't leste legioen marscheerde, blij en luid:

- 'La Allah illa la!
Als Haroen lacht, haha!
dat geeft hem gezondheid, gewicht en ontzag!
En 't is pure profijt
voor zijn hèèl majesteit!
haha!
Zoo gezond en zoo vol is zijn vroolijke lach!
Is het nie' da'? - Jaja!
Als Har-la Roen-la Haroen lacht,
dat schudt hem en schommelt uit alle zijn macht,
Als Haroen lacht!
Leve zijn heilige, almachtige lach!
La Allah illa la, haha!
La Allah illa la!'

De erfenis van ridder Bon Baarie

A° 1415

I. De erfenis

In 't Westen ligt de zware November-nacht nog over de beukenwouden van Tervueren gestapeld, maar in 't Oosten sliert reeds een grauwe streep open, waar de dageraad doorheen vloeit. En wakker ook schieten de hanen, en kraaien het sein over van post tot post, als soldaten op schildwacht.

Langs de aardbaan, die loopt van Brussel uit, over Tervueren naar Leuven toe, zit onder de breede boomen een huisje weggekropen, en de fletse schemering in 't lage venster laat vermoeden dat de bewoners reeds - of nóg op zijn... Hier woont Bonifacius Baarie, - in den zotten wandel: Vaartje Bon; en, met wat schuimadel erop gekletst: Ridder Bon Baarie.

Trek het latje maar op, steek het deurtje maar open - en ge staat met één stap in al de gemoedelijkheid en al de

rumoerigheid van den huize. Want Vaartje Bon heeft zijn gewoon bezoek; en dezen nacht was het weer een onderonsje van ‘de Gezellen van den blijden Gelage’.

De Gezellen zitten bij de groote tafel te dobbelen. En we kijken eens rond.

Arm is het hierbinnen met de macht; en bij de enkele roetkaarsjes die links en rechts op ledige flesschen te branden staan en hun schamele best doen, maakt ge met één blik den inventaris op. In 't midden de dobbeltafel; in den boezem van de schouw, boven 't smeulende beukenvuur, een braadspit en twee pannen; tegen den wand, een houten stel, waarop een pyramiedje van drie vaatjes; en vlak boven 't pyramiedje hangt een schild.

En die desolate boel steekt fel af tegen de weelderige kleederen van de dobbelaars; want die klèederen zijn àl vloer en zijde; en groote pluimen steken op hun hoeden; en de korte degentjes met schitterend gevest verraden den ridderstand. Trouwens, tusschen 't geratel in van de teerlingen, klinkt en rolt het geld met meer lyriek dan bij proletariërs.

Hier zitten inderdaad, in de gulle hospitaliteit van Vaartje Bon, vooreerst Prins Jan, kroonprins van Brabant, in drank en dobbelspel den heerlijken dag af wachtend waarop hij, als Jan IV, zijn vader Antonis van Boergondië in 't hertogdom opvolgen zal; - Graaf Aldegonde, Graaf Grimbergen, Graaf Serclaes, de Geldersche Baron Arkel, deze voor de eerste maal ten huize van Vaartje, - zijnde alle vier, met Vaartje zelf, getrouwe planeten van Prins Jan.

Nog erbij te citeeren: twee inboorlingen van Molenbeek, Spontijn en Wittem. En geen kronijke vermeldt op wat manier, langs wat avontuurlijke wegen, deze twee, net zooals Vaartje zelf, in 't edele gezelschap ooit verliepen. Misschien waren het de edellie zelf, die verlopen waren, - af gezakt van de hooge aristocratische ladder de democratie in, gelijkvloers.

En hier zaten ze dus weer, de Gezellen van den blijden

Gelage, den nacht nog eens braaf doordoende, en dobbelende en drinkende. De teerlingen ratelden, de muntstukken rinkelden; en van tijd tot tijd schaterde een lach over 't ongeluk van een speler los, met een maledictie van den speler zelf.

Bon smeed 'ne worp, telde - en heel 't gezelschap schoot op van 't lachen, dat het huizeke daverde. Bon stond op, en zóó weemoedig:

- 'k Heb niets meer. De Prins wint alles. 't Water loopt naar de zee... Jan, leen me wat kronen.'

- 'Dank u wel, Vaartje' - riep Jan.

- 'Aldegonde, leen me wat plekken.'

- 'Dag Vaartje!' spotte Aldegonde.

- 'Wittem!... Trouwe Wittem!' - vleide Bon.

- 'Fuu-w!' - floot Wittem cyniek.

- 'Nu wil hij scheper worden' - fluisterde Grimbergen tot Arkel.

- 'k Zou willen scheper zijn,' mijmerde Bon halffluid, 'in de hei, alleen, met een kudde schapen, en een schalmei.' - En plots, kommandeerend uit den hooge, tot Serclaes, die met een ledig glas naar de vaatjes was gegaan: 'Serclaes, blijf uit mijn kelder!'

- 'Daar is niets meer op, Vaartje!'

- 'En daarom persies blijf er uit!'

Maar de Gezellen zaten weeral bij hun spel en dobbelden, buiten Arkel, die toekeek.

- 'Gelderland,' zei Bon, 'laat die onbesuisde jeugd maar bezig met hun ijdelheden... Kent gij heraldiek?'

- 'Heraldiek?'

- 'Kom!' - Bon leidt hem vlak vóór het schild, boven de vaatjes. 'Begrijpt ge dat, Gelderland?'

Arkel zegt iets van: sinopel, keel, sabel... En Bon sarkastiek: - 'Sirtopel! keel! sabel!' En rhytmiek steunend op elke silbe, als een schoolmeester die les voorzegt: 'Kijk! Ge ziet daar op dat schild: Gouden glaasjes, gouden teerlingen, rapieren gekruist, gouden amfora.'

- ‘Gouden amfora!’ riep een uit den hoop spelers. ‘t Is een kruik!’

- ‘t Is een amfora!’ bliksemde Bon. ‘Een kruik, - zoo spreken de boeren die geen Grieksch kennen.’ - En voortreciteerend: ‘Amfora, zoo zeggen de geleerde klerken, komt van t Grieksch en beteekent: opheffen!... Zij heeft’ - en plots nu vielen de spelers, al-door dobbelend, er tusschen zooals kinders te zaam les opzeggen, terwijl Bon met stem en gebaar de maat sloeg: - ‘Zij heeft - een ronde oor - zij loopt van boven - in nauwen hals toe - zij is doorgaans - van gebakken steen - zelden van glas - of marmer of onyx - Ook is de amfora - voorzien van een snuit - om te gieten - te gieten ja - den edelen wijn - die den geest verkwikt - enn - de melankolijë - verdrijft.’

Toen zwegen ze allen stil, en Bon, knikkend:

- ‘Proficiat, kindekes, gij kent uw les... Gelderland, als ik met dit blazoen op een toernooi verscheen, ze smeten me geld naar t hoofd!’

- ‘Ik zou gaan, Vaartje!’

- ‘o Naïeve Arkel! onnoozel Gelderland! wispelturig waterland! Wat laat ge u verleiden door den schijn van de dingen!... Denkt ge dat Vaartje Bon geld van doen heeft?... dat hij arm is?... Als ik wil, kan ik u doen vergaan, allen, den Prins erbij, van nijd en afgunst en jaloerschheid...’ En stil nu, en innig, maar vol bediedenis, zoodat ook de dobbelaars nieuwsgierig opkijken: ‘Arkel, beschouw me dat nou eens!’ - En Vaartje haalt uit zijn wambuis een vuilvet gerimpeld briefje te voorschijn: ‘Als ge dat briefje te lezen kreeg, ge zoudt me vragen: Maar Vaartje Bon, hoe is het Godsmogelijk! hoe kan het zijn dat één mensch zooveel te verwachten staat!... Maar’ - en t briefje gaat terug op zak - ‘ik moet een beetje geduld hebben; want - dat 's de filosofie van de patientie.’

- ‘Vaartje, lees op! lees dat briefje!’ - roept de Prins.

- ‘Nee, Jan!... nee, beste jongen!...’ weigert Bon,

- 'maar dit zal ik u zeggen: u staat een hertogdom te wachten, nie' waar? Welnu, wij zijn broers in 't geluk, en al de rest is schorremorrie!'

SERCLAES: - 'k Geloof er niets van!... Vaartje, ge stoeft.'

WITTEM: - 'Hij stoeft!'

GRIMBERGEN: - 'Bon, ge durft dat briefje niet toonen.'

PRINS JAN: - 'Laten we voortspelen!... Hij mag het niet toonen!...'

SPONTIJN: - Neen, hij màg niet!'

Voor de zooveelste maal loopt Bon in de val en brult:

- 'Wat! Spontijn! ik mag niet? ik durf niet, Prins?... Ik zal niet?... Hier zoo, Arkel, lees op!... Gelderland is eerlijk!'

Arkel neemt het papiertje vast, plooit het open uit de vette vouwen, en staande in den kring van de ridders, leest:

- '*Hierbij bekent Bonifacius Baarie...*'

Snel als de bliksem springt Bon ertusschen:

- 'Hier!... Geef me dat briefje!... 't Is dàt niet!'

Maar even snel heeft de Prins het briefje uit Arkels handen gerukt, en terwijl drie, vier man Bon in bedwang houden, leest hij luid-op voor:

- '*Hierbij bekent Bonifacius Baarie, in den wandel genoemd Ridder Bon Baarie, tegenover Abraham Isaaks, op den Zavel te Brussel, een schuld te zijn aangegaan van 60 Brabantsche Grooten, tot delging welkerzelve voorzeide Bonifacius Baarie de erjenis, die hem te Wachten staat, in twee helften deelen zal, waarvan voorzeide Abraham Isaaks ééne helft zal nemen. Gedaan te Brussel, 10 van hooimaand 1415.*'

- 'Schuld gemaakt, Vaartje?' - spot de Prins.

- 'Ben ik daartoe niet rijk genoeg?' declameert Bon met fierheid in stem en pose. 'Geef me dat briefje terug, Jan, en wees eerlijk.'

- 'Als gij me 't ander geeft.'

- 'Hier zoo!' - en een tweede briefje komt te voorschijn. De Prins leest:
 - *'Broer Bonifacius, de dood gaat komen. Ik voel het. Met dezen laat ik u op voorhand mijn laatsten wensch jennen; nl. dat ik aan u, Bonifacius, al mijn roerende goederen overlaat. Mijn onroerende zal ik eerst in roerende omzetten.'*
- 't Is roerend' - zegt Bon en vaagt een traantje weg.
 - *'t Is altemaal goud, puurste goud'* - leest de Prins voort. *'Broer Bon, zorg er goed voor! 't Is zoo kostelijk, en daar is zoo machtig veel. Geteekend: Gillis Baarie; met het handteeken van den Schout en den Baljuw.'*
- 'En,' commenteert Bon, terwijl hij het briefje wegsteekt, 'als mijn broer zegt: daar is machtig veel, - dan is er almachtig veel. Gillis is altijd 'ne profijtelijke geweest!... 'k Heb hem sedert vijftien jaar niet meer gezien... Vaarwel, goeie Gillis, vaarwel!'
- 'Vaartje,' zegt Spontijn, 'speel voor uw erfenis.'
- 'Wat!' barst Bon los, 'mijn erfenis zetten op een dommen teerling! 't Is een domme visch, dien ze tweemaal vangen met denzelfden pier.'
- GRIMBERGEN: - 'Hij mag niet!'
- SERCLAES: - 'Hij zal niet!'
- PRINS JAN: - 'En hij durft niet!'
- BON: - 'Ik mag niet? Ik zal niet? Ik durf niet? Geef me de teerlingen. 'k Speel tegen u, Jan. 'k Speel vandaag alleen tegen hoogprinselijken adel. Vooruit!'
- Bon zit neer bij de bemorste tafel, de Prins tegenover hem, de gezellen staan in den ronde. Maar Prins Jan schrijft vooreerst het kontrakt van 't spel - en leest het voor:
- *'Hierbij beloof ik, ondergeteekende Prins Jan, bijaldien ik verlies, de schuld van Vaartje Bon te betalen aan Jood Abraham Isaaks; Verliest echter Vaartje Bon, dan zal dit gezeid Vaartje zijn erfenis deelen in twee helften, een derwelke ik, Prins Jan, Voor me zelf nemen zal. - Geteekend: Prins Jan.'* - Teeken, Vaartje!'

Ze teekenen en ook teekenen enkele ridders als getuigen.

- 'Reik me de ratelblokjes! zegt Bon. 't Gaat om de veertig!' Hij smijt. De blokjes ratelen:

- 'Twee!... mort hij, 't is een geluk dat ik met twee leerlingen smijt.'

De Prins smijt: 'Tien!'

Van hand tot hand gaan de teerlingen, ratelen over het tafelblad.

BON: - 'Drie. Daar is beterschap mee gemoeid.'

PRINS JAN: 'Negen.'

BON: - 'Vier. 't Betert al beter.'

PRINS JAN: - 'Tien.'

BON: - 'Vijf. Vrouwe Fortuin spuwt op mijn handen, maar 't is geen medicijn.'

WITTEM: - 'Houd op, Vaartje! Ge gaat alles verspelen!'

BON: - 'Wittem, zwijg. Ik wil het noodlot dwingen... zes... Weinig profijt, maar we klimmen.'

PRINS JAN: - 'Twee!'

BON: - 'Alea jacta est!... Twee voor 'ne kroonprins! Jan, ik speel u bankroet!'

SERCLAES: - 'Zie maar, dat ge ook geen twee smijt!'

BON: - 'Twee?... Dat bestaat niet voor mij!...'

Hij smijt twee. Waarop, een laatsten worp, de Prins negen smijt.

ARDEL: - 'De Prins heeft veertig!... Veertig voor den Prins!'

Heel kalm staat Vaartje op, en vraagt:

- 'Gelderland, denkt ge soms dat ze in Brabant niet kunnen tellen?... 't Is veertig, natuurlijk.'

- 'Goeie moed, Vaartje,' troost Grimbergen. Ge leeft nog.'

- 'k Zou willen scheper zijn, in de hei... Hier staat een man onder de starren, eerlijk als goud, braaf als melk, arm als de hei, ridderlijk als een blazoen. Hij dobbelt en verliest

alles. En dat 's heel de filosofie van het teerlingspel!’

Plots, daar wordt, buiten, geklopt op de deur. Allen verrast; maar Bon, nobel:

- ‘Spontijn, open de slotpoort. Laat de valbrug neer... 't Is zonder twijfel een verdoolde pelgrim, die om een almoes smeeken komt.’

Eventjes trekt Spontijn het deurtjen op een kier, en een bleeke streep van den dageraad valt binnen. Spontijn keert het hoofd, stoot de deur aan en fluistert:

- ‘Hoog bezoek, vrienden... Een bode van 't hertogelijk hof.’

- ‘Hij weze welkom’ - beveelt Bon. ‘Allen beleefd zijn! Beleefdheid is een rijk meubel in een ledig huis!’

't Was inderdaad een hofbode, bleek en gejaagd; en aan Prins Jan had hij iets heel droevigs te melden: zijn edele vader namelijk, Hertog Antonis, was zoeven uit Frankrijk naar huis gevoerd, gekwetst in den slag bij Azincourt, tegen de Engelschen.

- ‘Hij wenscht zoo dadelijk Uwe Hoogheid te zien’ - besloot de Bode. Toen boog hij en vertrok.

Een pooze stilte: de eenen zwegen uit eerbied, de anderen, niet wetend wat te doen. Prins Jan zelf stond peinzend.

Bon dierf meewarig:

- ‘Jan, ge zult er terdege van langs krijgen, jongen, als ge bij vader komt. Oude menschen die sterven gaan, spreken zóó serieus. Als ge me liefhebt, Jan, bestel een fijn antwoord...’

Maar plots wordt Bon onderbroken door een nieuw geklopper buiten op de deur, en een stem roept luid door: ‘Hullo! Hullo!’

- ‘Dat is een geheime gezant van den keizer van overzee... Ik wil hem ontvangen naar protokool en plechtgeplogenheden. Arkel, til een vaatje hier op de tafel... Serclaes en Aldegonde, helpt me stijgen op dit vaatje!’

Bon troont op zijn vaatje, boven op de tafel.

- ‘Spontijn, hier, links!... Wittem, hier, rechts!... Grimbergen, leid den gezant binnen... over tapijten van hospitaliteit!’

Grimbergen schuift den deurbout weg, en een man staat op den dorpel, een voerman met grauwen reismantel over de schouders, kaproen op 't oor, hooggelaarsd en met de zweep over de schouders. Hij kijkt rond, verbluft om zoo veel volk - en zoo rijk volk - in die hut; maar al even ras slaat hij er 't zijne uit, boerschweg:

- ‘Ben ik hier bij Bonifacius Baarie?’

Bon, van op zijn vaatje: ‘Inderdaad, hier is de heer, de baas van den boel, soeverein van al 't gestane en gelegen.’

- ‘Ge zit daar hoog en droog, ouwel!’

- ‘Droog, - dat is het woord. Maar man! lach niet! 't Is hier het hof van den hoogen en drogen ernst... Komt gij een gunst vragen? ons om een genade smeeken?... Komt ge uw soeverein verheergewaden lijk een vassaal? hulde en hommagium bieden?... zoo, nader!’

- ‘Neen toch, ouwe! maar hier is een briefje van den schout van Erbs-Kwerbs.’

- ‘Dat 's nieuws van Gillis!’ - gilt Bon een tikje verrast. ‘Geef hier... Neen! Jan, lees op! want de tranen verstikken de stralen in mijn oogen.’

De Prins leest; en 't auditorium luistert, nieuwsgierig:

- *‘Hierbij wordt door ondergeteekende, schout van Erbs-Kwerbs, aan den heer en burger Bonifacius Baarie, geboortig van Erbs-Kwerbs en waarschijnlijk woonachtig langs de konten van Tervueren, van ambtswege kondschap gedaan, dat zijn broer Gillis Baarie, in leven woonachtig te Erbs-Kwerbs en aldaar overleden, al zijn goed en have overlaat aan voorzeiden Bonifacius Baarie, met servituut dat deze naar best vermogen er zorg Voor drage. Geteekend en gezegeld met mijn eigen handteeken, den schout van Erbs-Kwerbs en het zegel der gemeente.’*

Jan reikt 't briefje aan Bon over: ‘Proficiat, Vaartje!’

En al de vrienden wenschen 't na, gul en mild.

- 'Jan' zegt Bon, 'wij zitten op den hoogen boom!'

- 'En uw broer Gillis ligt schoon begraven' zegt de voerman, - 'een deftige uitvaart.'

BON: - 'Goeie goeie Gillis!... Rust zacht! Waar is mijn erfenis?'

VOERMAN: - 'k Heb ze alhier bij, op mijn huifkar.'

BON: - 'Hooft ge 't, Ridders? Een heele kar!... Man, een benedictie op uw dak!'

PRINS JAN: - 'Maar Vaartje, gij hebt de helft van uw erfenis verspeeld!'

ALDEGONDE: - 'En de andere helft is voor den Jood!'

BON: - 'Hoe kon ik ze verspelen?... Ik had ze niet... En die Jood... Foei! 'ne Jood!...'

VOERMAN: - 'Zal ik ze maar afstooten?'

BON: - 'Wacht even.'

Hij wil afstijgen, bezint zich even, blijft weer zitten.

- 'Neen; ik zal ze hier ontvangen, in mijn kalme glorie. Brengt mijn erfenis aan mijn voeten. Steekt een handje bij, Ridders, Baroenen, Hofjonkers! 't Moet nobel gaan vandaag... Stil, mijn hart!... Spontijn, blijf hier. Wittem, hier!'

De voerman heeft de ridders even buitengewenkt; en Bon:

- 'Spontijn, ge krijgt van mij een vol vaatje Brabantsch bier.'

- 'En ik, Vaartje?'

- 'Gij, Wittem, woont in de stralen van mijn glorie... Stil, mijn hart!'

Prins Jan komt op met een knaap, een twaalf jaar oud, stelt hem vlak vóór Bon, roept:

- 'Nummer één!' - en keert - buiten.

Serclaes op met een knaap, elf jaar oud, stelt hem vlak vóór Bon:

- 'Nummer twee!' - en buiten.

Bon staart verstomd. Zóó Wittem; zóó Spontijn.

Aldegonde op met knaap, tien jaar:

- ‘Nummer drie!’ - en weg.
- Arkel met knaap, negen jaar:
 - ‘Nummer vier!’
- Grimbergen met knaap, acht jaar:
 - ‘Nummer vijf!’
- Prins Jan met knaap, zeven jaar:
 - ‘Nummer zes!’
 - ‘Wat... wat beteekent dat?’ - vraagt Bon.
 - ‘Uw erfenis, Vaartje!’ - roept Jan. Uw erfenis!’
- Bon zwijgt, verslagen. Serclaes op met knaap, drie jaar - en in zijn hand een trompetterke.
 - ‘Nummer zeven!’
- En al de Gezellen, uitbundig en luid:
 - ‘Proficiat, Vaartje, proficiat!’
 - ‘Moeten er nog komen?’ - vraagt Bon aan de knapen.
 - ‘Neen, oom’ - kraait een, en kijkt de rij af van zijn broerkes. ‘Wij zijn maar gezeven.’
 - ‘O! galmt Bon. Onnoozele waarheid uit kinderlippen! Wij zijn maar gezeven!’
- Desperaat daalt hij van zijn troon, en plots tot den voerman:
 - ‘Waar is 't goud?’
 - ‘Wat goud?’
 - ‘'t Goud!... 't Goud van Gillis!’
 - ‘k Weet van niks’ - zei de voerman. ‘En... gaat ge me nu de vracht betalen?’
 - ‘Betalen!...’ brult Bon. ‘Erven en betalen!...’ En toen, zachtjes, en plechtig, uit den hooge, tot Prins Jan:
 - ‘Finantiewezen, betaal!’
- De Prins rekt gewillig af; de voerman trekt heen: ‘Dju witte!’ En de karre schokkelt weg; en in de hut staan de Gezellen op een hoopje saam, wachtend op nieuwe leute en met tronies vol komieken troost. Bon bekijkt de rij kinders:

- ‘Zeven neven en een trompetterke!... Weet ge wat, neefjes?... 'k Zou willen herder zijn, in de hei, alleen... heel-en-gansch alleen, en verlaten van 't menschdom.’

Maar opeens heldert zijn gelaat op, en met een stil glimlachje in zijn oogen:

- ‘o Fortuin! o Rad van avontuur! ik dank u dat gij op mijn handen spuwde bij 't dobbelspel!... Tegenslag maakt 'ne mensch niet rijk - maar slim...’ En met een hoofsche buiging: - ‘Prins Jan, neem gij de helft van mijn erfenis. Eerlijk verspeeld, eerlijk betaald!’

- ‘Dank u wel, Vaartje!’

- ‘Ge wilt niet?’ barst Bon los, ‘ge wilt niet?... Vooruit dan! mijn huis uit, schorremorrie!’

Stout en stralend, degen omhoog, staat hij vóór den Prins en de Gezellen; en, bang om wat gebeuren gaat, komen er de neefjes huilende tuschen:

- ‘Och! Oom Bon?’

- ‘Zwijg!... en laat me begaan!... Of 'k eet u allen op, te beginnen met den grootste!’

- En ze lachen alle zeven. - ‘Prins Jan,’ spreekt Vaartje nu weer beleefd, ‘uw vader ligt op sterven, nie' waar?... Welnu, ik neem deel in uwen rouw en in uwe glorie, Jan IV... Gij, neem deel in mijn erfenis.’

- ‘Dank u wel, Vaartje, voor uw deel in 't één... 't Ander moogt ge teenemaal houden!... De doode hand is afgeschaft in Brabant.’

- ‘Wees voorzichtig voor de levende hand in Tervueren, Prins!’ - en Bon steekt zijn degen nog hooger boven zijn hoofd. Dan komt de degen statig neer, wijst naar de deur: ‘Dààr!’

In de stilte klinkt op den aardeweg het getrappel van een paardendraf. Een tweede hofbode stormt binnen:

- ‘Hoogheid, spoedig!... Onze edele Heer, Hertog Antonis, ligt op sterven!’

- ‘Komt, vrienden!’ beval de Prins. ‘Naar Brussel!’

En ze gaan...

- 'Vaartwel, schorremorrie!' - mort Bon. En alleen nu, met de neefjes, hij mijmert: 'Heel mijn huis is bankroet. Miserie en ledige vaatjes! Roerende goederen! Of 't roerend is, - dat 's de vraag niet. Of 't goed is, dat is de vraag. En dat 's de heele filosofie van te erven.' - En tot den oudste van de zeven: 'Hoe heet ge?'

En op een teeken van Bon zijn vinger, rammelt het af als een gam, van den oudste tot den jongste:

- 'Bartholomeus!'
- 'Ambrosius!'
- 'Bonaventura!'
- 'Cyprianus!'
- 'Athanasius!'
- 'Benediktus!'
- 'Serafinus!'

- 't Is geen erfenis, besluit Bon, 't is een parochieboek. Ik sta hier lijk de notenbalk met de zeven noten... Ik sta hier lijk de Groote Beer met de zeven starren... Ik sta hier lijk een klokken met een gelukt broeisel...'

Lijk een klokken, stapt hij door den huis, schijnscharrelend met zijn pooten: 'Klok klok klok!... Zoekt pieren, schorremorrie!' - Wat ze doen, al lachend en piepend. Nu staat Bon hoog-op de teenen, zwaait met zijn armen als vleugelen, kraait:

'Kokoriko!...' maar Serafinus schatert luid en scherp.

- 'Wat staat ge zoo te lachen, kleine sprot?'
- 'Een kieken kraait niet, Oom Bon!'

En Oom Bon, dom-weg gesnapt onder zijn eigen hoedje:

- 'Een groote waarheid, Serafinus!... Ge valt mee!'

II. - Het deel van den jood

Met de troonbeklimming van den nieuwen Hertog, Jan IV, viel het kransje der Gezellen van den blijden Gelage uiteen. Kanselier Ullus Bullarius, die het zóó hoog, - en Hofkapelaan Mirus Miraeus, die het zóó heilig met zijn ambt ophad, wilden 't zóó en niet anders... Een Hertog van Brabant mocht zoo maar niet verwaaid leven als een vagebond, meende Bullarius. Zie eens Karlomanje!... En een Hertog van Brabant moest deftig zijn, meende Miraeus, en 't goeie voorbeeld geven. Zie eens Koning David!... En Hertog Jan sribbelde wel een pootje tegen, maar toch gaf wat in, naar den eisch van hoog fatsoen en protokool, - al bleef er in zijn harte toch een tikje heimwee hangen naar de leute van vroeger.

De vrienden, althans die tot den adel behoorden, als Aldegonde, Grimbergen, Serclaes, Arkel, hield hij bij zich aan 't hof. Zij ook trouwens, zich passend aan 't nieuwe regiem, schenen de ouwe zotheid van hun lijf te schudden, zich om te zetten tot eerbiedwaardige edellieden, lijk dit behoort. Vaartje Bon echter, Spontijn en Wittem werden koelweg overboord gesmeten en overgelaten aan hun lot, als wrakken. Zoodat Vaartje, in zijn bosch en armoê, huis te houden zat met de zeven knapen; en Spontijn en Wittem, onafscheidbaar of ze malkanders schaduw moesten zijn, vagabondeerden langs baan en bosch. Maar soms, instinktief, als het hart te vol was of de buidel te ledig, slenterden ze met hun getweeën naar 't onvergetelijk Vaartje. Dat warmde zóó gul en goed het hart in al de miserie. En dein zat daar de ouwe, trouwe trits, elk op een houtblok, bij 't vuur in de schouw, terwijl aan het braadspit een gestroopt haasje te braden en te kissen hing van puur plezier. De schorremorrie speelde in 't bosch; daar lag sneeuw en slijk genoeg voor duizenden.

En toen elk op zijn beurt gezegd had, en elk op zijn beurt herhaald, hoe erg het was, en dat er iets uit den haak zat in Brabant, en dat zoogezegde vrienden, als 't begint te winteren, weg zijn als de zwaluwen, en toen Wittem nog 'ns gezegd had, dat het héél erg was, en Spontijn, dat ze de kostuymen in Brabant moesten veranderen, toen konstateerde Bon, en keerde zorgzaam het haasje op het spit:

- 'Ik word nog zot' - konstateerde Bon.

- 't Is erg' - zei Wittem.

- 't Zit scheef' - zei Spontijn.

- 'Och Wittem! zei Bon, en gij Spontijn!... Wat is erg? Wat zit scheef? Daar weet gij niets van. Gij hebt maar alleen voor u zelf te zorgen!... Maar als elk van u nog eens instond voor een nest ratten, die uw ooren af razen en afvreten!... Want eten dat ze doen!... Daar zitten geen hazen genoeg in 't bosch!... Ik zeg niets' - besloot Bon en zat weer zwijgend op zijn houtblok.

Inderdaad, Vaartje Bon verloor van lieverlede zijn levensmoed en zijn levensleute bij de zorg van zijn erfenis... 's Avonds vooral, alleen in zijn hut, terwijl de neven rakkerden in bosch en boom, kon hij er zoo lang en zoo diep op te prakkizeeren zitten... En 't was hem dan of 't verleden vol licht zat en zon en zang en plezier, - en de toekomst vóór hem hing als een zware mist, waar hij dag noch hoop door zag...

- 'k Zal nog... 'k zal nog gaan loopen!' - morde Bon wanhopig.

En zoo zaten de vrienden nu weer eens saam; en Wittem zei dat het erg was, - en Spontijn, dat het scheef zat; en Vaartje Bon jermieerde, tot hun hart alle drie overliep van medelij... En Vaartje vroeg, of ze geen boer wisten, die een scheper gebruiken kon.

- 'Dat 's geen werk! scheper!' - oordeelde Wittem, met verachting voor al dingen pastoraal.

- 'En 't brengt nie' op' - zei Spontijn finantieel.

- 'Zult gij me in 't leven houden?' - braveerde Bon bots.

't Was een vraag op den man af. Spontijn voelde nu, dat er iets gedaan moest. Hij stond op en:

- 'Bon!' - sprak hij beslist. 'We gaan voor u zorgen, nie' waar, Wittem?'

- 'Ja' - zei Wittem, ook beslist, hoewel hij niet inzag, langs wat voor wegen zij voor Vaartje gingen zorgen.

- 'Kom op, Wittem.'

En kort en kordaat:

- 'Bon, goeie moed!' - Hij greep Vaartje's hand: 'We zijn vrienden, nie' waar?'

- 'Ja,' zei Bon, mistroostig en filosofisch, 'dat hebben we toch altijd gezegd, en 't zal niet elken keer een leugen geweest zijn, nie' waar?'

Nu, als Spontijn iets voorhad, dan lag dit niet in den schimmel; en 's anderdaags trok hij met Wittem - naar 't hofpaleis te Brussel. Wittem bleef buiten, wandelend weg en weer. Spontijn stapte binnen, kalm en koen, of 't paleis van hem was. En hij kreeg per kans Aldegonde te snappen, trok hem bij de mouw. Aldegonde keek op den man neer van uit de starre steilte van zijn adelschap. Sociaal koren op sociaal kaf, - krek zoo. En hij vroeg kortgebeten:

- 'Wie zijt ge?'

En Spontijn voelde lust om dien hoogen heer levend te villen, maar zoo effen mogelijk sprak hij 't zijne:

- 'Heer Graaf, 't is voor Vaartje Bon... U moet hem helpen... U weet zijn geval... Uit ouwe vriendschap, Heer Graaf.'

- 'Vriendschap?' - snuurde Aldegonde, met een rimpel tusschen de oogen en zijn neus hoog-op. Maar zijn hart was beter dan zijn woord. Hij trok een beurs uit, stak Spontijn een handvol Brabantsche Grooten toe.

- 'Voort nu... Weg!'

- 'Heer Graaf,' zei Spontijn, 'ik dank u, in Vaartje's

naam.’ - Toen stak hij ook, met proletarische fierheid zijn neus hoog-op: ‘Maar *ik* vergeet mijn vrienden niet.’

Ze bekeken malkander een oogenblik, trotsch als haantjes, en draaiden elk rechtsomkeer.

- ‘k Heb ze vast, Wittem’ - riep Spontijn, buiten, en stak een volle vuist op.

- ‘Van den hertog?’

- ‘Neen... Aldegonde! Maar, Wittem, als die kerel in brand stond, ik spuwde hem nog niet uit! Foei, de valschaard!’ - En Spontijn, overlopend van verachting, spuwde dat uit, wat hij daar even op den brandenden Aldegonde had uitgespaard.

En recht naar Vaartje nu!

En in 't bosch gekomen, bij de hut, zagen ze drie van de neefjes op de nok van de hut zitten; en drie hingen te zwieren in de takken van een beuk, en 't kleinste lag te wroetelen in 't slijk vóór de deur. Maar Spontijn en Wittem gaven geen oog aan 't kindersport weg; hun hart was te vol, omdat ze wisten dat ze Vaartje zoo gelukkig gingen maken. En van op den dorpel Vaartje bemerkend, die op een laag stoeltje in den haard te mijmeren zat:

- ‘Vaartje!’ riep Spontijn, ‘hier zoo!’ - en liet de munt klinken in zijn bolle handen.

- ‘t Komt van Aldegonde!’ - riep Wittem.

En de tafel rolde, - zooals helaas! in vroegere glorioze dagen, - vol schitterende Brabanders. Vaartje stond op, bekeek het geld, bekeek zijn vrienden - en zijn gansche ziel ging open. Met één slag sloeg zijn gemoed, uit de diepste lagen van pessimisme, omhoog naar de toppen van optimisme.

- ‘De dageraad begint op middernacht,’ sprak hij plechtig, ‘en moge 't altijd violetjes regenen op Aldegonde!... Spontijn, neem een Brabander voor u!... Wittem!’

- ‘Neen, Vaartje,’ - weigerde Spontijn en 't was gemeend, - ‘t Is het uwe... Wittem, blijf daar af.’

- ‘Als ge nochtans wilt,’ - zei Bon en strekte zijn twee armen uit als ging hij de heele schepping omhelzen - ‘t is het uwe! En als ge desnietteenstaande niet wilt, doet alsóf ge wilt... Persies, doet alsóf ge neemt.’

En eerlijk keerde hij hun den rug toe, om geen spel te zien. Spontijn rutselde onder de Brabanders, veinsde er een te nemen en op zak te steken. En alzo deed Wittem, onder 't waakzaam oog van Spontijn.

- ‘Goed zoo’ zei Bon. ‘Komt nu eens even kijken...’

Gedrieën stonden ze vóór de hut.

- ‘Bekijk me dat bosch, Spontijn. Laat uw oogen spelemeien, Wittem, in 't lentegroen van de boomen. Heel de natuur is me nu veel schooner en veel rijker dan een uur geleden... Zoo vol poëzijë!... En ook het mensdóm is verrezen uit zijn plat proza!... 't Bosch is poëzijë bukoliek. Hier, bij mijn voeten, dartelt en spartelt muze Clio Serafientje... Een tafereeltje idylliek... Geef mij een nagel en ik hang het op, tegen den wand van mijn huis. Nie' waar, Serafientje?’ - En minzamekens boog Oomke Bon neer over 't zwart en smerig smoezeke. - ‘Ginder in de toppen van dien beuk, fagus silvatica patula, zwiert de Muzentrits Polyhymnia, Terpsichore, Kalliope!’ En plots: ‘Hooort!’ Want juist brak ruzie uit onder de drie gasten op het dak, en één kreeg op zijn oor een broederlijke vijg, zoodat hij openging luid en lang. - ‘Hooort!’ zei Bon geheimzinnig, ‘dat is Melpomene, muze van het klaaglied.’

- ‘t Is 'rte Jood!’ - zei Wittem, die elders keek.

Dit woord bracht Vaartje Bon uit de fabelleer terug naar de werkelijkheid. Hij keek; en Spontijn en Wittem keken; en op enkele stappen van hen naderde een vreemd persoon.

- ‘Inderdaad,’ zei Bon, ‘t is Abraham Isaaks.’

Abraham, met een schooierigen mantel over 't opgegorde kleed, en op zijn hoofd een gekleurd tulbandje, kwam bij, groette met een buiging en een laf-beleefd glimlachje.

- ‘Welkom, Israël’ - zei Vaartje.

- ‘Nou, Vaartje Bon Baarie,’ begon Abraham fleemend, ‘ik kwam... ja, ik heb gehoord dat ge in erfenis zijt gevallen...’

- ‘Halt!’ - gebood Bon, ‘dat heeft u iemand van 't hof verraden!’

- ‘Inderdaad’ - gaf Abraham toe, die 't de moeite niet waard schatte erom te liegen.

- ‘Die heeren kunnen niet zwijgen!’ - morde Bon schijnboos, en pinkte een oogje tegen Spontijn. - ‘En, Sabbath’ - ging hij voort tot den Jood - ‘nu komt ge me vragen achter uw paart?’

Abraham knikte.

- ‘Kom binnen!’

En gevierden traden ze de hut in, op de hielen gevolgd door de nieuwsgierige neefjes, die bijgefladderd waren om 'ne Jood te zien.

- ‘Proficiat, Vaartje!’ - gilte de Jood, bij 't zicht van al dit geld op de tafel.

- ‘Ja,’ zei Bon, ‘goud, rijk als de starren in 't firmament, veel als het zand op den zeeoever!... En zoodus, gij hebt recht op de helft van mijn erfenis?’

- ‘Dat 's het kontrakt, nie' waar?’ - glimlachte de Jood zoetjes.

- *‘Wacht even, Nefthali.’ - En uit zijn wambuis haalde Bon 't kontrakt voor den dag, plooide 't uit de vouwen, las halfsmonds: - ‘Hierbij bekent Ridder Bon Baarie, tegenover Abraham Isaaks, op den Zavel te Brussel, een schuld te zijn aangegaan van 60 Brabantsche Grooten, tot delging welkerzelve voorzeide Bonifacius Baarie de erfenis, die hem te wachten staat, in tWee helften deelen zal, Waarvan voorzeide Abraham Isaaks ééne helft zal nemen.’*

Toen stak hij 't kontrakt terug in zijn wambuis en zuchtte:

- ‘t Is helaas! wel zoo!’ - En als wanhopig: ‘Spontijn, wat moet ik doen?’

- 'Ik zou betalen' - zei Spontijn, die 't spel van Bon vermoedde.
- 'Eerlijk duurt het langst' - moraliseerde Wittem.
- 'Een schoon woord, dat ge daar zegt, vrome man' - zei Abraham tot Wittem.
- Bon weifelde... En daarna, met een snik in de stem:
- 'Abraham! vader Abraham! wilt ge mijn hart in twee scheuren?'
- 't Is 't kontrakt, Vaartje,' fluisterde de Jood; 'ik kan toch niet handelen tegen 't kontrakt, nie' waar?'
- 'Abraham Isaacs, luister!' - en Bon deed zijn best om roerend te spreken, 'ga naar huis... maak niemand ongelukkig!'
- 'Ik kan niet, Vaartje!' - antwoordde de Jood, als iemand die niet kan. 't Is 't kontrakt, nie' waar?'
- 'Abraham!... Aabraham!...' smeekte Bon en viel op zijn knieën vóór den Jood.
- 'Hebt ge geen medelij?'
- 't Is 't kontrakt, Vaartje.'
- 'Knielt hier allemaal naast mij neer!' - snikte Bon tot de neefjes. Zeven paar beentjes knielden en zeven paar armpjes gingen omhoog: 'Abraham!... A-bra-ham!'
- 't Schudt mijn hart!' - zei de Jood, - hij ook of hij geroerd was - 'maar 't is 't kontrakt, nie' waar?'
- 'Ik zie, zei Bon, daar is niets aan te doen!' - Toen stond hij recht en de neefjes zoo. 'Welnu dan, leelijke Talmoed, neem de helft!'
- 'Dank u, zei de Jood, 't is 't kontrakt, nie' waar!'
- Hij stond bij de tafel, wilde scharrelen in de Brabanders.
- 'Halt! Dát niet!' - riep Bon.
- De Jood keek op.
- 'De helft van mijn èrfenis!... maar niet van mijn geld!... Dat 's 't kontrakt, nie' waar?' - En 't vuile briefje kwam nog eens te voorschijn en Bon las klaar en luid:
- '...de erfenis... waarvan ééne helft voor Abraham Isaacs... Ha ha!'

- 't Is zoo' - zei Spontijn.
- 'Ha ha ha!' - deed Wittem.
- 'En dit geld hier?' - fezelde de Jood.
- 'Dat's mijn geld' - zei Bon statig; en met den wijsvinger op de borst: 'Hier staat de Kresus!' - En stiller, en langzamer: 'En daar, langs dien muur, ziet ge daar die zevenvoudige schorremorrie staan, nummer één, Bartholomeus, een doorgeschoten stokroos in den bamistijd, tot nummer zeven toe, Serafinus, een violetje, zóó jong! en reeds door den storm des tijds in het slijk des levens nedergerukt?... Dàt is mijn erfenis!... Neem de helft, Abraham... Dat 's 't kontrakt, nie' waar?'
 - 'Ik begrijp er niets van' - zei Abraham.
 - 'Die zeven gasten daar,' kommenteerde nu Wittem, 'dat is het wat Vaartje Bon heeft geërfd.'
 - 'En dààr moet ge de helft van nemen' - konklueerde Spontijn.
 - 'De helft van die zeven gasten?' - vroeg Abraham, die 't nu niet wilde begrijpen.
- BON: - 'Zoo is 't kontrakt, nie' waar?'
- ABRAHAM: - 'Maar dat is een klucht.'
- BON: - 'Wat, Jood?... een klucht? 'mijn neven!... de bloedeigen kinderen van mijn broer Gillis!'
- ABRAHAM: - 'Geef me de helft daar van dit geld op de tafel, en ik ga heen!'
- BON: - 'Neen, Jood! Dat is mijn geld en dat is mijn erfenis niet!... Gelief de helft te nemen van die zeven elementen daar.'
- ABRAHAM: - 'Maar nog liever een vermaledij...'
- BON: - 'Sabbath!... Zwijs!... Want komt het neer op vermaledijdingen, dan zult ge wat thuis krijgen op het dak van uw Looverhutten! - De zaak is klaar genoeg: De helft van mijn erfenis is voor u... Zoo is 't kontrakt, nie' waar?... Atqui daar staat mijn erfenis. Dat zweer ik, met de getuigenis erop van Spontijn en Wittem en van mijn erfenis zelf..

Ergo dus neem de helft... En dat 's de filosofie van een redeneering in-forma.’

- ‘Laat me gaan...’ zei de Jood en wilde voort.
 - ‘Neen neen!’ zei Bon. ‘Zoo niet... Ik kan toch niet handelen tegen 't kontrakt, nie' waar?’ En hij las het kontrakt nog eens voor, driemaal herhalend: ‘waarvan Abraham Isaaks ééne helft zal nemen...’
 - ‘Ge moogt alles houden,’ zei Abraham desperaat, ‘en laat me gaan.’
 - ‘Hoegenaamd niet!’ zei Bon. ‘Zàl zàl zàl! dat beteekent: Ge moèt moèt moèt! - Ge moèt nemen!’
 - ‘Natuurlijk’ - zei Spontijn filologisch.
 - ‘Dat spreekt’ - zei Wittem.
 - ‘Ik zal de gansche zaak vóór den Hertog brengen.’ dreigde Abraham, ‘en we zullen zien of er nog rechtvaardigheid bestaat in Brabant.’
 - ‘Best zoo!’ triomfeerde Vaartje... ‘We gaan dadelijk! Spontijn en Wittem, leidt den Jood op... Ik kom!...’
- Hij scharrelde 't geld van tafel op zak en kommandeerde:
- ‘Vooruit!’
 - ‘En wij, Oom Bon?’ - riep een der zeven.
 - ‘Gij?... Komt mee!’ riep Bon. ‘Zeven weesjes, - dat maakt effekt!... En als ik een weeuw had, die moest ook mee!... Vooruit!’

III. Het deel van den hertog

Als er te Brussel een bladje valt, dan zijn er de menschen bij als de musschen. En heel wat opziens baarde de stoet op zijn doortocht. Voorop stapte Spontijn en Wittem, en tusschen de twee, als een gevangene tusschen twee schouten, Abraham. Drie stappen achteraan kwam Bon en de schorremorrie, klein Serafientje te paard in den nek van Bartholomeus. De menschen bleven er op stilstaan. Een ketje riep:

- 'Zij hebben 'ne Joed gepakt!'

'ne Koopman, die 't wist, zei:

- 'Die komen van den oest.'

Een moederke voelde medelij:

- 'Ziet es dien aave voeder' - zuchtte ze, Bon bedoelend.

Bij den ingang van het hertogelijk paleis, zei Spontijn:

- 'Komt maar op. Ik weet den weg... Vooruit, Jood.'

Ze stonden nu op een binnenpleintje. Een dienaar, goud en zilver, bekeek ze officieel en Spontijn vroeg naar den Hertog.

- 'In persoon' - zei Wittem.

- 'In hoogsteigen persoon' - zei Bon.

De man zei dat dit zoo maar niet ging.

- 'Jawel':- zei Bon psychologisch en gleed hem een Brabander in de hand.

Wel, de man zou eens gaan vernemen.

- 'En zeg aan den Hertog,' zei Bon, 'dat arme menschen om gerechtigheid smeeken... Onthoud het woord gerechtigheid!... En zeg hem dat er zeven weesjes bij zijn... zonder vader of moeder...'

De man ging heen en van verre stak Bon nog eens zeven vingers naar hem op. En ze stonden daar nu een pooze te wachten, een lange pooze; en Bon begon reeds te vreezen dat hij er aan slak voor zijn moeite en een Brabander, toen de

dienaar op den dorpel van een dubbeldeur verscheen en bediedde dat ze volgen zouden. Hij leidde hen op langs een prachtige gang naar wat hij noemde: het auditorium, - gerechtszaal. Daar mochten ze weerom wachten. En zwijgend stond daar de schamele schooiersgroep en geen enkel dierf spreken; zoo prachtig was de zaal met al die tapijten en gestoffeerde zetels. De Jood zag er terneergeslagen uit. Bon peinsde, tastte in zijn wambuis achter 't kontrakt. De neven gaapten verbaasd. Toen klonk een klare stem:

- 'Zijn Hoogheid de Hertog!'

Voorop stapten enkele edellieden; en Bon herkende - ei! mijn hart! - de Gezellen van den Blijden Gelage! Maar hij wist niet dat ze zóó ernstig kijken konden. Daarna Hertog Jan, statig en zwierig. Eventjes in 't voorbijgaan groette hij minzaam den hoop met een hoofdknik, - en zat neer, vooraan. Naast hem ging een oud man staan, oud en grijs. Achter den Hertog, de edellieden; en bij de deur, vatten vier soldaten post met getrokken zwaard.

De Hertog liet zijn blikken eens rondgaan, sprak toen:

- 'Kanselier, het geding is geopend.'

Kanselier Bullarius boog eventjes, en vroeg toen luid:

- 'Wie is de inlegger?... Hij nadere!' - En daar niemand roerde: 'Wie is de man, die beroep heeft gedaan op de rechtvaardigheid van Zijne Hoogheid den Hertog?'

Nu trad Vaartje Bon vooruit en zoo klaar mogelijk en zoo deftig mogelijk en zoo gemeend mogelijk, legde hij zijn geval uiteen, en las het kontrakt, en sprak van zijn erfenis en van zijn recht. En de heeren luisterden met strenge gezichten, hoewel de Hertog soms of een ander edelman zich op de lippen beet in zijn baard, of een hand streek over zijn gelaat.

- 'En zoodus, Zeer Hoogwaardige Hoogheid,' besloot Vaartje, 'moet Abraham Isaacs de helft van deze mijn erfenis voor zich nemen.'

En daarmee boog hij eens; en de Hertog knikte dat hij

't geval begreep, en knikte toen ook eens tot den Kanselier.

KANSELIER: - 'Heer Bonifacius Baarie, gelief ons dit kontrakt over te reiken.'

BON: - 'Ziehier, Heer Kanselier.'

Bullarius doorlas het papier met zijn oogen: 'Heer Abraham Isaacs, herkent u dit kontrakt?'

ABRAHAM: - 'Ja, mijn edele Heer, maar...'

KANSELIER: - 'Ssst!... Dan blijft er geen twijfel over... Dit kontrakt moet nageleefd en uitgevoerd worden... 't Staat er àl te klaar; twee helften... waarvan voorzeide Abraham Isaacs ééne helft zal nemen. - Zal!... zal!... Dat beteekent: moet! moet!'

- 'Echte Salomon!' - riep Bon.

- 'Maar' kloeg de Jood, 'wat kan ik doen met een hoop straatloopers?'

- 'En wat kan *ik* ermee doen?' brulde Bon. 'Ge moet ze nemen!... Dat 's 't kontrakt, nie' waar?'

- 'En hoe kàn ik de helft nemen?... Drie en half, dat gaat niet!'

- 'Dat gaat me niet aan' zei Bon. 'Hoe ge de helft neemt, dat moet gij weten. Maar nemen zult ge, nie' waar, Edele Hertog?... Spreek gij zelf.'

Met enkel woordjes gedoogde Hertog Jan ertusschen te komen:

- 'Inderdaad... Bonifacius Baarie heeft gelijk. Abraham Isaacs moet, krachtens het kontrakt, de helft van de erfenis nemen!'

- 'Hooft ge dat, verdufte Putiphar?' - brulde Bon den jood toe. En stilletjes nu, met een glimlachje van zaligheid op zijn gelaat, hij murmelde: 't Is geen vos, die maar één hol heeft' - haalde uit zijn wambuis een tweede briefje, en 't geslepen vooruitstekende: 'Edele Hertog, ik heb hier zoo nóg iets in dien aard.'

- 'Geef dat stuk aan den Kanselier' - gebod de Hertog.

Bullarius nam het papiertje, plooidde 't open, las:

- *‘Hierbij beloof ik, ondergeteekende Prins Jan, bijaldien ik verlies, de schuld van Vaartje Bon te betalen aan Jood Abraham Isaacs; verliest echter Vaartje Bon, dan zal dit gezeid Vaartje zijn erfenis deelen in twee helften, een derwelke, ik, Prins Jan, voor me zelf nemen zal. - Geteekend: Prins Jan - Vaartje Bon.’*

Heel 't Hof en 't auditorium had naar de lezing geluisterd met open zin en ziel, en de gretigheid stond in hun oogen wat er gebeuren ging.

- ‘Welnu?’ - vroeg de Kanselier aan Vaartje.

- ‘'t Is zoo simpel!’ zei Vaartje. ‘De Jood neemt de ééne helft; de Hertog neemt de andere helft. En ik sta erbij, als Pontius-Pilatus, en wasch mijn handen... En dat 's de filosofie van twee kontrakten en de slimmigheid ervan!’

De Jood bekeek den Hertog van onder zijn lange wimpers; de Hertog bekeek zijn Kanselier.

Bullarius doorlas nog eens in stilte het kontrakt:

- ‘Hoogheid,’ sprak hij toen, ‘dit kontrakt, zoowel als het eerste, is geldig en moet nageleefd.’

- ‘Het zij zoo!’ - knikte de Hertog.

- ‘Edele Prins’ - jubelde Bon, ‘ik zal u in goud slaan! En gij, Heer Kanselier, mocht gij uw leven lang op rozen treden!... En gij, mijn duurzame neefjes, zoete telgen... wat zeg ik? lieve spruiten van mijn broer Gillis, gij, Bartholomeus, Ambrosius, Bonaventura, Cyprianus, Athanasius, Benediktus, Serafinus, gij zit allen in den hoogen boom!...’ En den Prins en het Hof hoofsch en sierlijk groetend: ‘Heeren, vaartwel!... Spontijn en Wittem, komt!’

Hij wilde heen. Maar de Kanselier:

- ‘Een oogenblikje, Heer Bonifacius Baarie!’

- ‘Wat mag u gelieven, wijze Salomon?’

De Kanselier doorliep een derde maal het kontrakt, al door met het hoofd knikkend en peinzend. En als voor zichzelf zoo maar halfsmonds sprekend: ‘'t Is wel zoo...

Abraham de helft...'

BON: - 'Paaschbeste man!'

KANSELIER: - 'De Prins de helft.'

BON: - 'o Salomon op zijn zondags!'

KANSELIER: - 'En Bonifacius Baarie moet deelen.'

Krak en droog viel dit woord... Vaartje schrikte:

- 'Ik... moet... deelen?'

- 'Zoo staat het in het kontrakt... in de twee kontrakten' - zei de Kanselier koelweg; en hij las van elk papiertje een brokje: *'hm hm hm mm... in twee helften deelen zal... zal dit gezeid Vaartje zijn erfenis deelen in twee deelen... Het gansche kontrakt moet nageleefd, nie' waar?'* - En wetswijs voegde hij eraan toe; 'Stat per totum indivisibile.'

En de Hertog, met gemaakten ernst, konstateerde:

- 'Geldige kontrakten moeten nageleefd.'

Nu zagen allen hoe de zaak zat... En aller oogen stonden nieuwsgierig op Vaartje Bon.

- 'Wel, 't is zoo?' vaarde hij uit. 't Is zóó!... En ik moet deelen?... Ik zàl deelen. Arenden vliegen op zij voor een berg. Maar ik! ik ga niet om voor mijn woord! Reik me 'nen sabel! en gij, neefjes! laat me zien hoe ver uw liefde gaat voor Oom Bon!'

De Hertog fluisterde een woordje in 't oor van Bullarius, en opstaande zei: 'Ik wil geen bloed zien' - en ging heen.

KANSELIER: 'Heer Baarie, zooals gij gekontrakteerd hebt, handel zoo. Leef uw woord na... Wij laten u alleen, met uw plicht - en met uw neefjes!'

BON: - 'Blijft maar hier! Blijft maar hier!'

KANSELIER: - 'Neen, dat mag niet. Familiezaken gebeuren best in de familie alleen.'

Bon stroopte de mouwen op, met wreed gebaar en wreede oogen. De neefjes stonden te sidderen. Op een teeken van Bullarius, reikte een der soldaten zijn zwaard aan Bon... En Vaartje, gewapend, stond nu alleen met de bleeke neefjes.

- 'Een van u gaat sterven!' brulde hij, - en zachtjes

voegde hij erbij: ‘Weest gerust!...’ En brieschend weer: ‘Een van u moet in twee.’ - En daar ze nu lachten om de klucht, Bon, stil weer: ‘Niet lachen... Weent!... Roept om moeder.’ - En zeven kelen gilden: ‘Moeder! Moeder!’ - Maar er boven uit huilde de stem van Bon: ‘Weenen zal u niet redden! Niet ik vermoord u, maar de valsheid van een Jood en de wreedheid van een Hertog!... Knielt neer! Buigt uw voorhoofd!... En onverwacht zal de slag vallen en kapt een van u in twee... Elk heeft zes kansen tegen één dat hij ontsnapt... En 't zal zoo onverwachts gebeuren dat... dat geen zachter dood kan gedroomd worden!’ -

Ze knielen in een ronde neer, Bon in 't midden, en buigen 't hoofd neer, gichelend... Bon heft het zwaard in de hoogte, maar plots, en ongezien, staat in de deur, met de armen wijd-uiteen, een groot wit spook...

- ‘Bo-on! Bo-on!...’ - roept zijn akelige stem. ‘Gij zijt verantwoordelijk voor mijn kinderen!... Gij zult er rekenschap voor geven!’

Bon kijkt over den schouder heen... ziet het spook... schreeuwt:

- ‘Gillis!...’ laat het zwaard los en valt in bezwijming tusschen den hoop schrikverslagen neefjes...

Het spook is verdwenen, - maar even ras staan de edellie ter plaatse, met Bullarius en den Jood en Spontijn en Wittem. - Twee heffen Vaartje op; een loopt om wijn; en terwijl ze nu bezig zijn met den bezwijmden man te wrijven en tot bezinning te roepen, komt de Hertog binnen... Aldegonde wrijft met zijn vinger in wijn gedopt de lippen van Bon... ‘Hij komt weer!’ - zegt hij; en Bon zijn lippen lekkend, fluistert met flauwe stem:

- ‘Gieten... gieten...’

Aldegonde giet; Bon smakt den wijn, opent de oogen, staart rond, murmelt:

- 'k Zou willen scheper zijn, in de hei, alleen, met een

kudde onnoozele schapjes, en een herderstaf en een schalmei... Waar is Gillis?’

- ‘Gillis?...’ vraagt de Hertog met gemaakte verwondering.

- ‘Het spook, ja.’

- ‘Geen spook gezien!’ - liegt de Prins.

- ‘Geen spook gezien?’ - vraagt Bon verwilderd.

- ‘Daar is een spook geweest!’ - roept een kleine. En zijn broertjes knikten met overtuiging dat er een spook geweest is.

- ‘Zwijgt!’ - gebiedt hun de Hertog met zijn oogen.

- ‘Ik heb een spook gezien’ - zegt Bon beslist - ‘en 't was Gillis mijn broer. Ik heb er een davering van in de ziel gekregen!... Ha! mijn Prins, een aardbeving buiten den mensch is niets; een davering in 't lijf is weinig; maar een davering in de ziel is geweldig. Die dàvert! Zoo een davering kreeg ik te pakken, Prins!... Dat zicht, zoo wit! en dat woord, zoo geweldig!’

Hij staat te been nu, kijkt verdwaasd om zich heen. Is hij ernstig? Speelt hij klucht?... Plots nu vestigt hij zijn oogen star-vast in de oogen van den Prins:

- ‘Prins, ik moet met u spreken... alleen.’

En met de hand bediedt hij aan al de anderen dat ze heen zouden: ‘Weg, Heeren!... Weg, neefsel!’

Allen gaan buiten...

Alleen nu staan Vaartje Bon en de Prins, tegenover elkander, en zwijgend een pooze, waarin tragische dingen te broeden zitten... En Vaartje opeens, met een stem alsof hij de man is, die hier te bevelen heeft:

- ‘Sta lijk een man, dat ik u uitscheld als een vischwijf.’

DE PRINS: - ‘Bonifacius Baarie, vergeet niet dat ik uw Hertog ben... Jan IV!’

BON: - ‘Jan IV... Jan half vier... Jan kwaart vier, 't is me gelijk.’

DE PRINS: - 'Ik laat u hangen, als...'

BON: - 'Hangen?... o mijn gracielijke Prins, nog door den strop heen zal u Vaartje Bon toelachen uit ouwe vriendschap!...' En terzij: - 'Maar de waarheid zal hij hooren!'... En luid nu weer en heel natuurlijk: 'En dat 's de filosofie van me te laten hangen.'

DE PRINS: - 'En als ik u verbande?'

BON: - 'Dezelfde zon die u bestraalt en uw glorie, o mijn Hertog, zal Vaartje Bon bestralen in zijn ballingschap... En dat 's de filosofie van me te verbannen.

DE PRINS: - 'Go ed zoo; maar als ge me uitscheldt, ik smijt u buiten!'

BON: - 'Dat 's erger... (Maar de waarheid zal hij hooren!...) Kom hier naast me zitten.'

Saam zitten ze neer op een rustbank, gemoedelijk als vroeger, maar niet zoo luidruchtig. En weer hing een pooze stilte, vol mysterieuze mogelijkheden.

BON: - 'Jan, ik heb mijn broer gezien... Gillis.'

JAN: - 'Dat hebt ge daar juist beweerd... Bon.'

BON: - 'En 't is zoo. Heelemaal in 't wit, zooals de geesten, als ze weerkomen... En hij heeft me een woord gezegd... twee woorden... zoo groot, zoo geweldig, zoo almachtig. Twee woorden, Jan, die uit het hoogste van den hemel op de menschen neerkomen, en, verwaarloosd, den mensch neerstorten tot in 't diepste der hell!'

JAN: - 'Wat voor woorden, Vaartje?'

BON: - 'Woorden, Jan, waarvoor de lafaards wijken, en die alleen een moedig man ontvangen durft... En als de bediedenis van die twee woorden iemand treft, Jan, juist en diep treft, die man doet wonderen... De woorden die me Gillis zei... en hij zei ze aldus: met één hand op zijn hart en één hand omhoog, en met stralen in zijn oogen... Jan! zet uw ooren open, en uw ziel! - die twee woorden waren deze: Verantwoordelijkheid!... Rekenschap!...'

JAN: - 'En die twee woorden hebben u diep getroffen, Vaartje?'

BON: - 'Diep ja, en wat beter ie: juist... Ik zag het allemaal opeens in klaar licht; ik, die er altijd op aan geleefd heb wild en woest als de wind, daar zoo! ineens valt op mijn handen en op mijn hoofd en op mijn hart de zorg van zeven kinderzielen!... Weesjes, Jan!... en saam ermee de verantwoordelijkheid ervan!... Ik zag het zoo klaar, bij 't witte licht van 't spook misschien; en God zelf, met Zijn groote handen, heeft me geschud bij de ziel.'

JAN: - 'Dan begrijp ik, Bon, dat...'

BON: - 'En toen ook, plots, zag ik, en voelde ik, wat een schorremorrie ik tot nu toe geweest ben... (En zijn waarheid gaat hij hooren!) en...'

JAN: - 'Vaartje, ik wensch u...'

BON: - 'Een oogenblik, mijn gracielijke prins!... (Hier krijgt hij de waarheid!) En nu zou het...'

Vaartje staat op, gaat voort op langzamen toon:

- 'En nu zou het voor de ziel van oud Vaartje Bon een oneindige troost zijn te mogen denken, dat gij, Hertog Jan IV, nu ook begrijpen mocht wat een schorremorrie gij zelf tot hiertoe geweest zijt!... (Daar hèèft hij de waarheid!)

De prins vliegt op: 'Bon!' - Maar Bon, even kalm:

- 'Eerbied ben ik verschuldigd aan mijn prins; maar hier nu staan we getweeen. En ik, ik heb het recht te spreken... Ik ben ouder dan gij, ik ben armer dan gij - en ik ben beter dan gij.'

JAN: - 'Maar beseft ge dan niet, ouwe! dat we hier gek spel spelen?... en dat dit heele spook een klucht was?... Ik zelf was dit spook... en uw broer Gillis...'

BON: - 'Kalmte, prins!... De kalme mensch alleen zal viktorie kraaien... Mijn broer Gillis, zegt ge... Broer Gillis is dood. Laat de doden met vrede rusten. Gij hebt hier met de levenden te doen. En ge scheldt me uit: ouwe! En ik

zeg u: dank! Want inderdaad, als dit het ergste is, wat ge me verwijten kunt, dan feliciteer ik me zelf, en O.L. Heer zegent me met Zijn twee handen... En als gij zelf het spook waart, dan zeg ik u, Prins: eerstens, als het zicht en het woord van een nagemaakt spook me zoo ontzet, hoe zou me ontzetten het zicht en het woord van een echt-waarachtig spook? En tweedens, ik dank u, dat gij, o mijn Prins, mijn Hertog! het instrument zijt geweest van O.L. Heer om vaartje Bon tot inkeer te brengen; en tertio ten derde, als gij voor een klucht het bovennatuurlijke nadoet als een vastenavondzot, dan heb ik nog eens te meer het recht, te beweren... wat een schorremorrie ge zijt.'

- 'Vaartje Bonnn!...

- 'Ssst!...' en Vaartje stak een hand op tot kalmtte. 'Kom: zit nog eens braaf neer... En luister... En vooral, zwijg!'

Weer zitten ze neer, naast elkaar.

- 'Nadien zult ge 't uwe zeggen.'

- 'Spreek op.'

En weer een pooze stilte, - een atmosfeer voor diepe dingen. En Vaartje begon opnieuw, zacht en melankoliek:

- 'Tot nu toe was ik te dikwijls zot, Jan; - en gij ook. Wij hebben saam een klotsebotsig leven geleid, Jan, als jonge veulens in de wei; wij hebben wilde haver gezaaid en hier staat nu de rampzalige oogst; wij hebben op zotte ezels gereden, met een witte banier voorop, - en hier staan we nu, te rijp voor Gheel!'

En daar hij ziet dat de Hertog een woordje zeggen wil: 'Ssst!... En niet alleen zot, maar ik was ook te dikwijls zat, Jan; - en gij ook. Wij hebben onze eigen gezondheid verdronken met te veel te drinken op de gezondheid van malkander... Denkt ge 't niet, Jan?'

- 't Kan.'

- 't Is... Maar dat 's nu veranderd, Jan. En ik zeg

vaarwel aan... aan... mijn onbesuisdheid. Wel ja, laat me dit zoo noemen! Want plots nu blonk het spokelicht, dat me, lijk Paulus van zijn paard, uit den zadel wipte van mijn onbesuisdheid. En plots nu klonk dit woord: verantwoordelijkheid! rekenschap!... En 'k voelde hier zoo, in mijn borst, iets krieuwelen. En mijn oogen gingen open op mijn eigen ziel als op een landschap... En in 't landschap stonden twee mannen; de eene, dik en leelijk, en dat was de ouwe Bonifacius Baarie,... Bon I!... en de andere, deftig en schoon, Bon II!... Bonifacius Baarie, die ik wezen wil voortaan, als God me bij staat!

- 'Vaartje Bon.'

- 'Ssst!' - En Bon ging voort, langzaam en langzamer, aldoor den Hertog schuins bekiijkend, of hij een ziel wilde lezen op een gelaat. - 'En Gij ook nu, Jan, gij hebt een erfenis gekregen... het Hertogdom Brabant! met zijn zeven steden, als daar zijn Brussel, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Turnhout, enz... Dat zijn ùwe neefjes, Jan... Verantwoordelijkheid!... Krieuwelt er niets, Jan?... Rekenschap!... Voelt ge niets Jan? Hier zoo?... En elk van ons alweer heeft nog een ziel gekregen, Jan... een onsterfelijke ziel... Verantwoordelijkheid!... Rekenschap!... Treft het u, Jan?'

- 'Ja, Bon' - zei de Prins ernstig.

- 'Diep?'

- 'Ja... en juist.'

Bon staat op, knielt eerbiedig neer voor den Hertog en zegt:

- 'Mijn Prins, Hertog Jan IV van Brabant, ik, Bonifacius Baarie, uit den grond van mijn hart vraag ik u, - ik smeeek u om vergiffenis... Oud en grijs, ik had beter moeten weten. Maar nu is de slag gekomen, en mijn erfenis kwam niet van Broer Gillis, maar van O.L. Heer! - En als gij me nu vergiffenis schenken wilt, o mijn gracielijke Prins, laat me toe ook te smeeeken, dat ge, als het kan, en als het mag, en als

het u gelieft' - en daar snikte wat in Vaartje's stem, - 'dat ge in uw hart één vonkske vriendschap bewaren zult voor Oud Vaartje Bon... En dan ga ik heen, en vaarwel!... Is het goed zoo, Jan?'

- 'Sta op, Vaartje.' - En beiden staan tegenover elkaar: de Prins, met tranen in de oogen, opent stilzwijgend de armen; en als twee vrienden, die voelden dat, ondanks hertogelijke kronen en armoê, heraldiek en schamelheid, dynastie en verworpenheid, toch iets in hun harte zit, dat blijft en blijven wil, leven wil en nooit zal doodgaan, staan ze een oogenblik omhelsd. Dan steekt de Hertog de deur open, spreekt:

- 'Kanselier, kom!... Komt allen!'

Bullarius treedt binnen; treden binnen de Ridder, de Jood, Spontijn, Wittem, de neefjes. Ze bemerken dat er iets gebeurd is, kijken benieuwd wat het zijn mag.

- 'Vaartje, beveelt de Hertog, zit neer.'

- 'Ik, Heer?'

- 'Zit neer, hier in mijn zetel.' - En daar Vaartje aarzelt: 'Ik heb u om een gunst te smeeken... een gunst uwer goedheid.'

- 'Als ge van mijn goedheid spreekt, dan roert mijn hart' - verklaart Bon en zit neer.

En simpelweg knielt de Prins vóór Vaartje...

- 'Vaartje Bon, ik vraag u om vergiffenis. Waart gij mijn oudere, ik was uw hoogere. En een voorbeeld uit den hooge valt zwaarder door.'

VAARTJE: - 'Mijn linkerhand leg ik op uw hoofd, mijn Prins; mijn rechterhand hef ik op; en ik zeg: vergelijken is begrijpen, en begrijpen is vergeven. Het schoonste wat een mensch kan doen, is vergiffenis schenken. Geld geven kan wie rijk is; stampen geven kan een muilezel; vergiffenis schenken kan alleen wie goed is... En God is goed boven al en boven allen. Hertog Jan, mijn gracielijke Prins, ik schenk u vergiffenis uit den breede, als uit den lange, uit

den diepe als uit den hooge, - den allerhoogste!... En hier is het sermoentje bij de absolutie: zooals ik op de wereld sta met de verantwoordelijkheid van zeven neven in de kroon van mijn nonkelschap, zoo staat gij, o Prins, op de wereld met een gansch volk in de kroon van uw hertogschap... Zoo staan wij allen hier, gij Prins, ik, Kanselier Bullarius, Jood Isaacs, Spontijn, Wittem, mijn... let op! Cyprianus! - mijn neven, - allen en elk op de wereld met in zijn kroon zijn onsterfelijke ziel!... En dat 's de wijsheid van de Rekenschap, en dat 's de filosofie van de Verantwoordelijkheid!

De Prins rijst op.

DE PRINS: - 'Gij staat verwonderd, Serclaes?'

SERCLAES: - 'Hoogheid, inderdaad... Wij begrijpen niet...'

DE PRINS: - 'Daar valt niet veel te begrijpen... Tot hiertoe hadt ge te doen met... met...'

BON: - 'Zoek geen woorden, Hoogheid!... 'k Zal u helpen: met 'ne schorremorrie van een Prins!'

DE PRINS: - 'Juist zoo... En dat is veranderd... Want gebeuren mocht het, dat ook voor mij de schim optrede, nagmaakt of echt, de schim van mijn vader en van de groote voorvaderen in Brabant: de schim van Godfried, van den edelen Hendrik, van Jan den Eerste en zooveel anderen; en dat me de groote stem toedondere: Verantwoordelijkheid! Rekenschap!... Heeren Ridders, gelieft dit te onthouden!'

SERCLAES: - 'Hoogheid, reken op uw vertrouwelingen en dat ze uwe Hoogheid met raad en daad zullen ter zijde staan.'

DE PRINS: - 'Kanselier, betaal de schuld aan den Jood... Hij mag heen. - En gij nu, Vaartje, wat wenscht ge?'

Bon is opgestaan, komt naast den Hertog, en met een stem vol heimwee en met een glimlach:

- 'Ik?... Ik zou willen 'ne scheper zijn, in de heide, met een schaapskooi, en een schalmei...'

De Prins werpt een knikje naar Bullarius: 'Kanselier!'

Bullarius buigt even - om te bedieden dat het zoo gebeuren zal...

En zoo is het gebeurd...

En zooals Vaartje Bon het slijk der wereld van zijn ziel schudde, zoo schudde Vaartje Bon de Tervuersche klei van zijn hielen en trok naar de Kempische hei.

En groot geld was het waard Bon te beschouwen voortaan, Vaartje Bon, oud en goei Vaartje Bon, dwalende over 't wijde heidedomein van den Hertog, stuwende de schapen van den Hertog, voerende den herdersstaf als een Hertog, - en aldoor schalmeiende, schalmeiende dat de lijsters te luisteren zaten...

En gelukkig was hij wel!...

- 'Vaartje' - lachte de parochiepastoor, toen hij hem eens op de heide met zijn kudde ontmoette, - 'gij ziet er zoo gelukkig uit!'

- 'Mijnheer Pastoor' verklaarde Bon, 'ik bèn gelukkig...' En hij filosofeerde voort: 'Natuurlijk! niet teenemaal absoluut gelukkig. Wat zou ik anders later in den hemel gaan doen?... Om de waarheid te zeggen, Mijnheer Pastoor, die zeven gasten... dat 's een specie servituut op mijn geluk... En zooveel te beter. Zonder die gasten, zou Vaartje Bon nog altijd even wild zijn, als vroeger, en even woest, en even zot en even... even...'

- 'Even schorremorrie?'

- 'Persies! Terwijl nu - nu staat daar altijd vóór mijn oogen, in den persoon van dit zevenvuldig neefsel, de schoone en heilige gedachte van de Verantwoordelijkheid, Mijnheer Pastoor, en van de Rekenschap, die ik te dragen heb.'

- 'En dat gaat nog al... met die zeven gasten, Vaartje?'

- ‘Jawel... jawel!... O.L. Heer steekt een handje bij, ziet ge... Ik geloof... daar zullen zeven goeie, deftige, christelijke Brabanders uit opgroeien... En broer Gillis mag hierboven gerust zijn... Dag, Mijnheer Pastoor!’

En Vaartje Bon stuwde zijn kudde al verder, stak zijn instrument op de lippen en schalmeide zijn geluk uit over de stille vlakte.